

Alltid beredt? Om bærekraft, beredskap og klimarisiko i kommunene våre

Øystein Johannessen

Assisterende statsforvalter i Trøndelag

31. mai 2023

Statsforvalteren i Trøndelag

Trööndelagen Staatehaaltoje

Tema

1. Kort om Statsforvalteren
og regionen

2. Utfordringsbildet

3. Bærekraft, beredskap, og
klimarisiko i kommunene

Statsforvalterinstruksen

- Statsforvalteren:
- er Kongens og regjeringens representant i fylket og skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer kan bli fulgt opp.
- skal med dette som utgangspunkt virke til gagn og beste for fylket og ta de initiativ som finnes påkrevd.

Hovedoppgaver

- Iverksette nasjonal politikk i fylket
- Samordningsmyndighet
- Rettssikkerhetsmyndighet
- Informasjon, kunnskapsinnhenting, initiativ og forslag

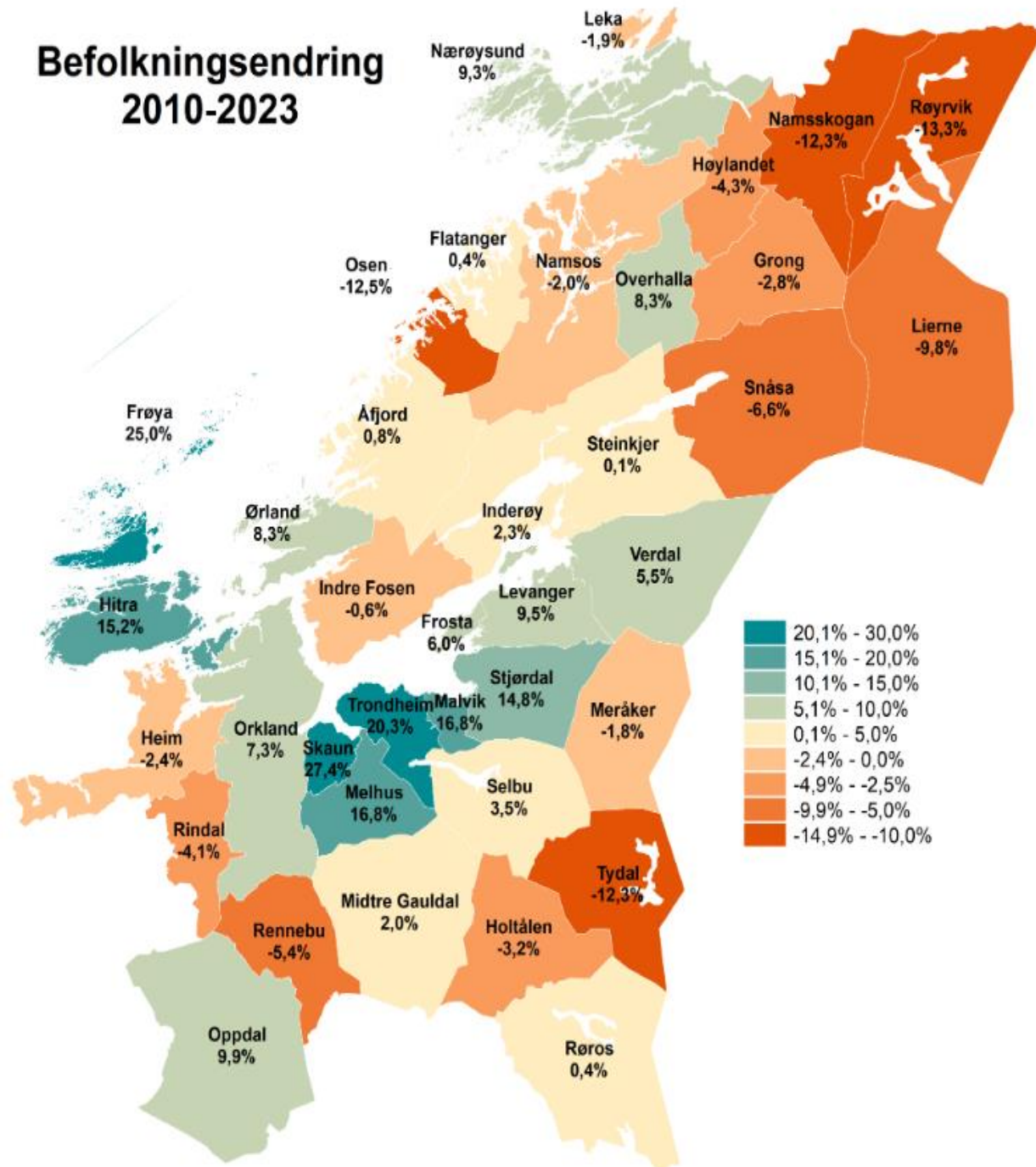

Trøndelag

Trööndelage

- Landets fjerde mest folkerike fylke (480 042)
- Høyt utdannet befolkning
- Blant landets største matprodusenter
- Største produsent av oppdrettsfisk
- Mange ressurser innen vann- og vindkraft
- Stor forsvarsaktivitet

Befolkningsendring 2010-2023

38 kommuner 480 000 trøndere

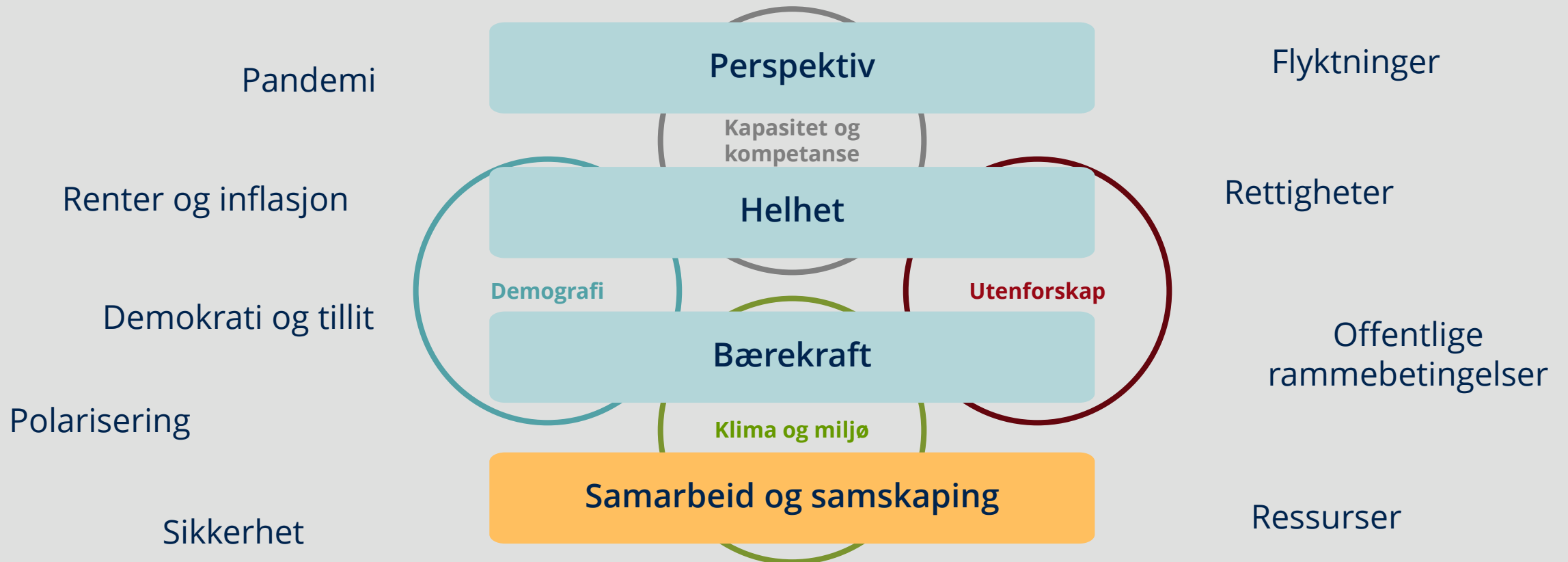

- Trondheim 213.000
- 3 mellom 20.000 - 25.000
- 6 mellom 10.000 - 20.000
- 28 under 10.000
- 15 under 3.000
- 5 under 1.000

21 kommuner ble til 9 fra 2020

Utfordringsbildet

Utfordringsbildet i NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet

Demografi

Endring i
inntekter

Klima- og
naturendringer

Samfunns-
sikkerhet og
beredskap

Utenforskap

Press på
demokratiet

Behov for innovasjon,
omstilling og digitalisering

Krever kompetanse og
utviklingskapasitet

1 NO
POVERTY

2 ZERO
HUNGER

3 GOOD HEALTH
AND WELL-BEING

4 QUALITY
EDUCATION

5 GENDER
EQUALITY

6 CLEAN WATER
AND SANITATION

7 AFFORDABLE AND
CLEAN ENERGY

8 DECENT WORK AND
ECONOMIC GROWTH

9 INDUSTRY, INNOVATION
AND INFRASTRUCTURE

10 REDUCED
INEQUALITIES

11 SUSTAINABLE CITIES
AND COMMUNITIES

12 RESPONSIBLE
CONSUMPTION
AND PRODUCTION

13 CLIMATE
ACTION

14 LIFE
BELOW WATER

15 LIFE
ON LAND

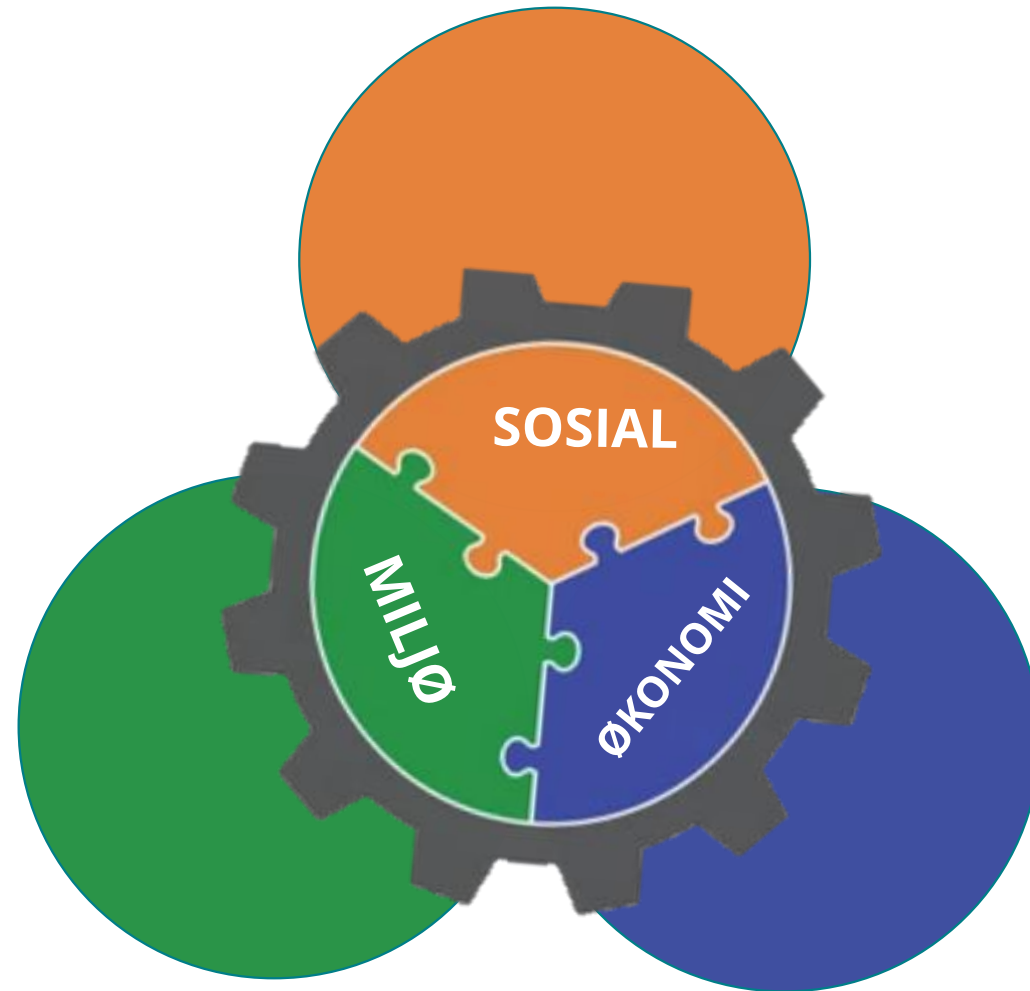
16 PEACE, JUSTICE
AND STRONG
INSTITUTIONS

17 PARTNERSHIPS
FOR THE GOALS

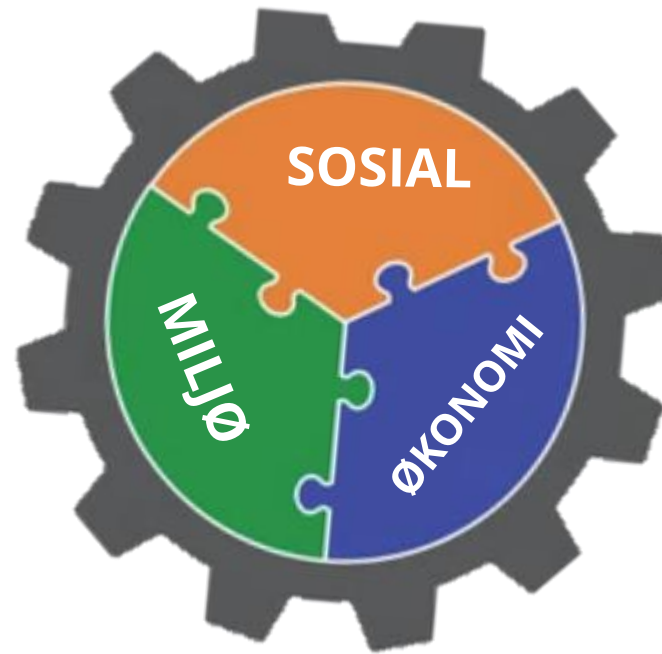
Definisjonen av bærekraft: De tre avhengigheter

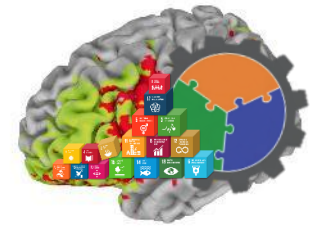
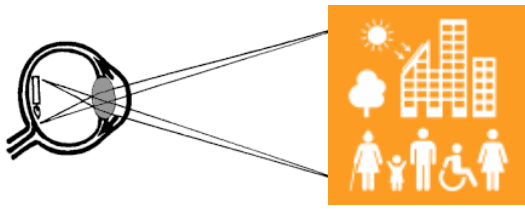
Bærekraftig reindrift

(Sosial) Kulturell bærekraftig drift
Ivaretagelse av den familiebaserte reindriften som bidrar til å sikre samisk språk og samfunnsliv.

Økologisk bærekraftig drift
En god ressursutnyttelse av beitegrunnet, herunder ingen forringelse av biologisk mangfold, god dyrevelferd og tilgang på slaktedyr av god kvalitet.

Økonomisk bærekraftig drift:
Har et tilstrekkelig økonomisk livsgrunnlag for reindriftsutøverne i et langsiktig perspektiv.

Detaljfokus

Jobbe med ett og ett bærekraftsmål eller delmål

Langsiktig fokus

Jobbe med overordnede målsetninger som ligger langt foran oss, «forvaltning for fremtiden»

Bærekraftstanken

Hypersynet aktiverer hjernen og bærekraftstanken. Det innebærer verdivalg og helheten blir mer enn summen av en og en handling.

Foto: Shutterstock

© Statsforvalteren i Trøndelag

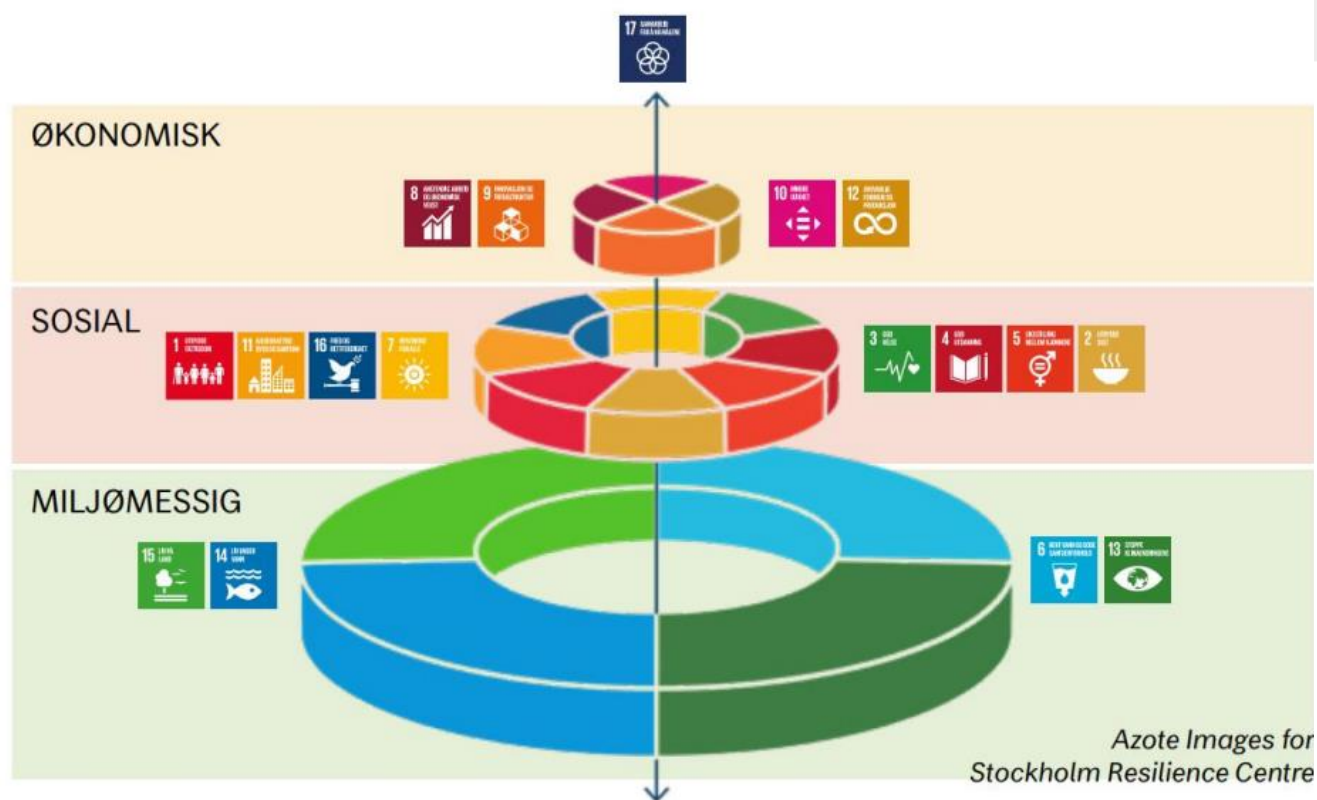
Du er her: [Forsiden](#) • [Dokument ▾](#) • [Veiledninger og brosjyrer](#) • [nasjonaleforve](#)

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023

Vedtatt ved kongelig resolusjon 14. mai 2019

Brosjyre/veiledning | Dato: 14.05.2019

Regjeringen legger hvert fjerde år fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. De nasjonale forventningene skal følges opp i fylkeskommunenes og kommunenes arbeid med planstrategier og planer, og legges til grunn for statlige myndigheters medvirkning i planleggingen.

Statsforvalterens oppgaver og rolle når det gjelder beredskap

Bindeledd

Samordner og veileder

Tilsyn

Øvelser

Påse at samfunnssikkerhet er ivaretatt i arealutviklingen

Krisehåndtering

Kommunal beredskap

Kommunal beredskapsplikt

Risiko- og sårbarhets-analyse

Helhetlig og systematisk arbeid

Beredskapsplan

Samfunnssikkerhet i arealplanleggingen

Sivilbeskyttelsesloven §14

*Kommunen plikter å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe i kommunen, vurdere sannsynligheten for at disse hendelsene inntreffer og hvordan de i så fall kan påvirke kommunen. Resultatet av dette arbeidet skal vurderes og sammenstilles i en **helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse***

Risiko- og sårbarhetsanalysen skal legges til grunn for kommunens arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, herunder ved utarbeiding av planer etter lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven).

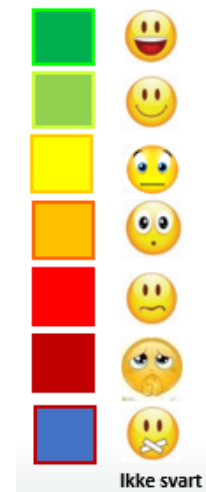
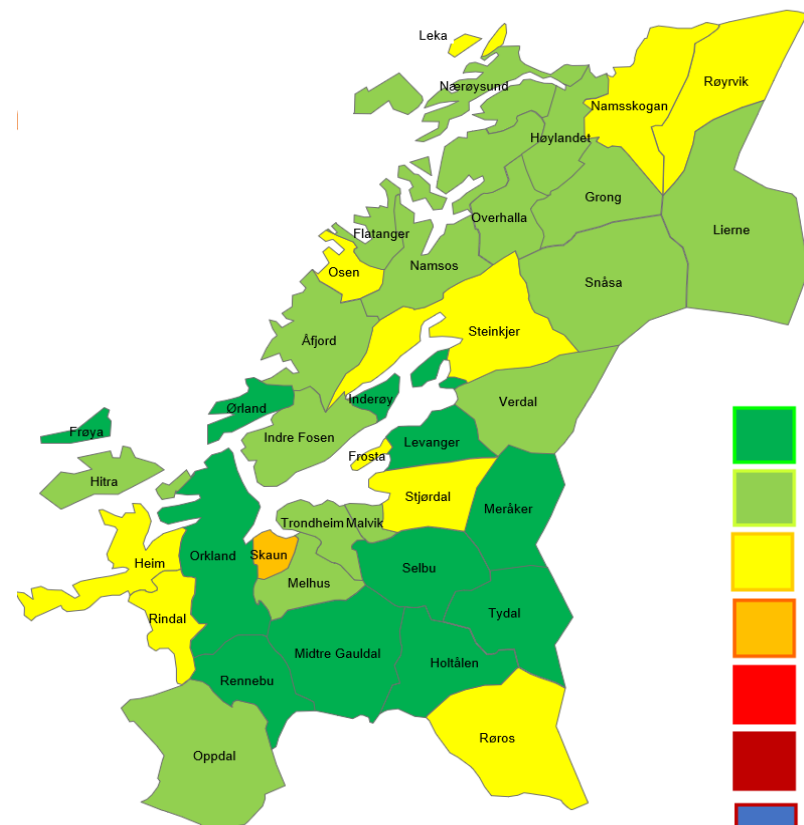
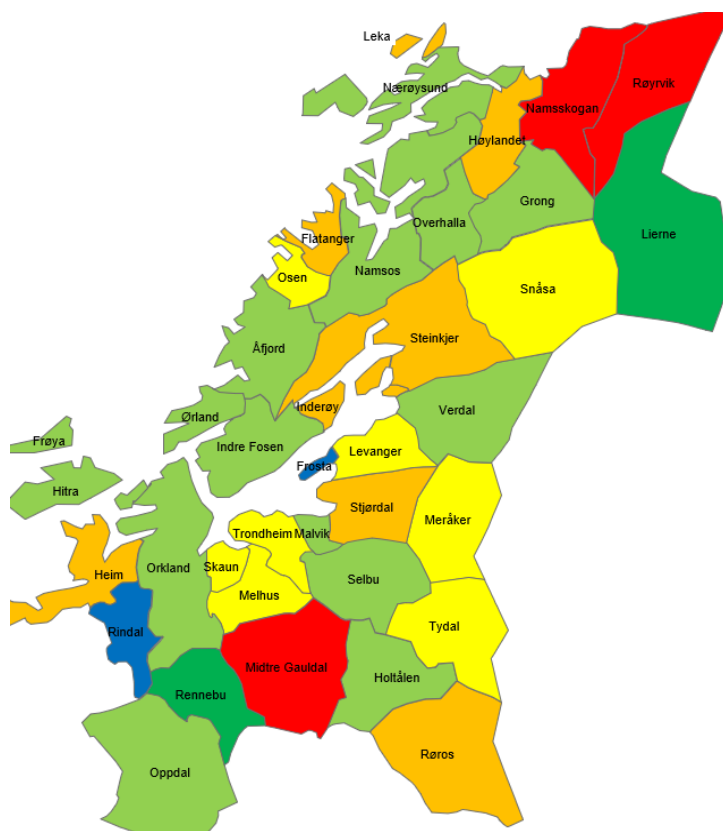
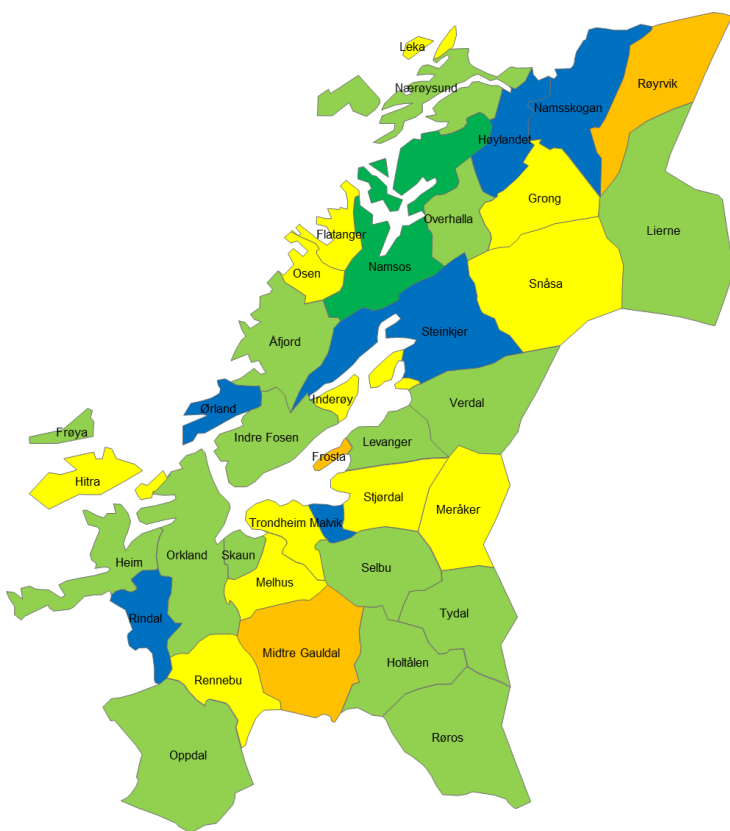
§14

Status for kommunal beredskap i Trøndelag

Kommunetrappa beredskap 2021

Kommunetrappa beredskap 2022

Kommunetrappa beredskap 2023

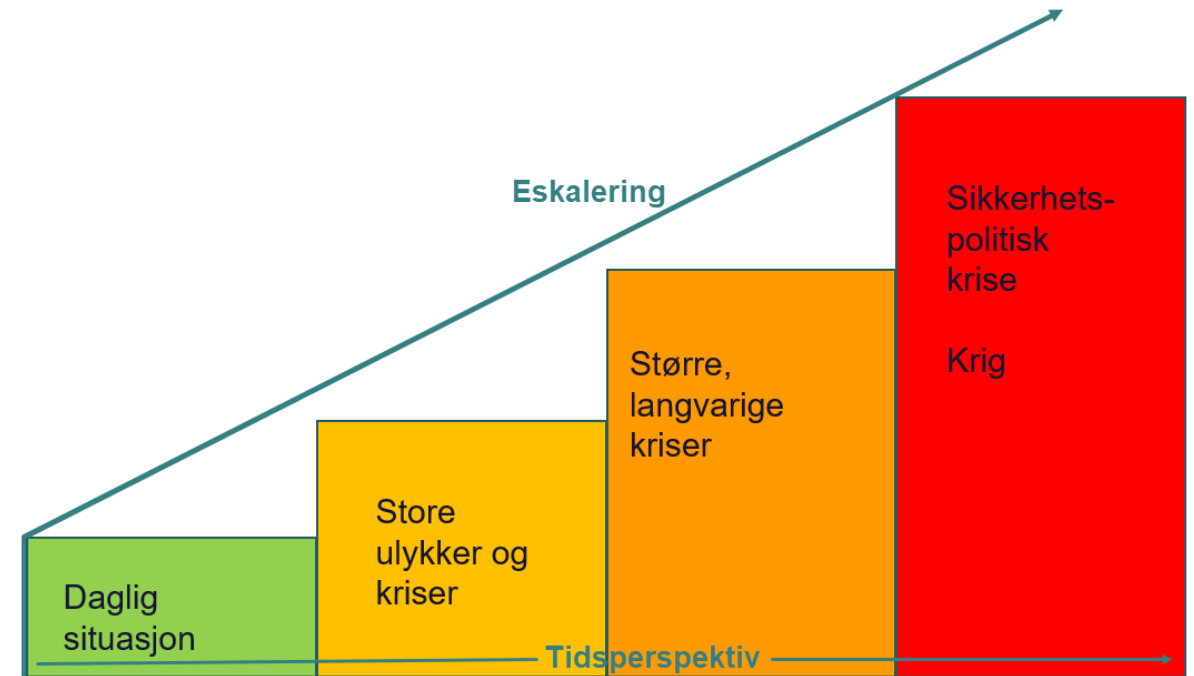
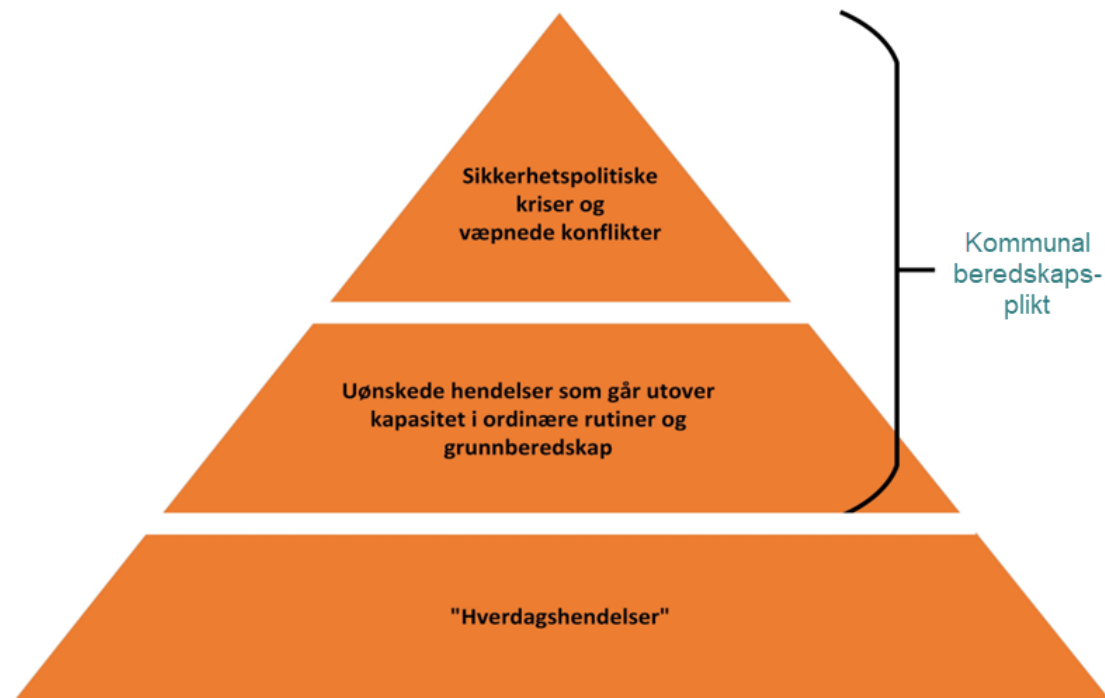
ROS TRØNDELAG 2023

Risiko- og sårbarhetsanalyse for Trøndelag

Hva er nytt i Fylkes-ROS 2023

- Målsetningen for Fylkes-ROS 2023 for Trøndelag har vært å gjennomføre risikovurdering av hendelser som dekker hele krisespekteret

Hva er nytt i Fylkes-ROS 2023

Nye scenarioer (ugradert)

- Evakuering internt i Trøndelag
- Ukontrollert forflytning av mennesker
- IKT- / Cyberangrep

Endrede/oppdaterte scenarioer (ugradert)

- Atomulykke
- Pandemi
- Bortfall av elektronisk kommunikasjon
- Svikt i legemiddel- og matforsyning

Scenarioer flyttet til unnlatt offentligheten

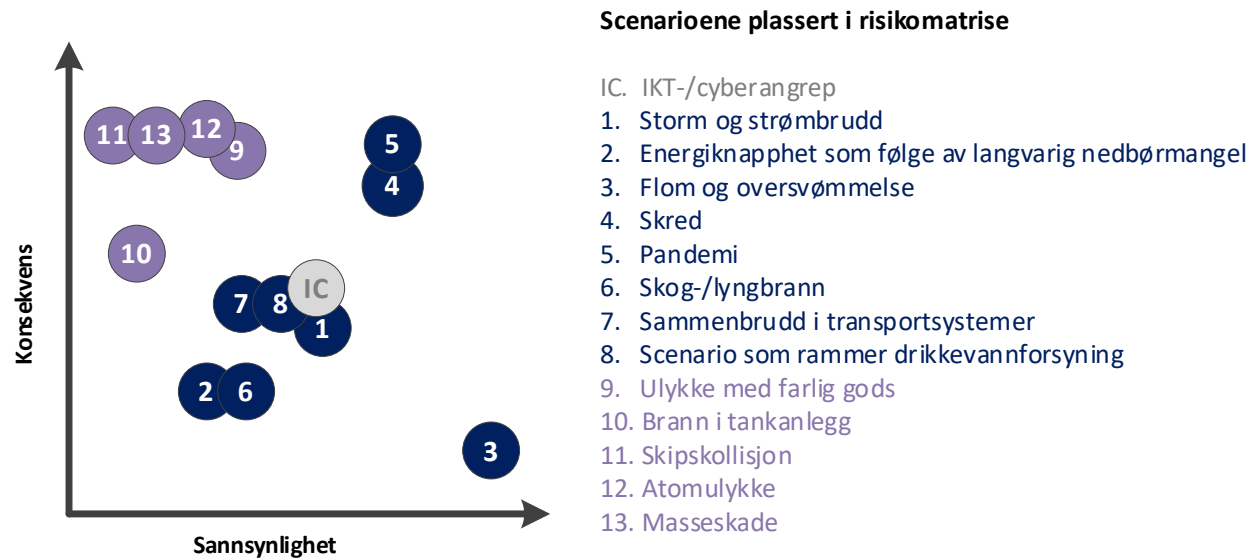
- Skoleskyting

Nye scenarioer (gradert)

- Sikkerhetspolitisk krise/krig

Oppsummering av risikobilde for liv og helse

Figur 0-1 Risikobildebilde for menneskers liv og helse i Trøndelag i 2023.

Mørkeblå=naturhendelser, turkis = store ulykker. (De scenarierne hvor sannsynlighet ikke er vurdert er ikke tatt med i figuren*.)

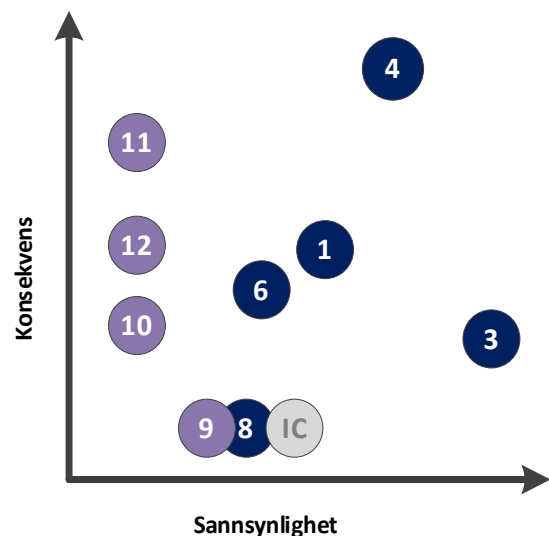
*Følgende hendelser er vurdert uten at det er fastsatt en bestemt sannsynlighetskategori, og har derfor ikke blitt plassert i risikomatrisen:

- **Evakuering internt i Trøndelag**
- **Ukontrollert forflytning av mennesker**
- **Sikkerhetspolitisk krise/væpnet konflikt**
- **Scenariene under tilsiktede hendelser**

Oppsummering av risikobilde for natur og miljø

Scenarioene plassert i risikomatrise

- IC. IKT-/cyberangrep
1. Storm og strømbrudd
3. Flom og oversvømmelse
4. Skred
6. Skog-/lyngbrann
8. Scenario som rammer drikkevannforsyning
9. Ulykke med farlig gods
10. Brann i tankanlegg
11. Skipskollisjon
12. Atomulykke

Figur 0-2 Risikobilde for natur og miljø for Trøndelag 2018.

Mørkeblå=naturhendelser, turkis = storulykker. Hendelse 2, 5, 7 og 13, og IKT-/cyberangrep, har ingen konsekvens for natur og miljø og er vurdert som «ikke relevant» for natur og miljø. (De scenarioene hvor sannsynlighet ikke er vurdert er ikke tatt med i figuren.*)

*Følgende hendelser er vurdert uten at det er fastsatt en bestemt sannsynlighetskategori, og har derfor ikke blitt plassert i risikomatrisen:

- **Evakuering internt i Trøndelag**
- **Ukontrollert forflytning av mennesker**
- **Sikkerhetspolitisk krise/væpnet konflikt**
- **Scenarioene under tilsiktede hendelser**

RESILIENCE

THE FIRST LINE OF DEFENCE

1. **Kontinuitet i styresmaktene og kritiske offentlige tjenester**
2. **Robust kraftforsyning**
3. **Evnen til å håndtere ukontrollert forflytning av mennesker**
4. **Robust mat- og vannforsyning**
5. **Evnen til å håndtere masseskadesituasjoner**
6. **Robuste sivile kommunikasjonssystemer**
7. **Robuste transportsystemer**

[NATO's Baseline Requirements](#)

Ny langtidsmelding for Forsvaret våren 2024

 Regjeringen.no

Søk

Søk

Tema ▼ Dokument ▼ Aktuelt ▼ Departement ▼ Regjering ▼

Forsiden • Aktuelt ▼ • Nyheter

Del/tips Skriv ut

Forsvarskommisjonen har levert sin rapport

Nyhet | Dato: 03.05.2023

– Regjeringen har styrket Forsvaret med mer penger, mer personell og mer materiell. Det skal vi fortsette med. Det er helt nødvendig at vi nå bruker en større andel av samfunnets ressurser på forsvar. Vi har satt ned Forsvarskommisjonen for å få innspill til den videre utviklingen av Forsvaret, sier forsvarsminister Bjørn Arild Gram (Sp).

Knut Storberget gir Forsvarskommisjonens rapport til forsvarsminister Bjørn Arild Gram.
Foto: Torbjørn Kjosvold / Forsvaret

Forsvarsdepartementet

TEMA

Forsvar

RELATERT

[Forsvarskommisjonen har levert sin rapport](#)
Nyhet | 03.05.2023

[NOU 2023: 14 - Forsvarskommisjonen av 2021](#)

[Presseinvitasjon - overlevering av Forsvarskommisjonens rapport](#)
Nyhet | 28.04.2023

Forsvarskommisjonen overleverte sine innspill 3 mai

Totalberedskapskommisjonen vil levere sin rapport i juni.

Forsvarssjefen vil levere sin fagmilitære anbefaling i juni.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) vil også gi sine sikkerhetsfaglige råd til regjeringen.

NATO-øvelse Trident Juncture 2018 øvet også totalforsvaret

NATOs største øvelse i Norge siden den kalde krigen.
Alle daværende 29 NATO-nasjoner, samt Sverige og Finland, deltok.
50 000+ soldater, 65 fartøy, 250 fly og 10 000 kjøretøy.

- Militær øvelse
- Reell hendelse for sivilsamfunn i Trøndelag og andre fylker – som samtidig gir øving
- Sivil vertlandsstøtte
- Sivilt-militært samarbeid
- Kommunemøter med Heimevernet, politi, statsforvalter, vegvesen m.fl.
- Folkemøter – grunneiere, næringsliv, andre

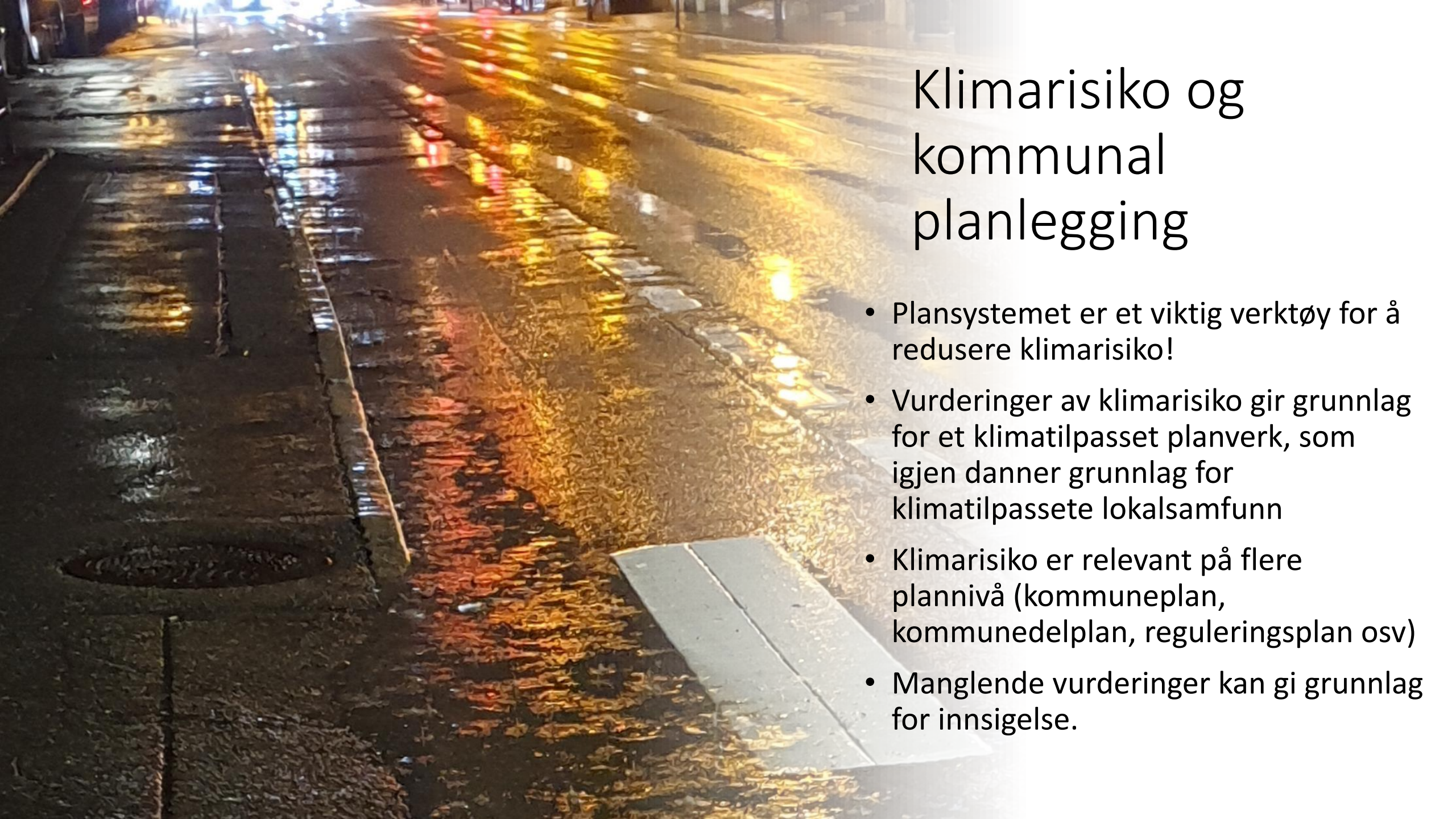
Kaptein i HV12, Morten Kroken, informerer om hva som skal skje på de ulike stedene i vårt distrikt.
Foto: Øyvind Brostrøm

Statsforvalteren skal

- oppnevne et fylkesberedskapsråd
- samarbeide med regionale aktører om oppfølging av samfunnssikkerhetshensyn i samfunnsplanleggingen
- samordne det sivile arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap og kontakten innen totalforsvaret i fylket
- samordne den sivile planleggingen med Forsvarets muligheter for å gi støtte til det sivile samfunn og med Forsvarets behov for å få sivil støtte

Klimarisiko og kommunal planlegging

- Plansystemet er et viktig verktøy for å redusere klimarisiko!
- Vurderinger av klimarisiko gir grunnlag for et klimatilpasset planverk, som igjen danner grunnlag for klimatilpassete lokalsamfunn
- Klimarisiko er relevant på flere plannivå (kommuneplan, kommunedelplan, reguleringsplan osv)
- Manglende vurderinger kan gi grunnlag for innsigelse.

Krav til kommunenes planer - klimatilpasning

Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet stiller krav til klimatilpasning i arealplaner:

Et overordnet behov i arbeidet med klimatilpasning er kunnskap og informasjon, både om forventede klimaendringer, og konsekvenser for berørte interesser. Når konsekvensene av klimaendringene skal vurderes, skal høye alternativer fra de nasjonale klimaframskrivningene legges til grunn (slik de blant annet framgår av fylkesvise klimaprofiler).

...

Konkrete vurderinger må ta hensyn til at klimaendringene vil få forskjellige konsekvenser i ulike deler av landet. Mangler i kunnskapsgrunnlaget for arealplaner vil kunne gi grunnlag for innsigelse.

Konkret oppfølging i kommunene

- Delta i klimaomstillingsnettverk f.eks. på fylkesnivå
- Bruke tilgjengelig kunnskap (klimaprofiler m.m.) i utarbeidelsen av planer
- Gjennomføre prosjekter, bl.a. innenfor rammene av den statlige klimasatsordningen
- Innbyggerinvolvering

Oppsummert

- Alltid beredt? Ja, tidlig opp om morran og langt fremme i kalosjan
- Lagspill: Går du alene mislykkes du
- Nye arbeidsmetoder og arbeidsorganisering- → innovasjon
- Analyse og planlegging blir viktigere

Takk for oppmerksomheten!

Statsforvalteren i Trøndelag

Tröndelagen Staatehaaltoje

Øystein Johannessen
Fungerende statsforvalter
oyjoh@statsforvalteren.no

Facebook [StatsforvaltereniTrondelag](#)
Nettside [Statsforvalteren.no/Trondelag](https://statsforvalteren.no/Trondelag)

Geoteknikk i Overhalla kommune

Kvikkleire og risiko for kommunen

31.05.2023

Margrete Haugum, Revisjon Midt-Norge SA

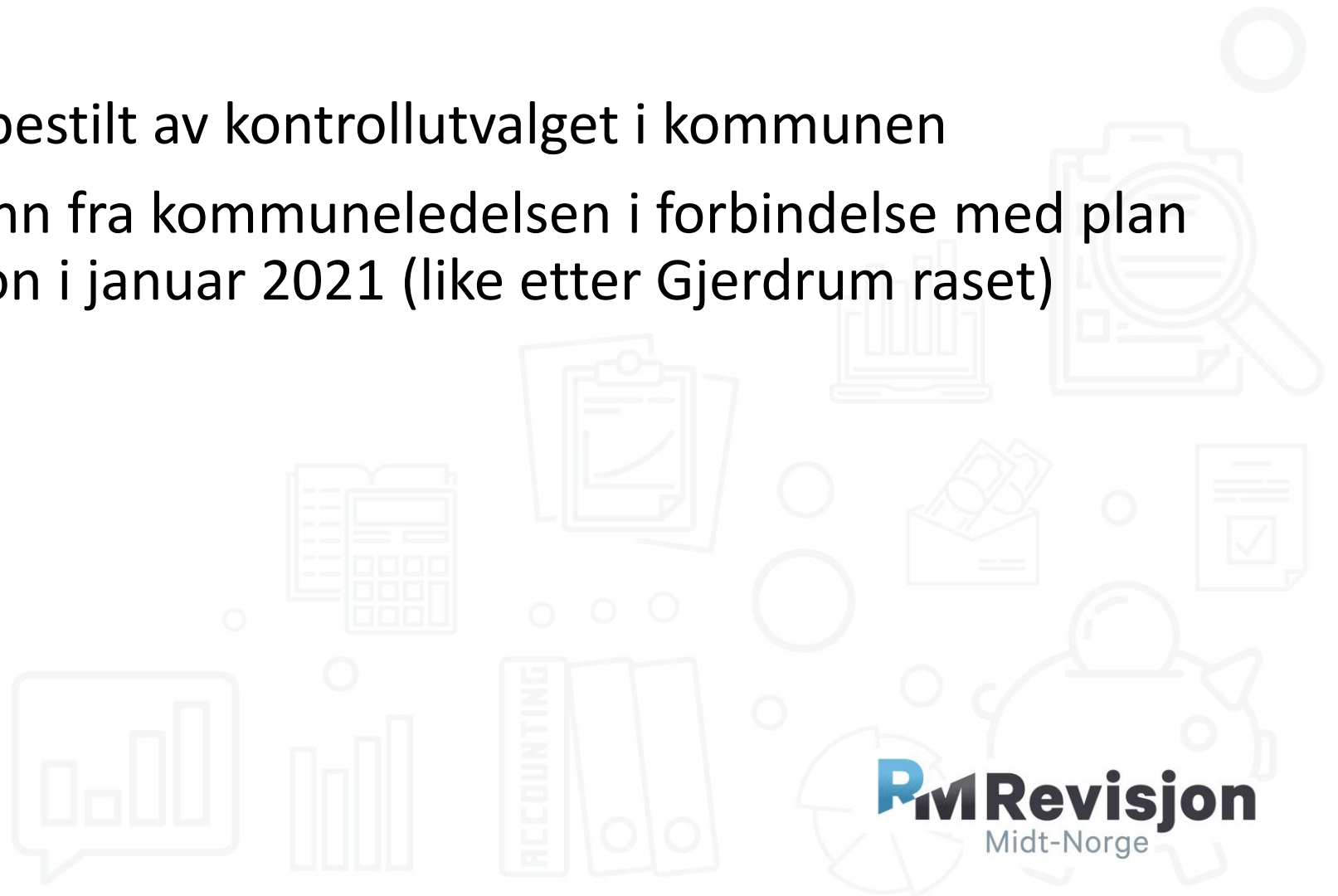

Agenda

- 1. Bakgrunn
- 2. Kvikkleire
- 3. Overhalla
- 4. Problemstilling – samfunnssikkerhetsarbeid
- 5. Problemstilling - arealforvaltning

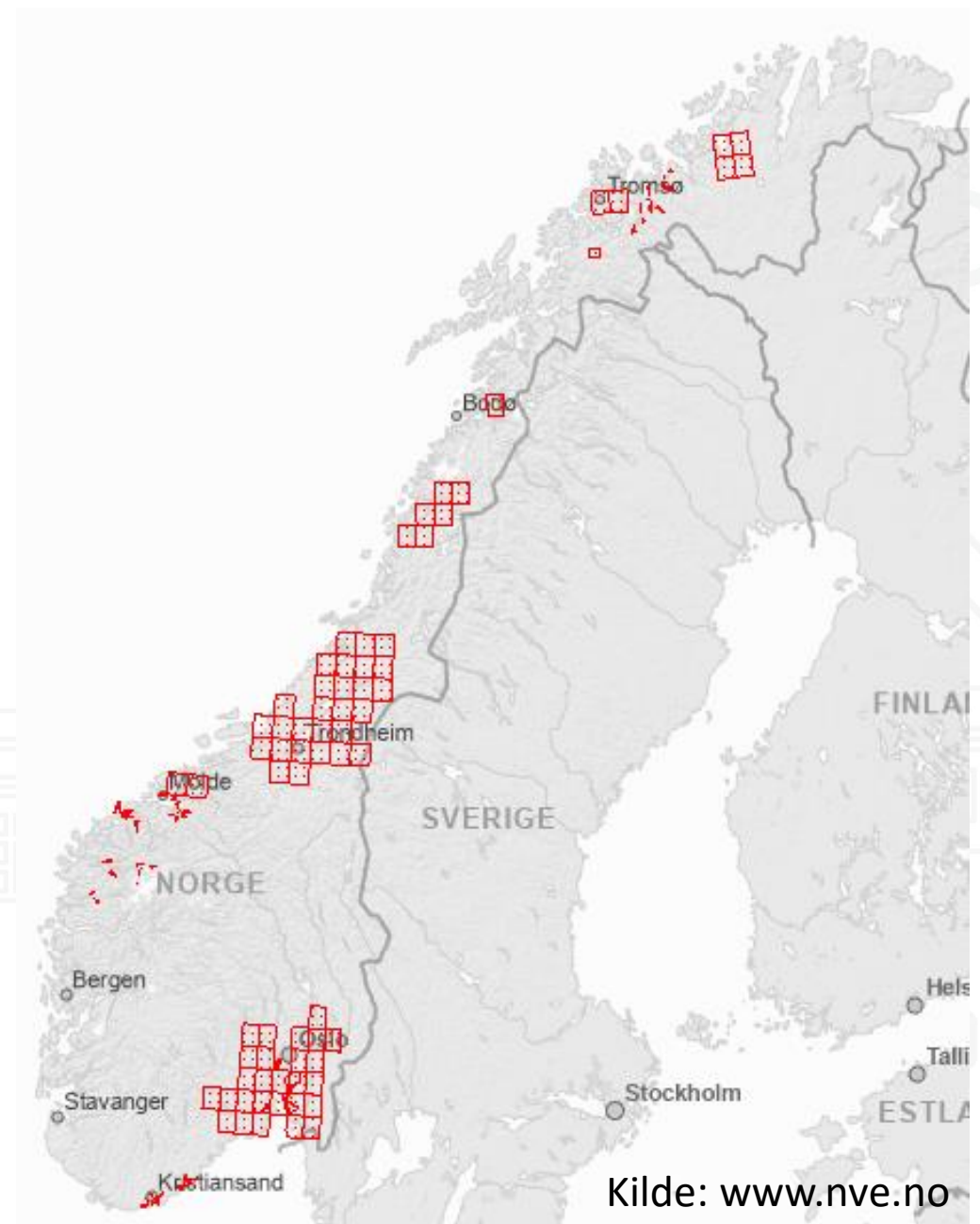
Bakgrunn

- Forvaltningsrevisjon bestilt av kontrollutvalget i kommunen
- Geoteknikk ble spilt inn fra kommuneledelsen i forbindelse med plan for forvaltningsrevisjon i januar 2021 (like etter Gjerdrum raset)

Kvikkleire

- Finnes i områder under marin grense (ca 150 moh i Overhalla)
- Leire som blir *kvikk* når saltet vaskes ut eller andre ting som forstyrrer stabiliteten
- NVE har teamkart for kvikkleire
- Kartet viser kartlagte områder

Leira blir kvikk

Leire med saltholdig porevann

Tiltrekkende krefter mellom partiklenes kanter og flater. Små frastøtende krefter mellom flatene. Flakformige korn i en åpen, men stabil kornstruktur.

A

Kvikkleire før ras

Ingen eller små frastøtende krefter mellom flatene krefter mellom flatene. Store frastøtende krefter mellom flatene. Åpen og ustabil kornstruktur.

B

Kvikkleire under ras

Kollaps av kornstruktur. Overskudd av vann. Tyntflytende leirsuppe.

C

Omrørt leire etter ras

Tettere og mer stabil kornstruktur.

D

To hovedårsaker:

- Naturlig erosjon
- Menneskelige tiltak som påvirker stabiliteten

Kilde: www.nve.no

NVEs temakart

- NVE kvikkleirekart – faresonekart <https://temakart.nve.no/tema/kvikkleire>
 - Overhalla er kartlagt (>10 da) grunnundersøkelser og vurdering
 - Evaluering av risiko 2004 og 2006
 - Detaljutredning
 - Veglo 2004, supplerende undersøkelse og vurdering
 - Skage 2000
 - Øyesvollen 2001
 - Jonsenget, Klykken tiltaksplan sikring 2016

NVE

- Kvikkleireveileder (NVE veileder 1/2019)

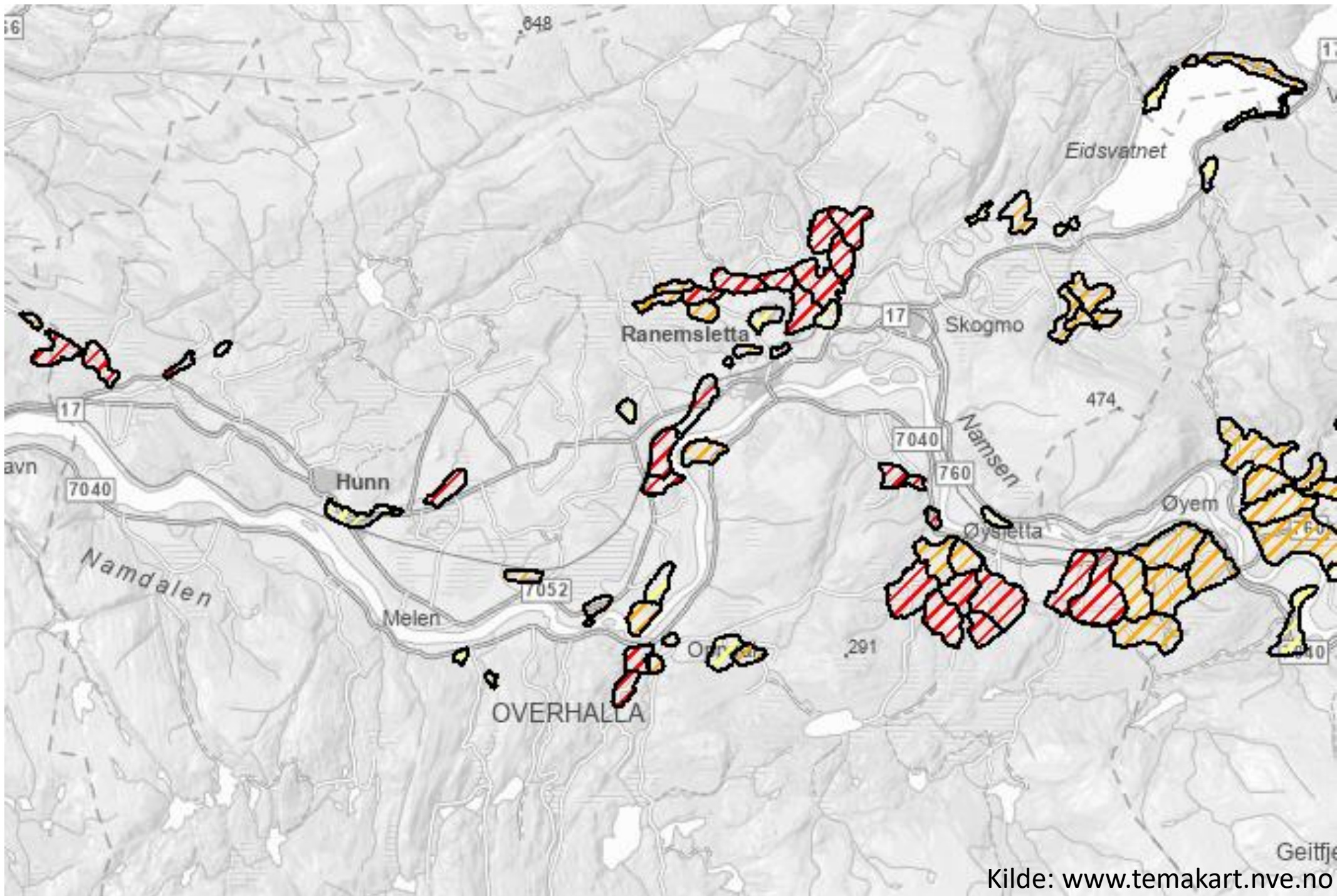
Sikkerhet mot kvikkleireskred: Vurdering av områdestabilitet ved arealplanlegging og utbygging i områder med kvikkleire og andre jordarter med sprøbruddegenskaper.

- en utdyping av byggteknisk forskrift TEK17 og NVEs retningslinjer Flaum og skredfare i arealplanar. (2011)

Løsneområder
Utløpsområder
er ikke kartlagt

I nye
utredninger av
kvikkleiresoner
legges det inn
både løsne-
områder og
utløpsområder.

Områdene blir
større og
behovet for
sikring øker.

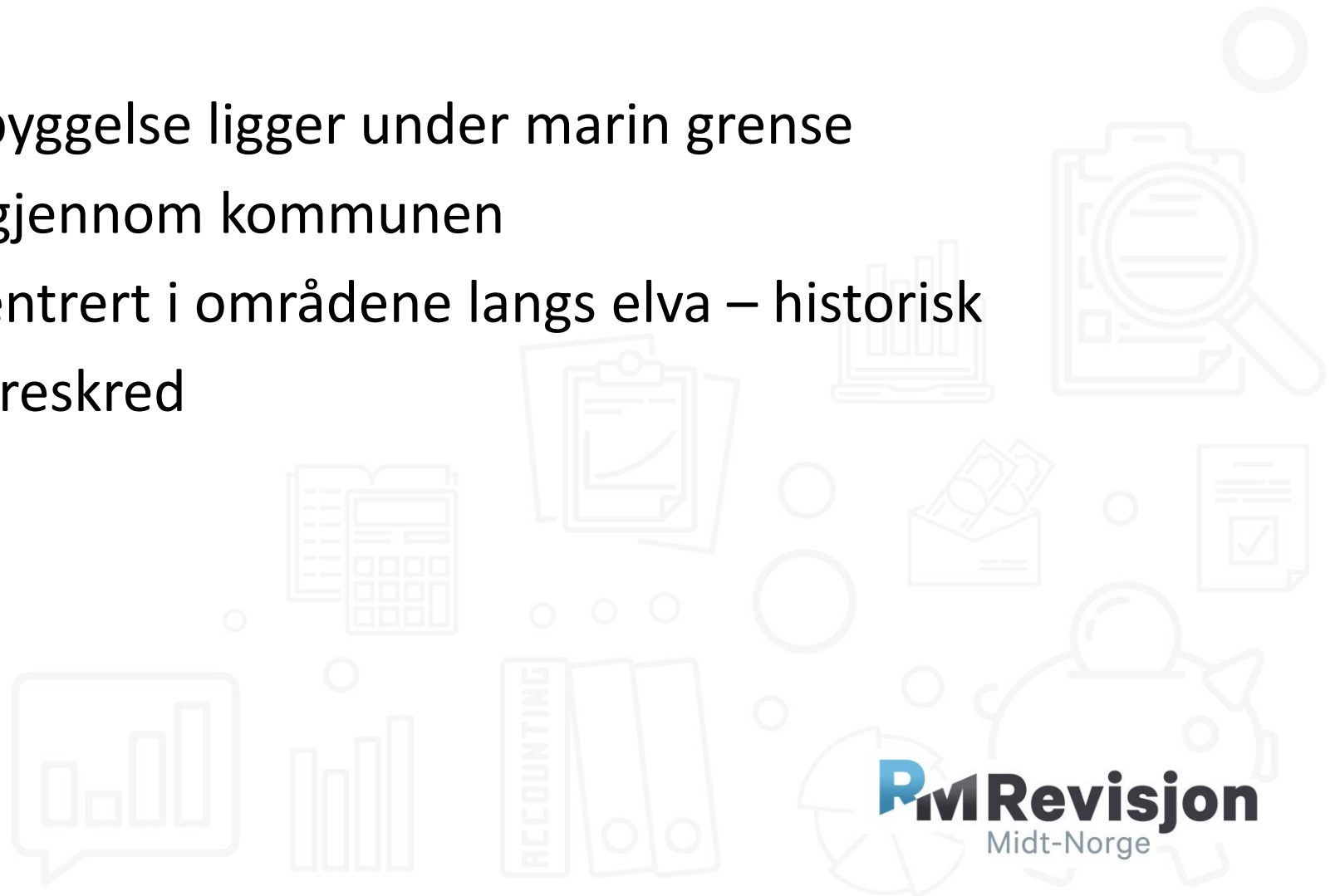

Rissa raset 1978

- <https://www.google.no/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fgeo365.no%2Ffaktuelt%2Fdet-store-leirskredet-i-rissa%2F&psig=AOvVaw1WEuiHoMGB6aqRzZTI7-s&ust=1666962795541000&source=images&cd=vfe&ved=0CAoQjRxqFwoTCJC83N6-gPsCFQAAAAAdAAAAABAN>

Overhalla kommune

- Det meste av fast bebyggelse ligger under marin grense
- Elva Namsen renner gjennom kommunen
- Bebyggelsen er konsentrert i områdene langs elva – historisk
- Har hatt flere kvikkleireskred

Problemstilling i samfunnssikkerhet

1. Hvordan ivaretar Overhalla kommune risiko knyttet til erosjon og jord- og kvikkleireskred i sitt **samfunnssikkerhetsarbeid**?

- ROS analyse
- Beredskap

Samfunnssikkerhetsarbeid

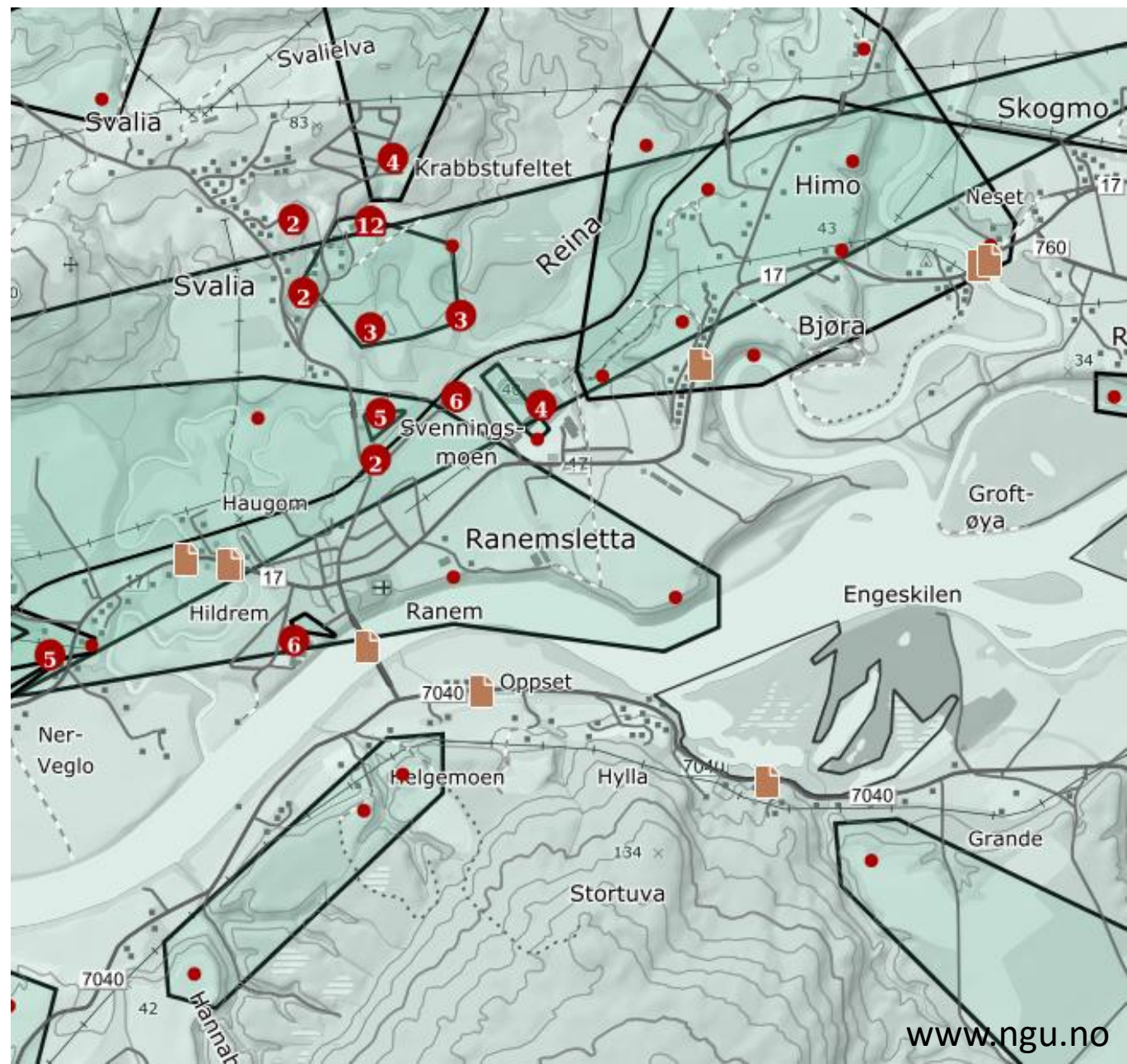
- Kvikkleire inngår i ROS 2019-2023
- Kvikkleire inngår i klimasårbarhetsanalyse fra 2022 (grunnlag for temaplan klimatilpasning og ROS)
- Beredskapsplan som bygger på ROS og inneholder risikoreduserende tiltak mht kvikkleire
 1. rengjøring av kulvertinnløp
 2. sikringstiltak i elver og bekker
 3. utvidet kartlegging, grunnboring
 4. kartlegging av eksisterende bekkelukkinger
 5. rutine/prosedyre ved varsling av kvikkleireskred

Risikoreduserende tiltak

- Uklart hvem som har ansvar for å følge opp, ikke satt i system
- Ingen rutine på rengjøring av kulvertinnløp – vedlikeholdskontrakter på vei
- Bekkelukkinger ikke registrert. Søknader om nydyrking og planering er i arkivet
- Kartlegginger – dvs. grunnundersøkelser gjøres ikke på eget initiativ. Kommunen setter krav om at de som gjøres blir offentlig.
- Sikringstiltak - kommunen ha ikke gjort egne tiltak – NVE-midler

NADAG

- Nasjonal database for grunnundersøkelser.
- Overhalla kommune stiller krav om at grunnboringer i kommunen skal registreres i databasen.
- Statens vegvesen har lagt inn mange registreringer.

Tilsyn og varsling

- Tilsyn – mange sikringsanlegg langs Namsen, men ikke tilsyn fra kommunen.
 - Kommunalt oppnevnte tilsynsnemnder fram til 2011.
 - NVE har ikke fulgt opp at kommunene ikke rapporterer på tilsynsarbeidet til NVE
- Varsling – kommunen mottar varsel.
 - Ulike mottakere i kommunen, men forsøker å samle varsel hos avdelingsingeniør plan.
 - Rutine under utarbeidelse.
 - Praksis for oppfølging av varsel.

Problemstilling - Arealforvaltning

Hvordan ivaretar Overhalla kommune risiko knyttet til erosjon, jord- og kvikkleireskred i sin **arealforvaltning**?

- Planarbeid (arealplan, reguleringsplan)
- Byggesak (kommunen og private)
- Andre tiltak

Reguleringsplaner

- Det gjennomføres risiko og sårbarhetsanalyser for planområdet (reguleringsplaner) – ligger i planregisteret
- Oppfylging av sikkerhetskravene i arealplanen er ikke dokumentert – vedtatt før bestemmelsen trådte i kraft i 2019
- Kvikkleiresoner er ikke avmerket som faresoner (en type hensynssoner). Arealplan fra 2007, kravet kom i 2008
- Aktsomhetsområder=marin grense – hensynssone? Ville ført til nærmere undersøkelser og fordyrende utbygging

Byggesaker

- Kommunen dokumenterer vurderinger i forhold til sikker byggegrunn
 - skjønnsutøvelse – marin grense og avstand til kjent faresone.
 - Utløpsområder er i mindre grad vurdert.
 - Ukjente kvikkleireområder.
 - Bestemmelser i reguleringsplaner følges opp.
 - Tillater detaljprosjektering av bygg før ny geoteknisk vurdering
 - Byggets vekt er da kjent
 - Vanskelig å stoppe prosessen?

Andre områder

- Kommunen har ingen systematisk tilnærming til å ta hensyn til kvikkleiresoner på andre områder enn plan- og byggesaksbehandlingen
- Risiko
 - Det grunneiere kan gjøre på egen eiendom uten å søke om tillatelse
 - Skogsdrift
 - Drenering, avskjæringsgrøfter
 - Gravemaskinarbeid

Konklusjon

- Samfunnssikkerhetsarbeidet

- *Revisor konkluderer med at Overhalla kommune har tatt hensyn til risikoen knyttet til erosjon og jord- og kvikkleireskred i samfunnssikkerhetsarbeidet, men at foreslåtte risikoreduserende tiltak ikke er fulgt opp.*

Arealforvaltning

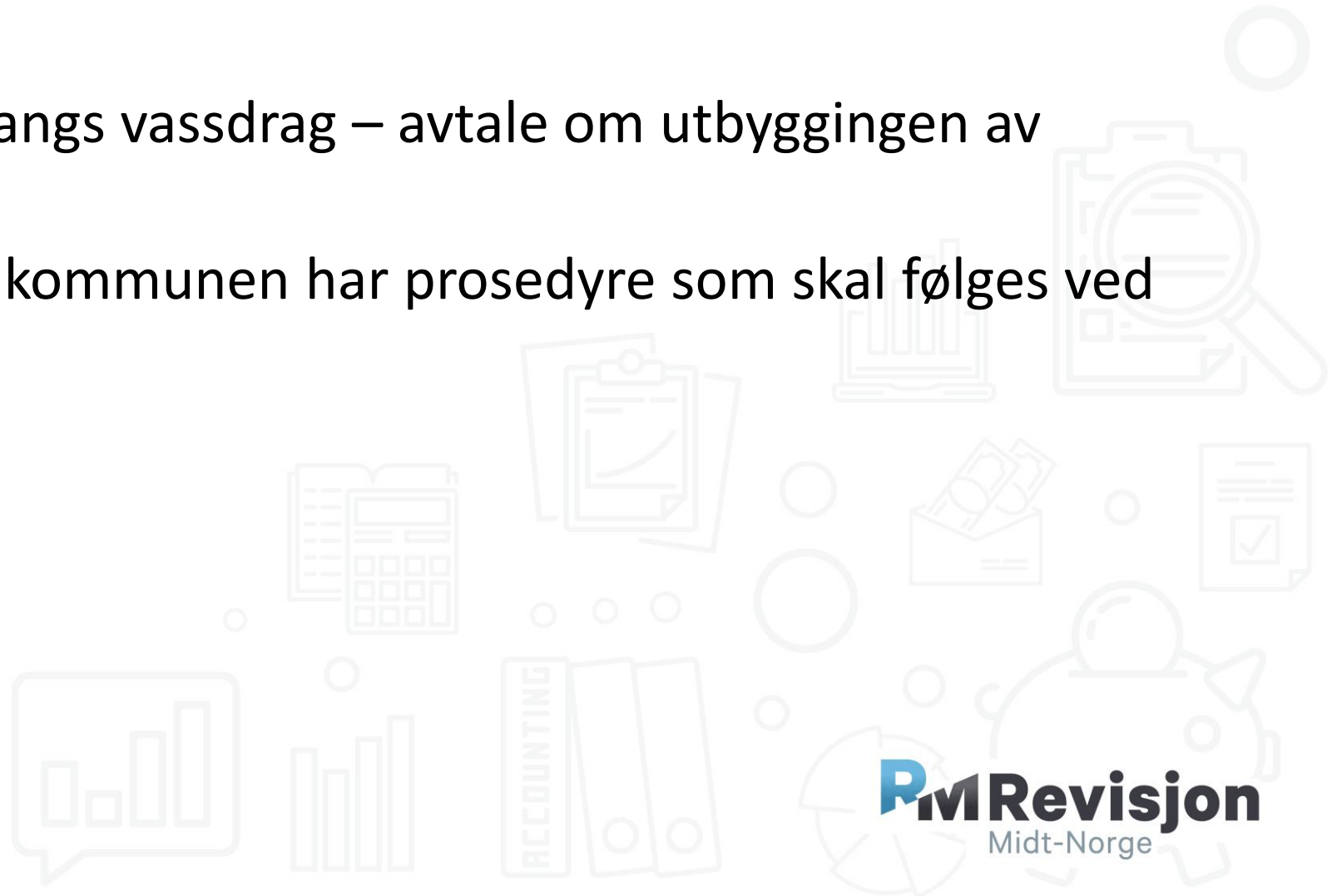
- *Revisor konkluderer med at Overhalla kommune har en lite systematisk tilnærming til når og hvordan risikoen for erosjon og jord- og kvikkleireskred skal håndteres i arealforvaltningen.*

Anbefalinger

- Sette i system oppfølgingen av risikoreduserende tiltak i plan for oppfølging av ROS analysen (tiltaksplan til ROS)
- Reetablere tilsynsnemnder eller et annet system for tilsyn med sikringsanlegg
- Dokumentere rutinen for mottak av varslinger om endringer i grunnen
- Bruke kvikkleirefaresonene som hensynssoner i planarbeidet, alternativt utarbeide egen temaplan eller lignende

Ansvar

- Ansvar sikringstiltak langs vassdrag – avtale om utbyggingen av sikringstiltak
- Ansvar byggegrunn – kommunen har prosedyre som skal følges ved tiltak
- Grunneieransvar

«mange skoler og kommuner har begrensede midler og kompetanse til å ivareta sitt ansvar på feltet.»

s. 118 – Personvern i skolen og barnehagen

Personvernkommisjonens rapport og kommunen

Forum for kontroll og tilsyn (FKT)

Trondheim 31. mai 2023

Helge Veum, kommisjonsmedlem

NOU

Norges offentlige utredninger 2022: 11

Ditt personvern – vårt felles ansvar

Tid for en personvernpolitikk

Personvernkommissjonen

- Oppnevnt av regjeringen juni 2020
- Rapport overlevert 26. september 2022
- Følger opp tidligere personvernkommisjon: [NOU 2009:1](#) Individ og integritet

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-11/id2928543/>

[Høring - NOU 2022:11 Ditt personvern - vårt felles ansvar.](#)
[Personvernkommisjonens rapport - regjeringen.no](#)

<https://personvernkommisjon.no/>

Personvernkommisjonen medlemmer

John Arne Moen (leder) Sjefredaktør
i Trønder-Avisa og Konsernsjef i TA Media

Tor-Aksel Busch, tidl. Riksadvokat

Trine Skei Grande, stortingsrep V

Trude Haugli, professor barnerett UiT

Haakon Hertzberg, ass. Direktør
kunnskapsavd. NAV

Marianne Høyer, Leder fylkesnemda
Trøndelag)

Finn Lützow-Holm Myrstad,
fagdirektør Forbrukerrådet

Toril Nag, konsernsjef Lyse

Ingvild Næss, Chief Privacy and Data
Trends Officer, Schibsted

Brita Ytra-Arne, Professor i
medievitenskap

Helge Veum, Stabssjef for teknologi
og innovasjon, Ålesund kommune

Dag Wiese Schartum, Professor -
Institutt for privatrett

Oddhild Aasberg, juridisk
seniorrådgiver Digdir

Jill Walker Rettberg, medlem frem
til mai 2021

Personvernkommissjonen - mandat

Kartlegge situasjonen for personvern i Norge, og trekke frem de viktigste utfordringene og utviklingstrekkene.

...

...

...

Personvernkommissjonen – mandat

...

- ...
- Kartlegge **offentlig sektors behandling** av personopplysninger til andre formål enn innsamlingsformålet, og gi en vurdering av de negative personvernkonsekvensene ved dette sett opp mot fordelene.
- ...

Personvernkommissjonen – mandat

Barn og unge

- Kartlegge hvordan **barn og unges personvern** ivaretas i Norge, herunder personvern i **barnehage- og skolesektorene** og skolenes bruk av "gratis" applikasjoner der det betales med barnas personopplysninger.
- Foreslå tiltak som styrker den **digitale forbrukerkompetansen til barn og unge**
 - spesielt knyttet til digital innsamling av personopplysninger og markedsføring i sosiale medier.
- Kartlegge hvordan utstrakt bruk av og **eksponering i sosiale medier**, herunder brukergenerert innhold, påvirker **barn og unges personvern**, kartlegge personvernkonsekvenser ved **profilering**, mulige reguleringer knyttet til **direktemarkedsføring til barn**, utrede barns **samtykkekompetanse** på personvernfeltet.

Om rapporten

242 sider.

140 anbefalinger og tiltak.

Kommisjonen står samlet bak anbefalingene, med unntak av én dissens.

To vedlegg – eksterne utredninger bestilt av kommisjonen

Hovedtemaene (strukturen i utredningen)

Del 1: Hva er personvern, rettslig rammeverk og teknologiske drivkrefter

Del 2: Personvernets situasjon og utfordringer innen utvalgte sektorer

Personvern i den digitale forvaltningen

Personvern i justissektoren

Personvern i skolen og barnehagen

Forbrukernes personvern

Del 3: Andre områder kommisjonen har arbeidet med

Regelkompleksitet og nasjonalt handlingsrom

Teknologi i personvernets tjeneste

Åpenhet

Veiledning, tilsyn og klage

Hovedkonklusjoner – personvern på dagsorden (1)

- Samfunnsgevinstene av digitaliseringen er store - bruk av personopplysninger bidrar til både gode og effektive tjenester for innbyggerne.
- Personvernkommissjonen ser samtidig en gjennomgående tendens til at digitaliseringen skjer på bekostning av personvernet.
- Personvern må gjøres til et relevant og viktig spørsmål i samfunnsdebatten, i kommunestyre og på Stortinget.

Hovedkonklusjoner – personvern på dagsorden (2)

- Personvern må forstås som en verdi som bidrar til å ivareta og bygge tillit i samfunnet – og ikke som en bremsekloss eller et nødvendig onde for å unngå sanksjoner.
- Personvern ikke bare et individuelt anliggende – det er også en kollektiv og solidarisk verdi. Det handler om å verne andre enn oss selv, for eksempel ved å skjerme utsatte grupper for utilbørlige inngrep.
- Teknologi kan brukes for å oppnå et bedre personvern - dette gjøres ikke i tilstrekkelig grad i dag.

Hovedkonklusjon: Behov for en nasjonal personvernpolitikk

Personvernkommissjonen etterlyser en nasjonal personvernpolitikk som legger føringer for digitaliseringen av samfunnet i tillegg til hva som følger av lovgivningen. Politikken må omfatte både offentlig og privat sektors behandling av personopplysninger, og må sørge for at personvern ivaretas i utformingen av lovverk.

En nasjonal personvernpolitikk må:

- *ha som overordnet mål å sørge for reell ivaretagelse av personvernet.*
- *se personvernet i et helhetlig perspektiv.*
- *innebære grundige risikovurderinger.*
- *ha særlig oppmerksomhet på sårbare grupper, herunder barn og unge.*
- *inkludere en tydelig utenrikspolitisk rolle.*
- *utnytte det nasjonale handlingsrommet for regulering.*
- *fremme personvernvennlig innovasjon.*
- *innebære at offentlig sektor går foran.*
- *forutsette et solid kunnskaps- og kompetansegrunnlag.*
- *forutsette åpenhet rundt behandling av personopplysninger.*
- *forutsette effektiv håndheving.*

Rapporten og kommunen

- To sentrale deler
 - Kap. 6 Personvern i den digitale forvaltningen
 - Kap. 8 Personvern i skolen og barnehagen
- Andre særleg relevante deler
 - Del I
 - Kap. 3 Hva er personvern og hvorfor er det viktig Personvern i den digitale forvaltningen
 - Kap. 5 Det teknologiske landskapet som påvirker personvernet
 - Del II
 - Kap. 11 Teknologi i personvernets tjeneste
 - Kap. 12 Åpenhet
 - Kap. 13 Veiledning

Personvern i den digitale forvaltningen

Personvern i den digitale forvaltningen (1)

- Fragmentert tilnærming til personvern i offentlig forvaltning - mangelfull koordinering og mangel på helhetlig overblikk
- Manglende vurdering av personvernkonsekvenser i lovarbeid
- Uklare roller og ansvar i samarbeid der det deles personopplysninger
- Utilstrekkelig kompetanse og ressurser

Personvern i den digitale forvaltningen (2)

- Bruk av maskinlæring kan effektivisere og forbedre offentlig forvaltning – men bruken reiser en rekke utfordringer knyttet til blant annet manglende transparens og kompleksitet. Jo mer inngripende, dess større krav bør en stille til åpenhet og andre rettsikkerhetsmekanismer
- Profilerings for å avdekke ulovligheter alltid bør sees som en inngripende behandling som krever solid hjemmel i lov, blant annet fordi det alltid er fare for utglidning fra beslutningsstøtte til beslutning.

Personvern i den digitale forvaltningen

- Noen av anbefalingene

Bruk av kunstig intelligens

Personvernkommissjonen mener lovregulering av bruk av kunstig intelligens bør ha som formål å motvirke maktubalansen mellom offentlig forvaltning og innbyggerne. Jo mer inngripende, dess større krav bør en stille til åpenhet og andre rettsikkerhetsmekanismer.

Personvernkommissjonen mener bruk av maskinlæringssystemer i offentlig forvaltning bør forutsette menneskerettighetsvurderinger i tilfeller der systemene kan ha betydelig innvirkning på innbyggernes liv.

Personvern i den digitale forvaltningen

- Noen av anbefalingene

Offentlige aktører og store teknologiselskaper

Personvernkommissjonen mener offentlige virksomheter må gjøre grundige vurderinger av om de skal benytte sosiale medier for å gi informasjon og kommunisere med innbyggerne. Sosiale medier bør ikke brukes i konkret enkeltsaksbehandling.

Personvernkommissjonen mener det er viktig at det gjøres både personvern- og datastrategiske vurderinger når det offentlige benytter tjenester fra store teknologiselskaper. Fordi spørsmålene ofte er likelydende, bør forvaltningen samarbeide på tvers av sektorer og nivåer for å sikre høy faglig kvalitet og god bruk av ressurser.

Personvern i den digitale forvaltningen

- Noen av anbefalingene

Informasjonssikkerhet

Personvernkommissjonen mener virksomhetene i forvaltningen må få tydeligere anbefalinger (eller «norm») for styringsaktiviteter, og basisnivåer med sikkerhetstiltak og personverntiltak som de kan benytte som utgangspunkt ved styring av risiko for sine oppgaver og tjenester.

Personvernkommissjonen anbefaler at regjeringen gir tiltaket «Felles sikkerhet i forvaltningen» prioritet som et sentralt finansiert tiltak. Statlige virksomheter med tilgrensende ansvarsområder gis oppdrag i tildelingsbrev om å bidra inn i dette arbeidet.

Personvern i skolen og barnehagen

Personvern i skolen og barnehagen (1)

- Rask digitalisering i skolen og barnehagen, uten at ansvar for personvernarbeidet, eller konsekvenser for barns personvern er drøftet i tilfredsstillende grad.
- Usikkerhet om hva behandlingsansvaret innebærer.

Personvern i skolen og barnehagen (2)

- Svært uheldig at personopplysninger om barna samles inn og brukes til kommersielle formål
- Mangel på personvernressurser og tilstrekkelig kompetanse i kommunene.
- Manglende personvern vurderinger og få krav til kvalitet i digitale verktøy i skolen

Personvern i skolen og barnehagen

- Noen av anbefalingene

Nasjonale føringer

Personvernkommissjonen mener det må etableres en helhetlig og offensiv statlig personvernpolitikk i skole- og barnehagesektoren. Kommisjonen mener at den nasjonale personvernpolitikken for barnehage og skole må:

...

Kompetanse og ressurser

Personvernkommissjonen mener det er avgjørende for personvernet til barn i skole og barnehage at kommunene sikres tilstrekkelige personvernressurser, herunder tilgang på ressurser med grunnleggende teknologikompetanse. Dette er en forutsetning for å kunne gjøre gode vurderinger og ivareta personvernet på løpende basis.

....

Personvern i skolen og barnehagen

- Noen av anbefalingene

Rutiner og veiledning

Bruk av elevers personopplysninger til kommersielle formål

Innkjøp og forhandlinger

Utvikling av forsvarlige digitale læringsmidler

Undervisning i personvern

Ivaretagelse av barn og foresattes rettigheter

Kort oppsummert

- Personvern handler om ivaretagelse av innbyggernes grunnleggende rettigheter i digitalsamfunnet. Hvordan kommunen ivaretar dette bør være av interesse for kontrollutvalget
- Mange kommuner er svakt rigget for ivaretagelse av innbyggernes personvern
- Bruk av apper i skolen har vært / er ute av kontroll

Spørsmål til administrasjonen

- Har kommunen kontroll på bruk av apper i skolen
 - Og er de vurdert med hensyn til sikkerhet og personvern (samt økonomi og pedagogikk)
- Har kommunen protokoller over sine behandlinger (internkontroll)
- Gjør kommunen risikovurderinger
- Gjør kommunen personvernkonsekvensvurderinger
- Stiller kommunen krav til- og følger opp leverandører.
- Hvordan møter kommunen kunstig intelligens som en god bestiller

Spørsmål og kommentarer

Takk for meg!

Korrupsjon og økonomisk kriminalitet med blick på offentlig sektor

Mari Sognnæs Andresen, politioverbetjent Økokrim

Forum for kontroll og tilsyn / 31.05.2023

- ❖ Økonomisk kriminalitet
- ❖ Korrupsjon
- ❖ Sakseksempler
- ❖ Forebyggende tiltak
- ❖ Leverandører til det offentlige

Om ØKOKRIM

- Særorgan og statsadvokatembete
- Våre oppgaver:
 - Forebygge
 - Etterretning
 - Straffesaksarbeid
 - Bistand til øvrig politi
 - Kunnskapssenter
 - Internasjonalt samarbeid
- Omorganisert

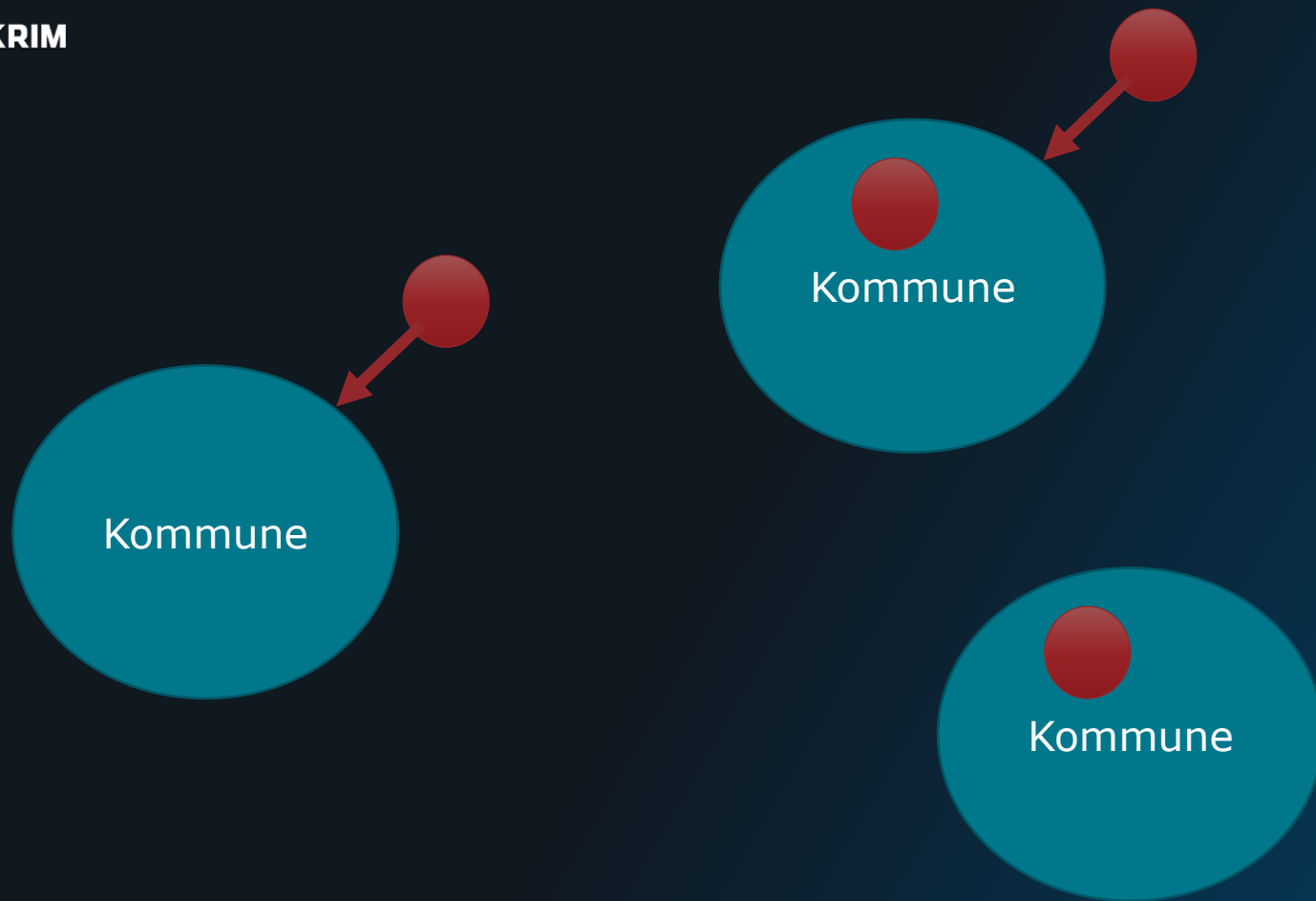
Økonomisk kriminalitet

- Bedrageri er "hverdagskriminalitet"
- Organisasjoner taper ca 5% av omsetningen som følge av økonomisk kriminalitet (ACFE, 2022)
- 23% av norske offentlige virksomheter har i løpet av siste år fått faktura for varer som ikke er bestilt (NSR, 2021)

Figur 40 Opplevd kriminalitet. 2021

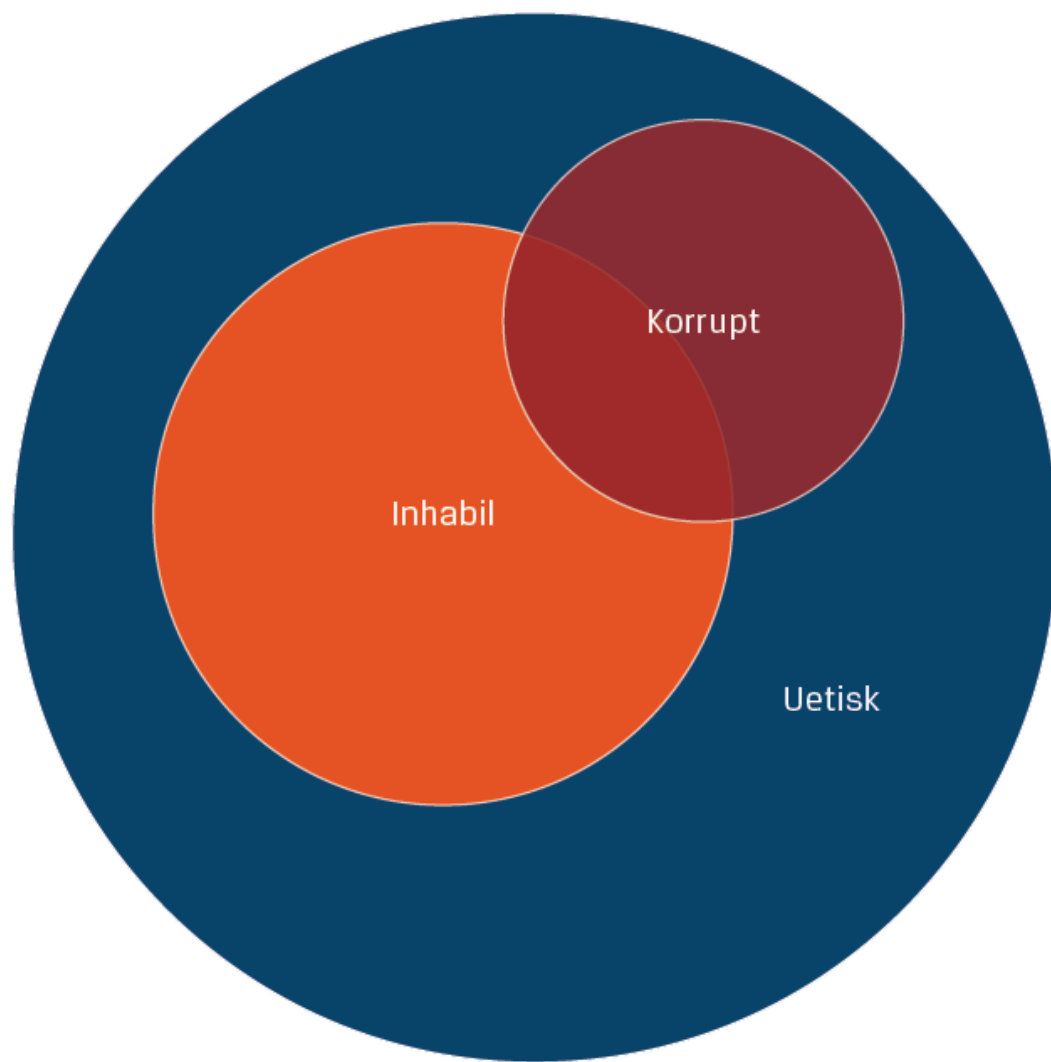
Spørsmåltekst: «I løpet av siste året, har du personlig vært utsatt for:». Flere svar mulig.

2022

Trussel- vurdering

- Korrupsjonsfaren ansees særlig til stede der privat og offentlig sektor møtes
- Tips til Økokrim om korrupsjon i forvaltningen
- Jevnlig, men få avdekkede saker

Straffeloven § 387

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

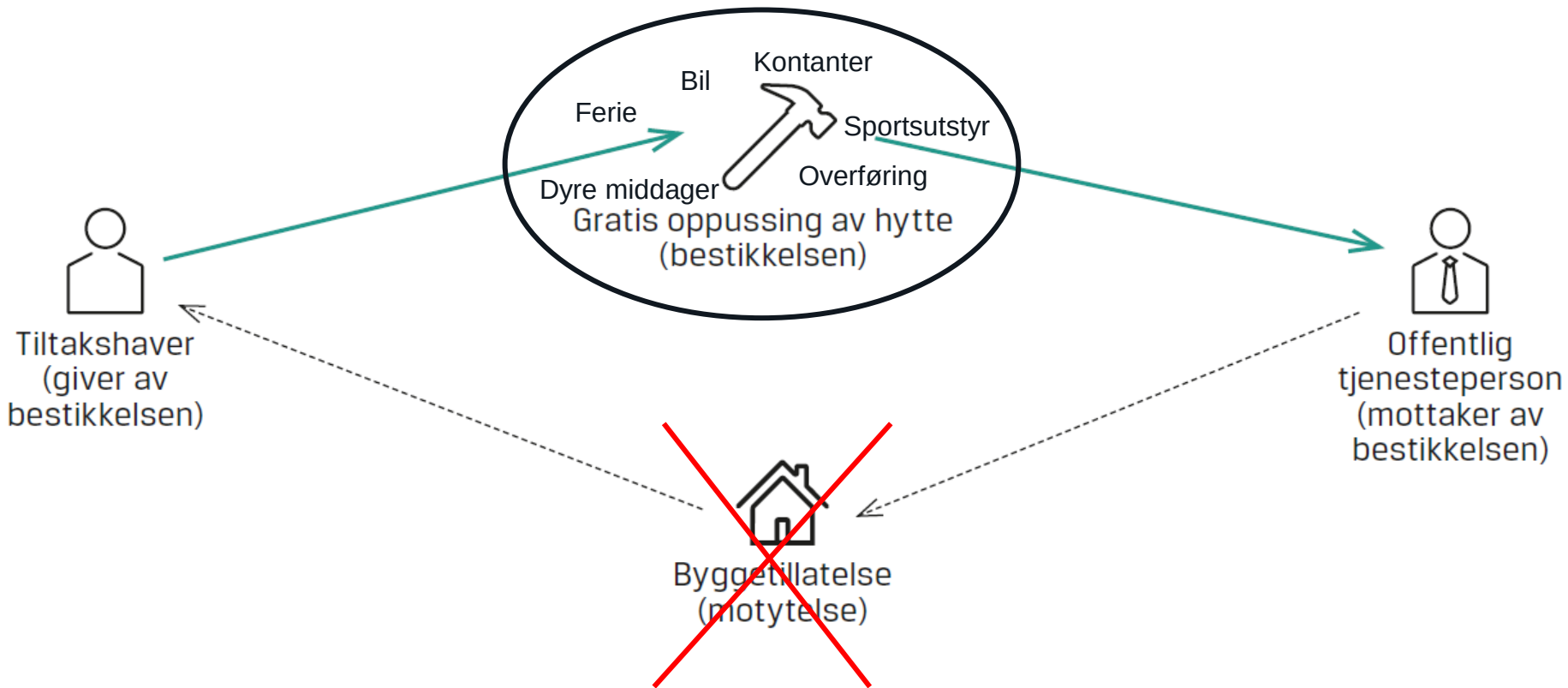
- a) for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller utføringen av oppdrag, eller*
- b) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller utføringen av oppdrag.*

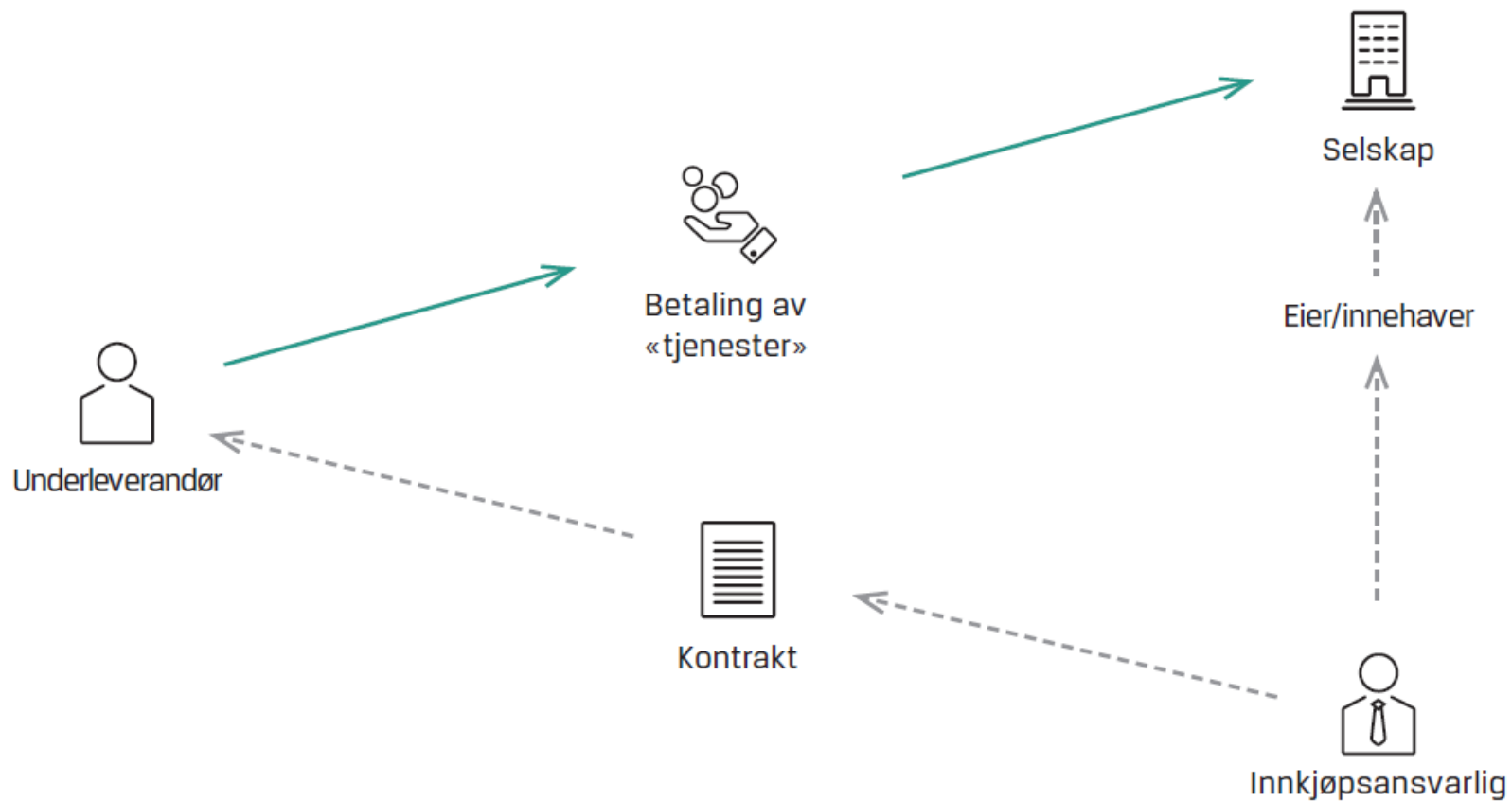
Med stilling, verv eller oppdrag i første ledd menes også stilling, verv eller oppdrag i utlandet

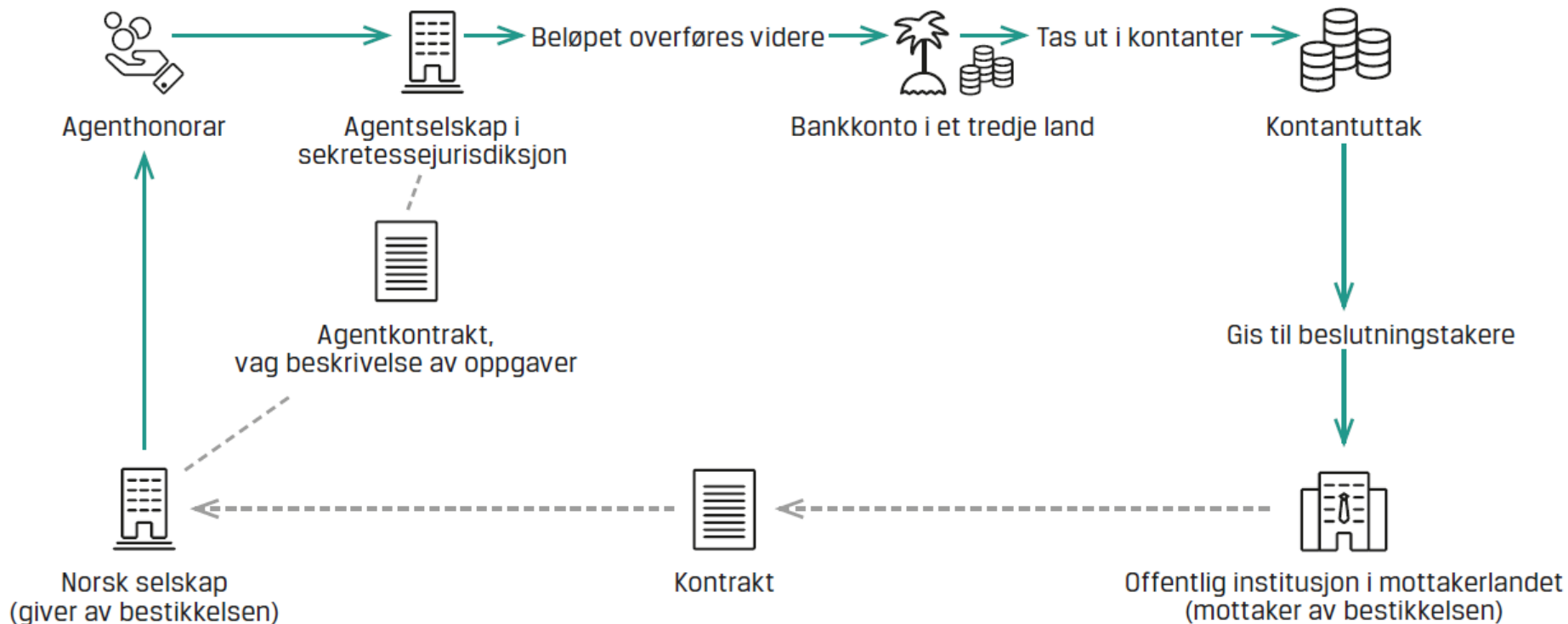

Korrupsjon

Typetilfeller og indikatorer

Eksempler på korrupsjon i kommuner

- Tjøme
- Tana
- Drammen
- Oslo, Boligbygg
- 45% av korrupsjonsdommene i Norge omfattet offentlig tjenestepersoner (Transparency International Norge, 2023)

Sakkyndige i Tjøme-saken: Huset kan ikke ha blitt tegnet på én dag

Arkitekt Rune Breili har forklart at han brukte en dag på å tegne huset til den tidligere byggesakslederen. Det er ikke mulig, mener de to sakkyndige arkitektene.

STRIDENS KJERNE: Arkitekttegningene av huset til en tidligere byggesaksleder er sentrale i korrupsjonssaken på Tjøme. Huset er siden solgt.

FOTO: JOHN-ANDRE SAMUELSEN / NRK

Aina Beate Indreiten
Journalist

Vi rapporterer fra Agder
lagmannsrett

Publisert 8. des. 2022 kl. 18:42
Oppdatert 9. des. 2022 kl. 13:13

Forebyggende tiltak

- Anerkjenn at økonomisk kriminalitet forekommer
- Kultur – åpenhet
- Klare regler om habilitet og dobbeltroller
- Varslingskanaler
- Fordel myndighet – kontroll
- Ikke la noen være uerstattelige

Kommunen tappet for 21 millioner – rådmannen fikk en rekke varsler

I løpet av ni år fikk rådmannen og politisk ledelse en rekke varsler som tilsa at det var stor fare for tapping av kommunekassa. Likevel stoppet ingen den nå korrupsjonstiltalte ekslederen.

Lisa Rypeng
Journalist

Oyda Katrine Hesla
@Oydakat
Journalist

Publisert 26. juni kl. 19:55
Oppdatert 27. juni kl. 09:26

Leverandører til det offentlige

- Av 43 887 leverandører til det offentlige med leveranser på over 500 000 kroner i perioden 2015–2020 utgjorde straffede leverandører og leverandører med reaksjoner 5 % (NTAES, 2022)
- Disse 5 % hadde leveranser for 243 milliarder

Rapport

Leverandører til det offentlige

Egenskaper ved leverandører
som har begått lovbrudd

Aktuell trussel

Unge og sårbare misbrukes som pengemuldyr av kriminelle

[Les mer](#)

Kilder

- ACFE. 2022. *Occupational Fraud 2022: A Report to the nations.*
- NTAES. 2022. *Leverandører til det offentlige - Egenskaper ved leverandører som har begått lovbrudd.*
- Næringslivets Sikkerhetsråd. 2019. *Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge 2019.*
- Næringslivets Sikkerhetsråd. 2021. *Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge 2021.*
- Politiet. 2021. *Politiets innbyggerundersøkelse 2021.*
- Transparency International Norge. 2023. Hva hindrer politiets etterforskning av korrupsjonssaker?
- Økokrim. 2020. *Trusselvurdering.*
- Økokrim. 2023. *Rekordhøyt antall anmeldelser på bedrageri.*

NASJONAL
SIKKERHETSMYNDIGHET

UGRADERT

SIKKERHET I EN USIKKER TID

NKUL 2023

Digitalt bidrag,
Fredag 12 mai 2023

Fagdirektør Roar Thon

1853/120-2023

BEDRE
SIKKERHET

DIGITAL SIKKERHET

Digitale trusler, risiko,
og sårbarheter.

ADFERD OG TEKNOLOGI

Vår menneskelige adferd knyttet til teknologi, trusler og
risiko.

NOEN ENKLE RÅD PÅ VEIEN HJEM

Gode og «enkle» rutiner som forbedrer sikkerheten.

- Digitale trusler og risiko øker
- Kompetanse er mangelvare!
- Kostnadene ved sikkerhet er *«cost of doing business»*
- Selv om det er investert mye i sikkerhet, kommer det likevel å skje noe!

I 2008 var tallet 4!

MEN FORSVANT DE KRIMINELLE?

**I 1999 ble det begått 73 ran mot
postfilialer, banker og verditransporter.**

De b̃le digitale!

CYBERANGREP ER BLITT HVERDAGSKOST

Amedia utsatt for dataangrep – ingen papiraviser i morgen

Informasjon om ansatte lekket:

Hackere driver med «dobbel utpressing»

NRK utsatt for hackerangrep

Dataangrepet i Nordland: 8.000 elever står uten datatilgang før skolestart

Vi beklager at varer fra Gilde og Prior er utsolgt.

Dette skyldes et alvorlig dataangrep på Nortura. Vi håper situasjonen bedrer seg i løpet av få uker.

coop

Norsk lokalavis ble hacket – systemet løp løpsk og begynte å kreve inn penger

Øverbygd Elektro utsatt for løsepengevirus: – Kan være inngåtte avtaler som er gått i glemmeboken

Flere legekontor hacket: – Kritisk

Fremskrittspartiet utsatt for dataangrep

Flere aviser utsatt for dataangrep

Hamar Arbeiderblad har i morgentimene vært utsatt for et dataangrep. Det samme gjelder Totens blad, Gjøviks blad og Stangeavisa.

Svindlerne endret én bokstav i epost-adresse og stakk av med million-depositum for norsk fisketråler

Finans

Oppdrettsleverandøren Akva Group kreves for løsepenger i dataangrep

Selskapet bekrefter mandag ettermiddag at de blir krevd for løsepenger i dataangrepet som setter deler av deres systemer ute av spill.

Stort dataangrep mot norsk ingeniørselskap

Hackargruppa hevder dei har 2000 gigabyte med sensitiv informasjon som dei vil publisere viss selskapet ikkje innfrir kravet.

SAS utsatt for cyberangrep

DATAANGREP

Norsk bilforhandlerkjede hardt rammet av cyberangrep

Minst 30 bilbutikker står uten fungerende IT-system.

To norske selskaper har tapt til sammen 130 millioner kroner på e-postsvindel

Organiserte kriminelle miljøer har tappet to norske bedrifter for millionsummer med falske e-poster.

Sbanken utsatt for dataangrep

**Russiske hackere angrep
vannsystemet i Drammen**

Rec Silicon rammet av hackerangrep

**Utsatt for nytt
dataangrep**

**Blir angrepet 100.000
ganger årlig**

**Hackere krever løsepenger av
entreprenørselskap**

**+ Vadsø kommune utsatt
for dataangrep**

DATAINNBRODD

**DNV-angrepet: 1000 skip var offline etter
utbrudd av kryptovirus**

Hackere slo til under årets første helg. Ble ikke oppdaget før dagen etterpå.

**Populær passordtjeneste etter
hacking: Angriperne fikk tilgang til
passordhvelv**

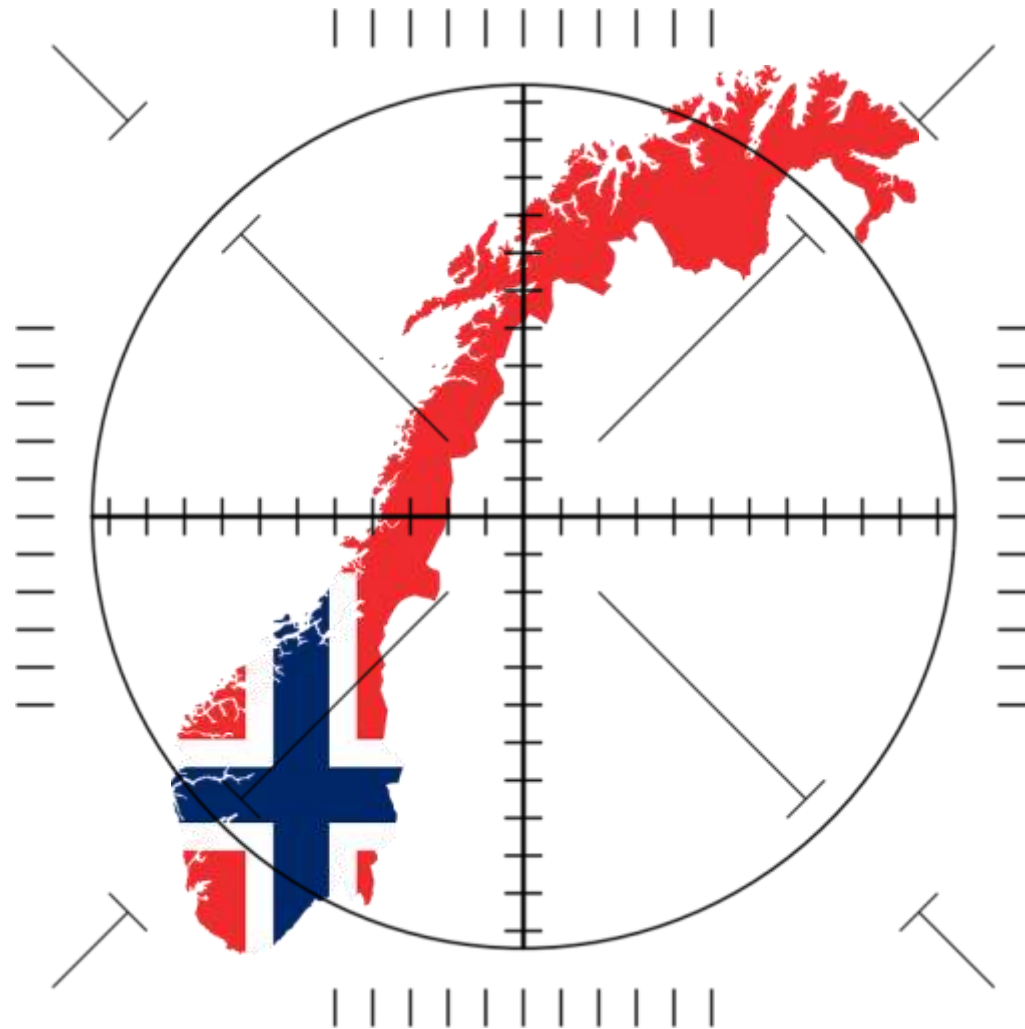
**Roar
Thon**

Fagdirektør i Nasjonal
sikkerhetsmyndighet

DT MENINGER

Sjelden blir jeg mer fortvilet når jeg får spørsmålet, «kan dette skje i Drammen også?»

TILFELDIG

MÅLRETTET

FORDI DET ER MULIG

BREAKING NEWS

Russia attacks Ukraine

*«Fremmede staters og
trusselaktørers bruk av
teknologi kan komme til å
utvikle seg raskere enn åpne
demokratiers evne til å
beskytte seg.»*

Sofie Nystrøm
Direktør NSM

Forord til NSMs sikkerhetsfaglig råd

SE DIREKTE

Advarer om truslene mot Norge:

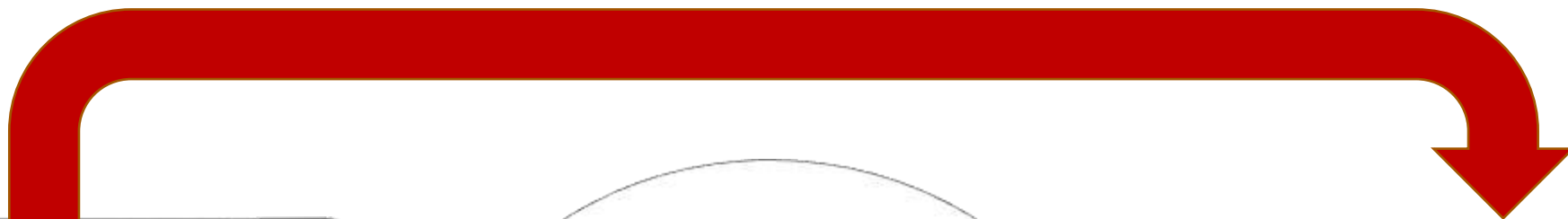
– **Vi må våkne opp**

«Statlig etterretning og kriminelle aktører utgjør de største digitale truslene mot Norge»

ETJ/PST/NSM

Stjele
Endre
Hindre
Påvirke

REAKSJONER ETTER ET DATAINNBRUDD

Hvordan
har de greid
dette?

Det hullet
har alltid
vært der!

UTDATERTE, IKKE
STØTTEDE
OPERATIVSYSTEMER

GAMLE
SYSTEMBRUKERE

SÅRBARE
TJENESTER OG
PROTOKOLLER

DÅRLIGE
PASSORD

LAGREDE
PASSORD

PROGRAMVARE
MED FEIL

PASSORD
GJETTING MOT
PASSORD-
DATABASER

MENNESKE

KOMPETANSE

SIKKERHETSKULTUR

TEKNOLOGI

PROSESSER

KONTROLL

SIKKERHETSSTYRING

LEDELSE

HAR VI
UTVIKLET OSS
I TAKT MED
TEKNOLOGIEN?

**VÅR
FORSTÅELSE
AV DEN
DIGITALE
VERDEN ER
ANALOG!**

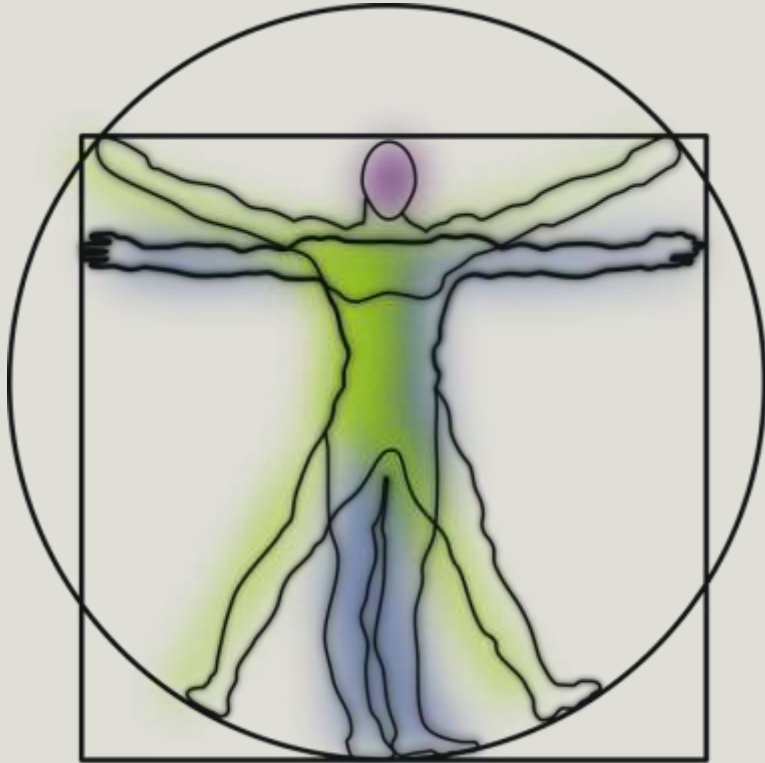

*"Ting du legger ut på Internett
har en sterk tendens til å havne på
Internett"*

Roar Thon 2019

DET DU
KAN
GJØRE!

KAN ANDRE
GJØRE MOT
DEG!

I det digitale rom bruker vi
kun syn og hørsel.

Vi kan ikke ta på det...

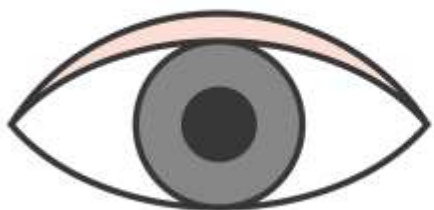
Vi kan ikke lukte det...

Vi kan ikke smake det...

Vi opplever ikke frykt, trussel og risiko
på samme måte

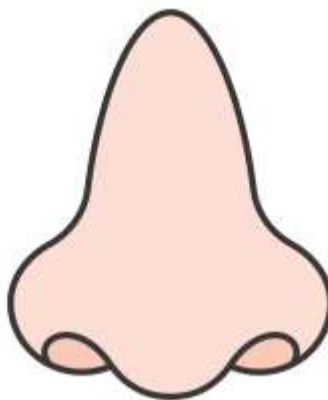
DEEP FAKE

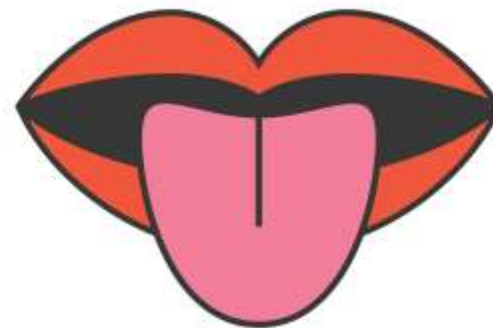
~~SYN~~

~~HØRSEL~~

~~LUKT~~

~~SMAK~~

~~FØLE~~

Næringsliv

- Nordmenn er veldig naive, rett frem og godtroende!

TILLIT

FRYKT

FRISTELSER

*Vi har plassert
alle våre ansatte
ved frontlinjen
uten at de har
bedt om det!*

Roar Thon 2023

Nettfiske fungerer!

«Selvsagt blir vi lurt til å åpne, klikke og respondere på e-post.

Det er tross alt jobben vår å åpne, klikke og respondere på e-post»

Det er nesten ikke
grenser for hva **MANGE**
kan hente fra telefonen
din.

**Det er summen av
100 apper som
bør bekymre oss!**

«Forbud er vanskelig og lite ønskelig. Økt bevissthet og smart bruk er også vanskelig, men ønskelig.»

KONFIDENSIALITET

INTEGRITET

TILGJENGELIGHET

HVA ER DET VERSTE SOM KAN SKJE MEG?

"Noen" uten
lovlig tilgang
har lest
pasientjournalen
min

KONFIDENSIALITET

"Noen" har
ulovlig endret
min informasjon

INTEGRITET

"Noen" har tatt
over all kontroll
av informasjon,
systemer og
utstyr

TILGJENGELIGHET

Forstå kompleksiteten

Forstå konsekvensene

Forstå helheten

Videregående-elever må finne fram penn og papir til skolestart

Dataangrepet lillejulaften skaper trøbbel for tusenvis av elever og ansatte.

Klipp: NRK

**«Jeg har ingen
hemmeligheter»**

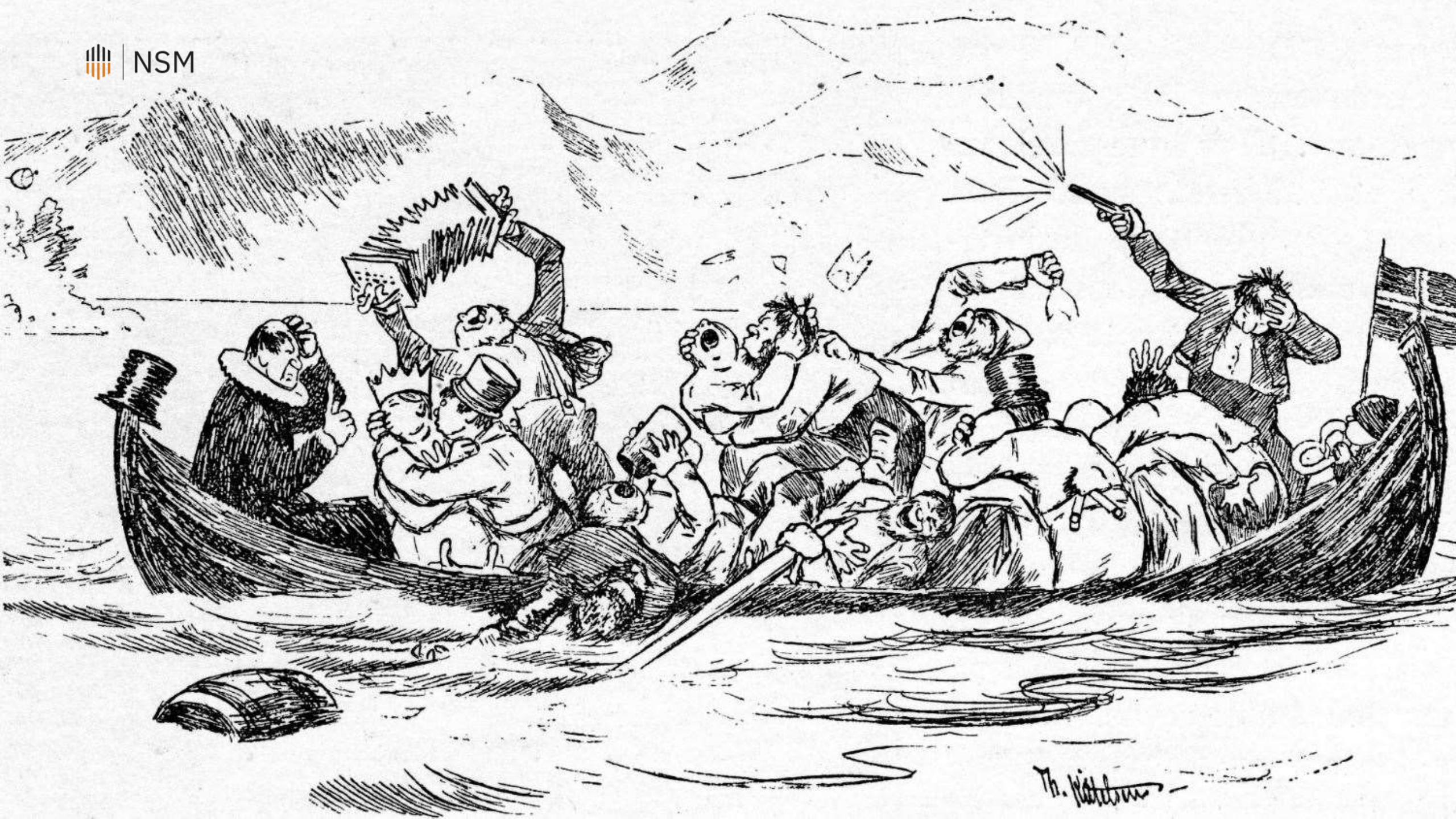

All informasjon har verdi og all informasjon kan bli misbrukt.

Men ikke all informasjon har like høy verdi og ikke all informasjon vil bli misbrukt!

Det samles inn «brikker»
om oss hver eneste dag!

Th. Walther

Litt mer skeptisk

Litt bedre beskyttelse (2FA)

Litt raskere med å oppdatere

Litt flinkere med passord

«Sikkerhetstiltak som ingen er i stand til å følge, fører bare til dårligere sikkerhet»

Roar Thon - 2019

1-2 passord

50-60 passord

NASJONAL
KONFERANSE
OM BRUK AV
IKT I UTDANNING
OG LÆRING

Sammep@ssord

Sammep@ssord

NETFLIX

Sammep@ssord

amazon

Sammep@ssord

Sammep@ssord

Sammep@ssord

Sammep@ssord

Sammep@ssord

Google

Sammep@ssord

Sammep@ssord

Sammep@ssord

Dropbox

Sammepa@ssord

You Tube

Sammep@ssord

PayPal

Sammep@ssord

Sammep@ssord

Sammep@ssord

Sammep@ssord

bankID

Sammep@ssord

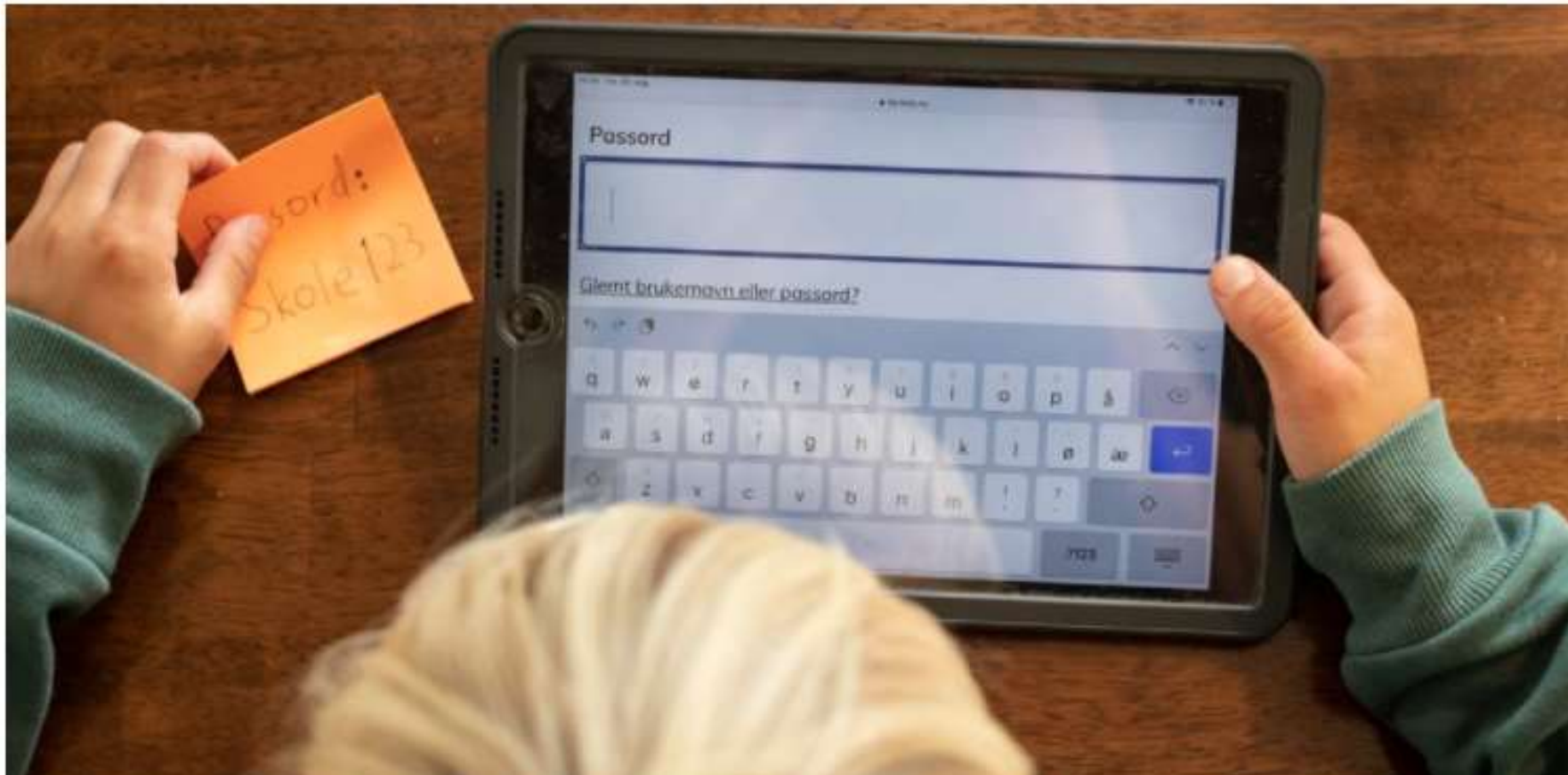
Sammep@ssord

Instagram

vopps Sammep@ssord

Alle elevene bruker samme passord: – Jeg ble rett og slett sjokkert

Barneskolebarn kommer seg lett inn på medelevers skolekontoer. Der får de tilgang til å sende meldinger og endre på innleveringer.

Ett passord pr tjeneste

Lange, komplekse passord med tall, tegn og symboler

Skal huskes i hodet, ~~og aldri skrives ned~~

~~Byttes regelmessig~~

Aldri dele dem med «andre»

UNIKE PASSORD

ETT PASSORD PR. TJENESTE

HUSK

PASSORD PÅ JOBB
PASSORD TIL BANKID

SKRIV NED RESTEN

PASSORDLISTE m PENN OG PAPIR (Beskyttes godt)

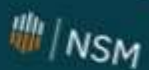
PASSORDBANK/PASSORDMANAGER
NETTLESER/MOBIL/BIOMETRI

Knekk Husmus
Potitt

**NASJONAL
SIKKERHETSMYNDIGHET**
NASJONALT CYBERSIKKERHETSSENTER

Sikkerhetsfaglig råd
Et motstandsdyktig Norge

**NSMs
Grunnprinsipper
for IKT-sikkerhet**
versjon 2.0

Risiko 2023
Økt uforutsigbarhet krever
høyere beredskap

Ikke enda et dokument...

**«Vi har omorganisert
oss en rekke ganger,
men vi har heldigvis
ikke endret oss»**

Norge | Nasjonal sikkerhetsmyndighet

«For dårlig sikkerhetsnivå.» Ber om storsatsing mot cybertrusler.

Sabotasje, terror og spionasje er reelle trusler mot Norge. Vi som bor her, må lære mer om teknologi og nasjonal sikkerhet. Alle årskull bør få opplæring.

KOMPETANSELØFT FOR NASJONAL SIKKERHET

ANBEFALINGER:

Det bør fastsettes nasjonale strategier for forskning med betydning for nasjonal sikkerhet

Offentlig-privat samarbeid innen sikkerhetsfaglig kompetanseutvikling bør styrkes

Det bør etableres et nasjonalt program for å løfte kompetansen på teknologi og cybersikkerhet

Alle årskull bør gjennomføre kompetansehevende tiltak innen nasjonal sikkerhet, samfunnssikkerhet og beredskap

Kunnskap må bygges gjennom økt erfaringslæring

Tegn på en god sikkerhetskultur:

Kontinuerlig opplæring
av ansatte når det
gjelder digitale
verktøy, rutiner og
prosedyrer .

Tegn på en god sikkerhetskultur:

De ansatte får vite om
hva virksomheten
utsettes for og hvordan
de kan bidra for å
beskyttes virksomhetens
verdier.

Tegn på en god sikkerhetskultur:

**Ansatte inkluderer
sikkerhet som en del
av sine daglige
oppgaver.**

RISIKOTREKANTEN

- VERDIER
- TRUSLER
- SÅRBARHETER

Gjør noe med det
dere kan gjøre
noe med selv...

**PROBLEMET MED Å
TRO AT VI LEVER
I KARDEMOMME BY...**

**ER AT VI IKKE
LEVER I EN
KARDEMOMME VERDEN**

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN

Tlf. 67 84 40 00
www.nsm.no

Er det ok om jeg sier dette høyt eller...?

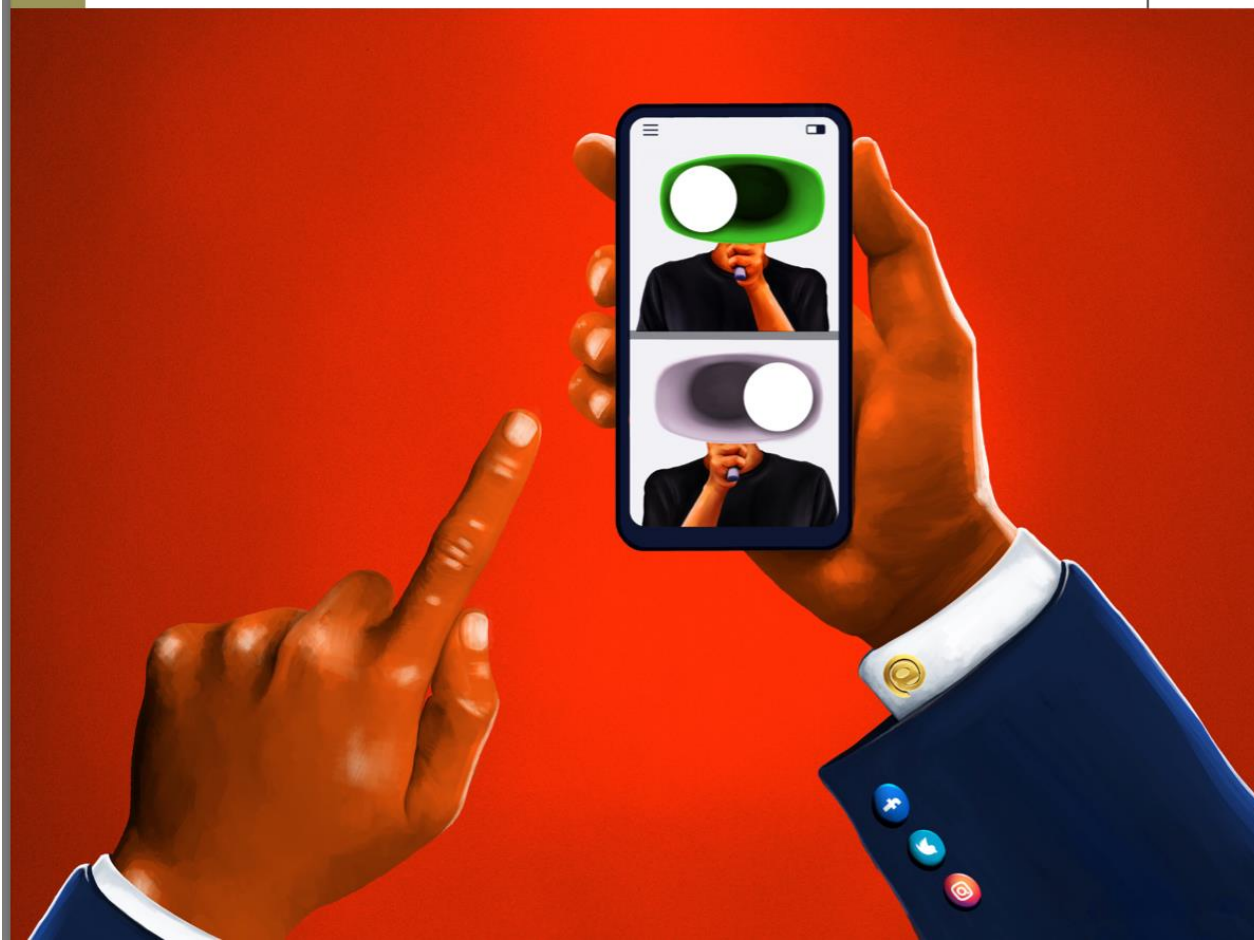
Et foredrag om ytringsfrihetens stilling i Norge...
.....og særlig i det norske arbeidslivet.

1. Juni 2023

Anki Gerhardsen

En åpen og opplyst offentlig samtale

Ytringsfrihetskommisjonens utredning

Ron Hogen 2016

«Det er viktig å ivareta
ytringsfriheten selv om ytringene
kan oppleves som krenkende»

Unge blir mer skeptiske til kontroversielle ytringer

Magnus Kallelid og Tomm W. Christiansen (foto)

Før var ungdommen blant de mest frittalende. På fem år er det forandret.

Er nordmenn blitt mer forsiktige med å ytre seg etter Black lives matter, debatter om krenkekultur og rasisme? Det har Institutt for samfunnsforskning og Fritt Ord kartlagt i en stor ny, undersøkelse.

Rapporten viser at særlig de unge har inntatt et mer restriktivt syn på hva som er greit å si. De sier de i liten grad aksepterer ytringer som kan virke krenkende overfor minoriteter. Mye har dermed skjedd på få år.

I 2015 var de unge de som i størst grad aksepterte ulike former for krenkende ytringer. Nå står de eldre generasjonene på stedet hvil, mens de yngre er blitt strengere overfor krenkende ytringer og dermed ligner mer på de eldre.

De politiske forskjellene og kjønnsforskjellene har også økt, viser rapporten. Kvinner og venstreorienterte synes krenkelser er et større problem enn menn og høyrevelgere.

Inntrykket er at offentligheten er blitt mer polarisert. Synet på ytringsfrihet og ytringskultur kan være en del av den utviklingen, sier Kjersti Thorbjørnsrud, forsker ved Institutt for samfunnsforskning.

Ifølge rapporten er det minst aksept for ytringer som kan krenke LGBT-personer, muslimer og innvandrere. Samtidig er aksepten for mer generell blasfemi og religiøs kritikk stabilt høy.

Hvor bra er det?

Ytringsrommet ser dermed ut til å snevres noe inn. Men det trenger ikke bare være negativt, hører Aftenposten fra Frederik-keplassen på Blindern i Oslo. I vårsolen sitter statsvitenskapstudentene Jijan Sharifi (22) og Katja Busuttil (23). De kjenner

FAKTA

Debatten om ytringsklima

Flere institusjoner samarbeider om prosjektet KunOff, som undersøker ytringsfrihetens kår i akademien og i befolkningen generelt.

Regjeringen setter nå ned et utvalg som skal arbeide med det polarisert politisk klima på universitetene og høyskolene. Han viser til at en forsker i Bergen ble en professor bedt om å beklage overfor en tysk student etter at han vitset om tyskere som «åler seg inn igjen». På Kunsthøgskolen i Oslo har det vært opphetede debatter om rasisme og ytringsfrihet.

Regjeringen peker også på at sjikane rammer forskere på kontroversielle temaer som klima, oppdrett, ME og korona.

Ytringsfriheten er under press på norske universiteter og akademien, hevder boken *Freedom of expression at universities and university colleges* (2020).

bra at man er blitt mer obs på at det man sier faktisk kan såre andre, sier Sharifi.

Andre studenter Aftenposten snakker med, er også opptatt av at man skal være varsom. Frøydis Vangsoy (23) og Ola Rognlien (24) studerer idéhistorie.

– Det er ikke alt man skal la være å si, for det kan også være skadelig. Men når det handler om kjønn og rasisme, er det definitivt viktig å være varsom, sier Vangsoy.

Rognlien fremhever at man ikke kan snakke om ytringsrom uten å fokusere på den faktiske diskrimineringen som foregår i Norge. Han har venner som har fått stygge kommentarer og er blitt angrepet på grunn av sin bakgrunn.

– Kan man også risikere å bli for lett-krenket?

– Jeg føler ikke jeg kan si hva som helst. Men det handler ikke om meg, men om det andre mennesket. Hvorfor skal jeg sitte her med de privilegiene jeg har og pose ut med absolutt alt jeg kunne vært litt ueinig i? sier Vangsoy.

Hvorfor er det slik?

At ungdommen har gått i restriktiv retning, kan ha flere forklaringer. Unge fanger mer opp tidsånden, tror forskerne. De tar mer innover seg de internasjonale oppgjørene mot rasisme og sexisme. De 2000 nordmennene som har svart på undersøkelsen, ble spurt rett etter «Black lives matter». Også #metoo har preget samfunnsdebatten siden forrige undersøkelse.

I tillegg kan de være eksponert for et hardere debattklima på sosiale medier. Forskerne peker på at ungdommen ser mer trusler på steder der de ferdes, som Snapchat og TikTok, og det kan ha noe å

Det kan jo også være bra at man er blitt mer obs på at det man sier faktisk kan såre andre.

Sosiale medier er mye av grunnen til at unge skiller seg ut fra de eldre, tror også studentene Sharifi og Busuttil. På Instagram tas det lettere skjermbilder av kontroversielle ytringer. Det finnes store Instagram-profiler som slår hardt ned på for eksempel rasistiske ytringer. Derfor er unge mer forsiktige, tror studentene.

Hva bør skje?

Rapporten viser likevel at det store flertallet ikke mener krenkende ytringer skal straffes. De som ønsker seg en reaksjon, vil først og fremst at det skal være sosiale sanksjoner. Som at noen stenges ute fra sosiale medier, at en felles i Pressens Faglige Utvalg (PFU) eller at det sies ifra om

ytterliggående grupper som Stopp islamiseringen av Norge (Sian).

– Ingen av oss to er jo den typiske nordmannen. Foreldrene mine er innvandrere, og jeg er muslim. Når man får harde ytringer, føler man seg jo truffet, sier Sharifi.

– Bør man beskyttes mot alt man kan bli såret av?

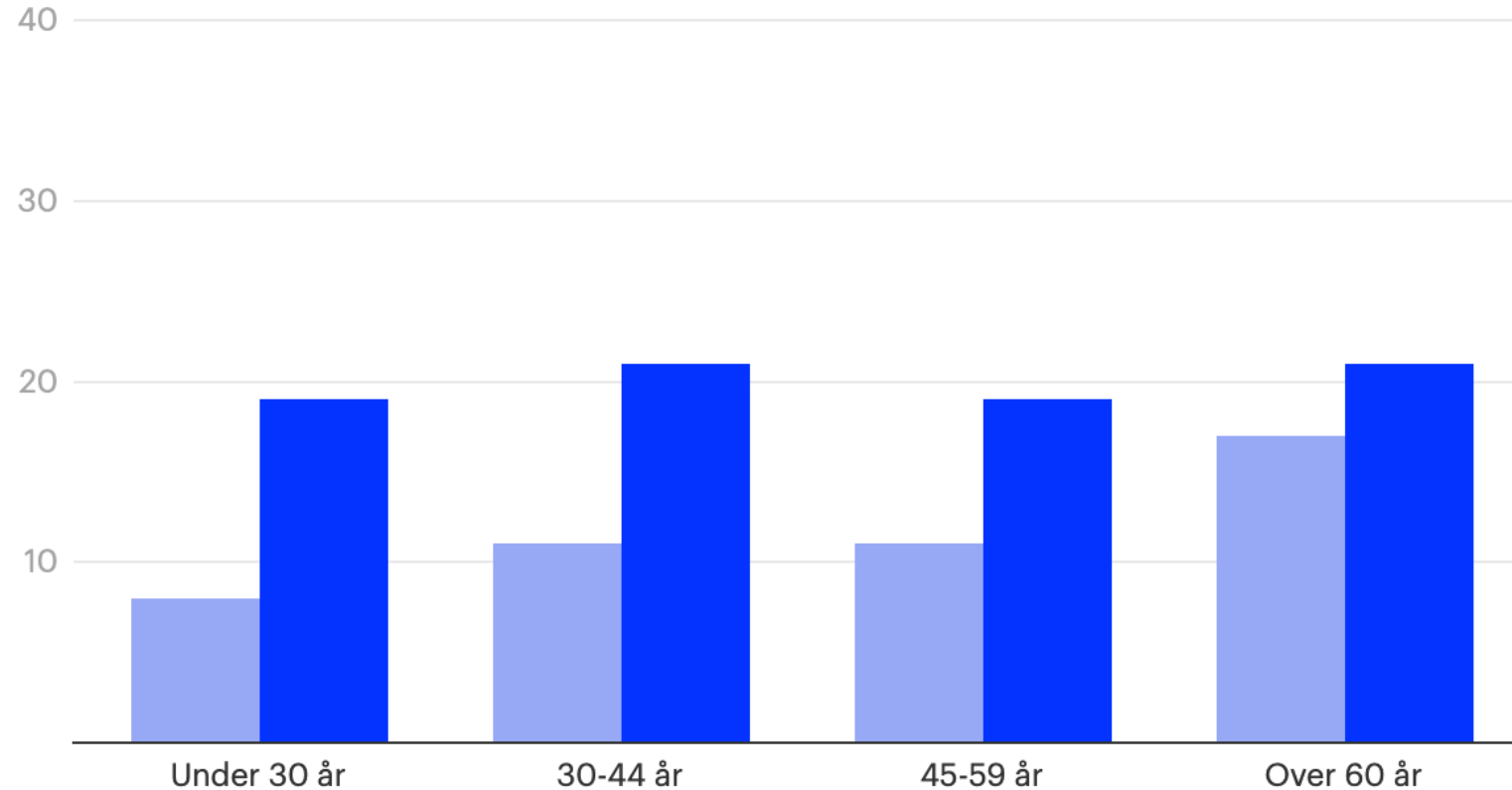
– Mange vet ikke at det de sier er sårende, hvis ingen sier ifra. Man burde si ifra og ha en debatt videre derfra, sier hun.

Busuttil er mer bekymret for «cancel culture», en form for sosial sanksjon og utfrysing som særlig har vært ontalt i universitetsmiljøene. Hun er bekymret for hva det gjør med rommet for å si hva man mener, som skal være stort, mener hun.

Unge har forandret seg mest og er blitt strengere overfor krenkende ytringer:

2015 2020

Grafen viser prosentandelen som svarer at de ikke på noen arenaer aksepterer ytringer som kan oppleves krenkende. Endringen på fem år er størst blant de yngste.

Grafikk: Aftenposten • Kilde: Fritt ord / Institutt for samfunnsforskning

Skal fornærmelse av religioner kalles ytringsfrihet?

Ayesha Fakhir (16)

23. okt. 2020 07:00 | Sist oppdatert 25. oktober 2020

Onsdag 21. oktober lyste rådhuset i Marseille opp for å markere drapet på den franske læreren Samuel Paty. Foto: Daniel Cole / AP

Det handler om respekt.

Fortalte «tyskervits». Skal ikke forelese

Tysk psykologistudent i Bergen får 10 000 kroner for medietrykk etter kommentar fra professor. Professoren skal ikke forelese kommende semester.

FORSTÅR IKKE BEGRUNNELSEN: Professor Svein Larsen ved Det psykologiske fakultetet på Universitet i Bergen mener han kom med en vennlig og inkluderende kommentar til den tyske studenten. Foto: Kim E. Andreassen, UiB.

Øystein Andersen

Publisert søndag 16. august 2020 - 22:22

**FREDRIK
ENGELSCHJØN AKRE**

Leder ved Studentersamfundet
i Trondhjem

Illustrasjon: Kirsti Jacobsen

Samfundetleder:

En generasjon med munnkurv

Flere og flere unge er redde for å fortelle meningene sine i frykt for hva vennene deres skal tenke. Tør du si hva du mener?

Elever føler seg stigmatisert av lærer etter Dagsnytt 18-debatt

Elever ved Ulsrud videregående skole kritiserer lærer Simon Malkenes for å ha brukt virkelige eksempler fra klasserommet for å illustrere uro i skolen.

- Nå sporer det helt av

MALKENES I DAGSNYTT 18: Lærer og lektor ved Ulsrud videregående skole, Simon Malkenes, leser høyt fra notatene sine fra en skoletime på Ulsrud videregående skole i radioprogrammet Dagsnytt 18.

Iselin Elise Fjeld

Journalist

Rushda Syed

Journalist

Publisert 9. apr. 2018 kl. 13:30

Oppdatert 25. apr. 2018 kl. 09:53

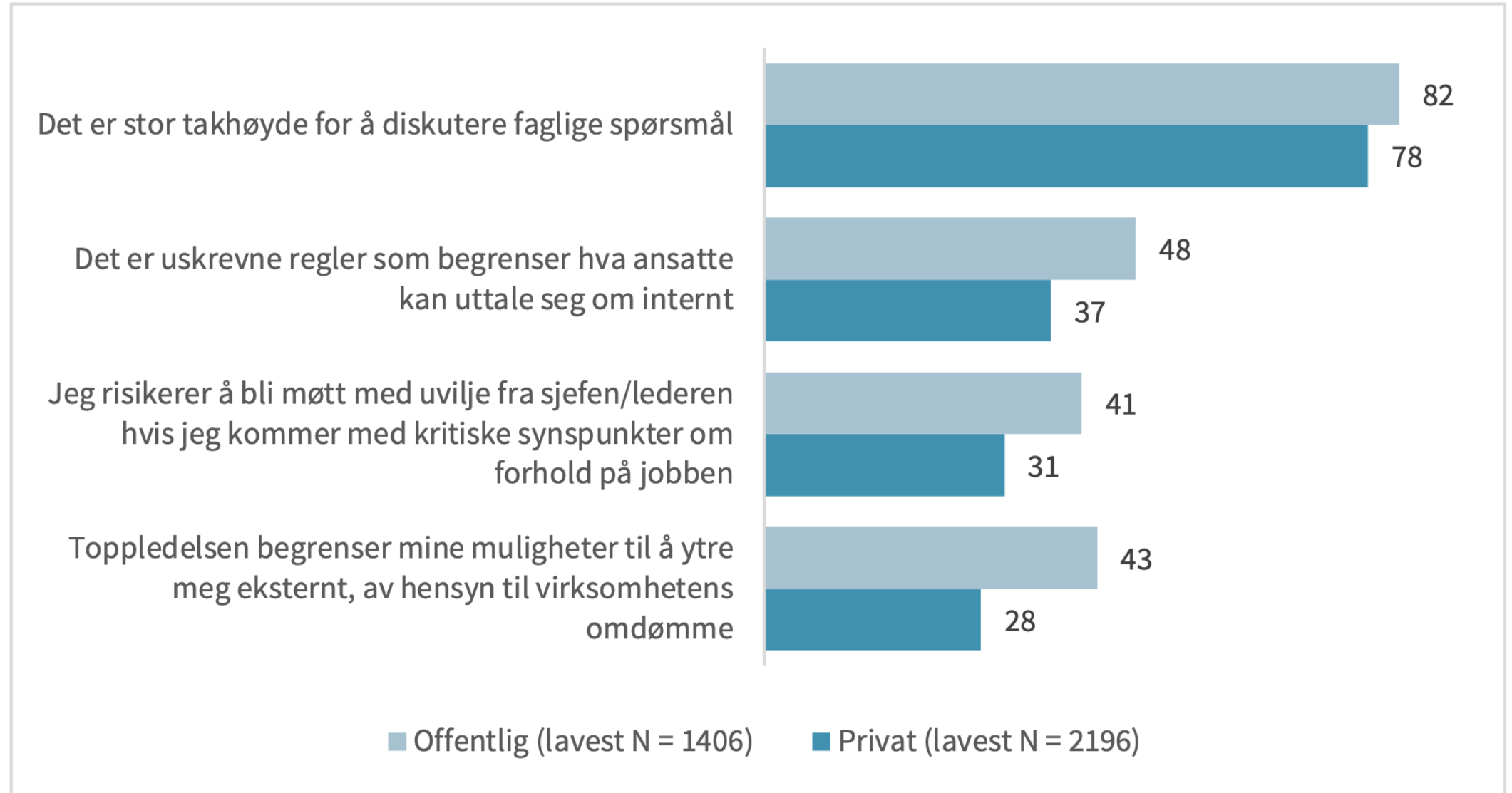

Artikkelen er
flere år
gammel.

«Vi følte oss tråkket på i Dagsnytt Atten», skriver elever ved Ulsrud videregående skole i Oslo i et leserinnlegg i [Aftenposten](#).

Figur 12.6 Arbeidstakeres vurderinger av sine ytringsbetingelser der de jobber. Andel som svarer «helt enig» og «ganske enig». Breddeutvalget. Prosent.

YTRINGSKULTUR

OMDØMMETENKNING

KOMMUNIKASJONSSTRATEGIER OG RETNINGSLINJER

Profesjonalisering av kommunikasjon

MISFORSTÅTT LOJALITET

JOBBSIKKERHET

1. Du skal kjenne lovgivning og rettspraksis som regulerer arbeidstakeres ytringsfrihet.
2. Du skal huske at ytringsfriheten er grunnlovsfestet, og i konkrete saker selv demonstrere at du er lojal til dine medarbeidere og grunnprinsippet for ytringer.
3. Du skal informere og gi opplæring også om arbeidstakerens ytringsfrihet dersom du informerer om styringsretten, lojalitetsplikt til virksomheten og den enkeltes omdømmeansvar.
4. Du har som leder, også etter arbeidsmiljøloven, et spesielt ansvar for å skape en god ytringskultur. En lav terskel for å ytre seg skaper en tillitskultur som kan forhindre at problemer vokser til varslingsaker eller unødige konflikter.
5. Du skal respektere at arbeidstakeren er en demokratisk borger som på egne vegne har rett til å delta i den offentlige samtalen. Lojale arbeidstakere bruker kompetanse tilegnet på arbeidsplassen til å berike samfunnets ordskifte. De viser lojalitet også når de fremmer forslag, motforestillinger og kritikk.

6. Du skal bruke kommunikasjonsavdelingen til beste for offentligheten, for eksempel ved åpenhet, raus tilgjengeliggjøring av informasjon og mer offentlighet enn det lowerkets minimumskrav forutsetter for offentlige eller private virksomheter.
7. Du skal unngå at en samtale med en medarbeider om offentlige ytringer kan oppfattes som en represalie.
8. Du kan gjerne gi støtte til arbeidstakere som står i et krevende offentlig ordskifte.
9. Du skal være varsom med å gi en jobbsøker negativ vurdering ut fra offentlig engasjement eller aktivitet i sosiale medier.

Ni bud for arbeidstakere

1. Grunnloven, Den europeiske menneskerettskonvensjon og internasjonale konvensjoner gir deg ytringsfrihet. Denne ytringsfriheten gjelder også når du er på jobb.
2. Ytringsfrihet skal bidra til en åpen og opplyst offentlig samtale. Meninger og fakta om faglige og administrative spørsmål er viktig for en slik opplyst samtale, også dersom arbeidsgiver oppfatter disse som uønskede eller uheldige.
3. Selv om arbeidsgiver har styringsrett, kan vedkommende ikke bestemme hva eller hvordan du skal ytre deg.
4. Som ansatt har du en ulovfestet plikt til å opptre lojalt og ikke påføre arbeidsgiver unødvendig skade. Andre bestemmelser som begrenser din ytringsfrihet, er bl.a. lovbestemt taushetsplikt, sikkerhets- og konkurransehensyn. Disse begrensningene skal alltid vurderes opp mot ytringsfriheten.
5. Ifølge arbeidsmiljøloven skal arbeidsgiver legge til rette for et godt ytringsklima. Be om opplæring i ytringsfrihet når arbeidsgiveren din informerer om lojalitetsplikt og omdømmeansvar.

Om arbeidstakernes

6. Arbeidsgiver bestemmer hvem som kan uttale seg om hva på vegne av virksomheten.
7. Lojale arbeidstakere bruker sin kompetanse til å berike samfunnsdebatten.
8. Varsling om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen har en særlig sterk beskyttelse. Sett deg inn i bestemmelsene som gjelder for varsling.
9. Snakk gjerne fra levra, men la budskapet gå om hjernen og hjertet før du formidler dem.

Forbrukertilsynet

Åpenhetsloven

- kommunenes rett til å kreve informasjon fra leverandører

Forum for kontroll og tilsyn (FKT) – fagkonferanse 2023

Gro Valen Simonsen
Juridisk seniorrådgiver

Agenda

- **Åpenhetsloven**
Historikk, formål, hvem omfattes
- **Lovens plikter**
Aktsomhetsvurderinger, redegjørelsesplikt, besvare informasjonskrav
- **Forholdet til anskaffelsesloven**
- **Veien videre**
Hvordan kan kommuner/fylkeskommuner benytte seg av loven, Forbrukertilsynets rolle

Åpenhetslovens bakgrunn

- OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper
- Etikkinformasjonsutvalgets rapport (2019)
- Prop. 150 L (2020-2021)
- Ikrafttredelse av åpenhetsloven 1. juli 2022

Åpenhetsloven

Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold

Formål:

1. Fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester
2. Sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold

Forbrukertilsynet

- Uavhengig forvaltningsorgan administrativt underlagt Barne- og familiedepartementet
- Offentlig tilsynsmyndighet
 Tvisteløsningsavdelingen
 Tilsynsavdelingen
- Tildelt tilsyn med åpenhetsloven desember 2021

Hvem gjelder loven for?

- Større virksomheter som er *hjemmehørende i Norge*, og som tilbyr varer og tjenester i eller utenfor Norge
- Større *utenlandske virksomheter* som tilbyr varer og tjenester i Norge, og som er skattepliktige til Norge etter norsk intern lovgivning
- Ingen avgrensning ut fra organisasjonsform
- Virksomhetene må være regnskapspliktige etter regnskapsloven

Hva er større virksomheter?

Alle virksomheter som omfattes av **regnskapsloven § 1-5**,
ELLER som på balansedagen overskrider minst to av følgende vilkår:

- Salgsinntekt: 70 millioner kroner
- Balansesum: 35 millioner kroner
- Gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk

kilde: unsplash.com

Åpenhetslovens plikter

➤ Fire plikter for virksomhetene:

1. Utføre aktsomhetsvurderinger
2. Redegjøre for aktsomhetsvurderinger
3. Svare på informasjonskrav fra allmennheten
4. Gi opplysninger til Forbrukertilsynet

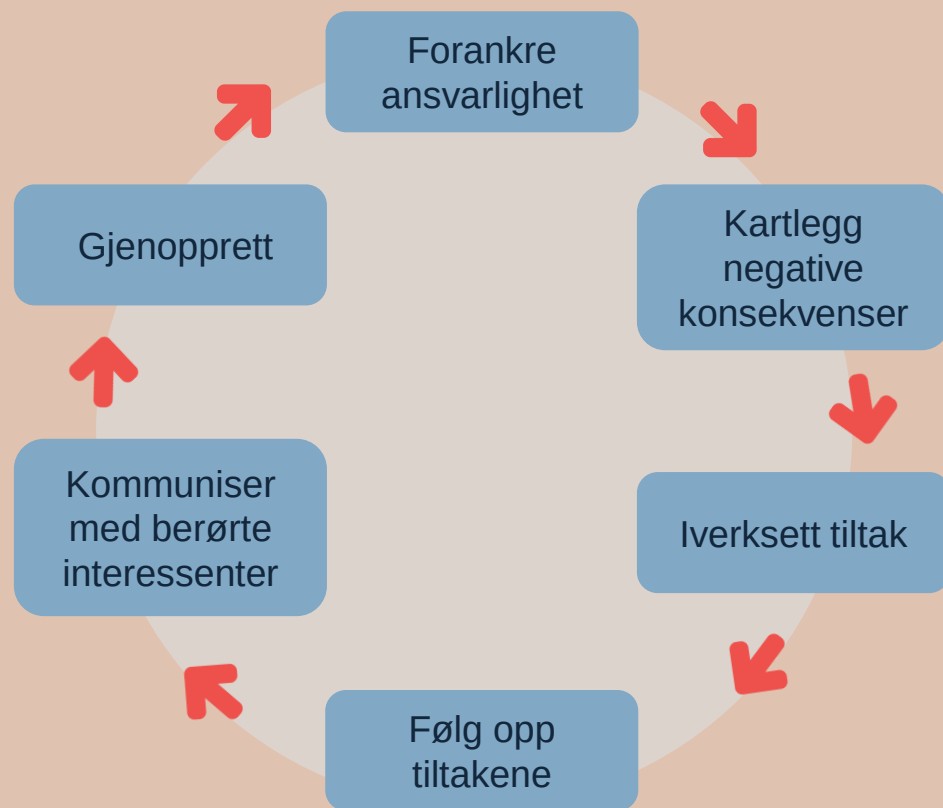
Åpenhetsloven og anskaffelsesloven

- Harmonere med norsk rett
- Offentlig sektor
- Forpliktelser i anskaffelsesloven § 5
 - Miljø
 - Menneskerettigheter
 - Arbeidsforhold
 - Sosiale forhold

Informasjonsplikstens formål

- Samfunnets ulike aktører kan etterprøve informasjon og ta mer informerte valg
- Redegjørelser og informasjonskrav = forenkle og effektivisere offentlige anskaffelser

Hva er en aktsomhetsvurdering?

➤ **En metode og prosess** for å kartlegge, forebygge, gjøre rede for og følge opp hvordan virksomheten håndterer *faktiske og potensielle negative konsekvenser* av sin virksomhet

➤ Utføres i tråd med **OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper**

➤ **Sentrale prinsipper:**

- Forebyggende og dynamiske
- Risikobasert tilnærming
- Forholdsmessighet
- Involvering av interessenter

Hva er «negative konsekvenser»? Eksempler:

Ødeleggelse eller
forstyrrelse av urfolksområder

Tvangsarbeid

Risiko for arbeideres
liv og helse

Sosial dumping

Barnearbeid

Lønn det ikke
går an å leve av

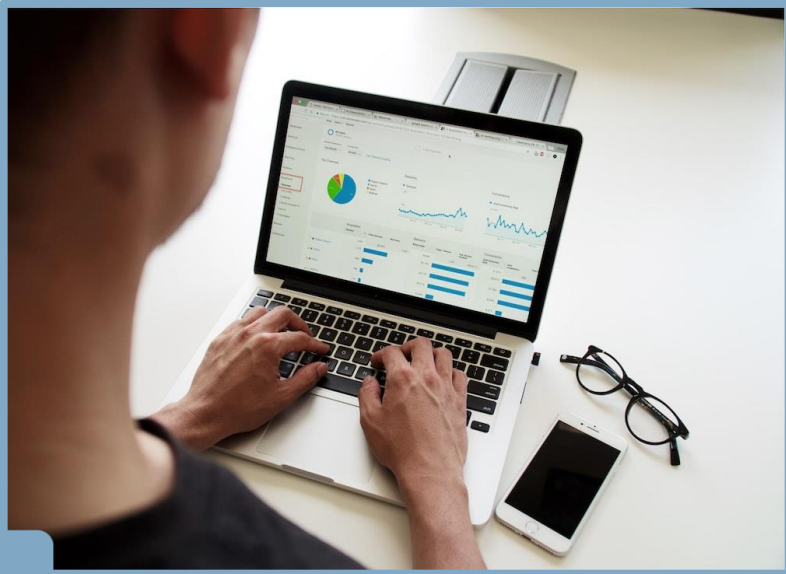
Seksuell trakassering

Manglende rett til organisering
og kollektiv lønnsforhandling

Brudd på retten til
personvern og privatliv

Diskriminering

Redegjørelsesplikten - § 5

 kilde: unsplash.com

- Årlig redegjørelse publiseres lett tilgjengelig på virksomhetens nettsider
- Frist 30. juni hvert år, og «ved vesentlige endringer» i virksomhetens risikovurderinger
- Må oppfylle minstekravene etter åpenhetsloven
- Første frist 30. juni 2023

Hva? § 5 bokstav a - c

Bokstav a

Generell informasjon

- Hvordan virksomheten er organisert
- Produkter og tjenester som tilbys
- Markeder de opererer i
- Forankring
- Varslingskanaler og klagemekanismer

Bokstav b

Negative konsekvenser

- Avdekkede faktiske negative konsekvenser og vesentlig risiko
- Knyttes til utførte aktsomhetsvurderinger
- Eventuelt også ha med: prioritering og kriterier

Bokstav c

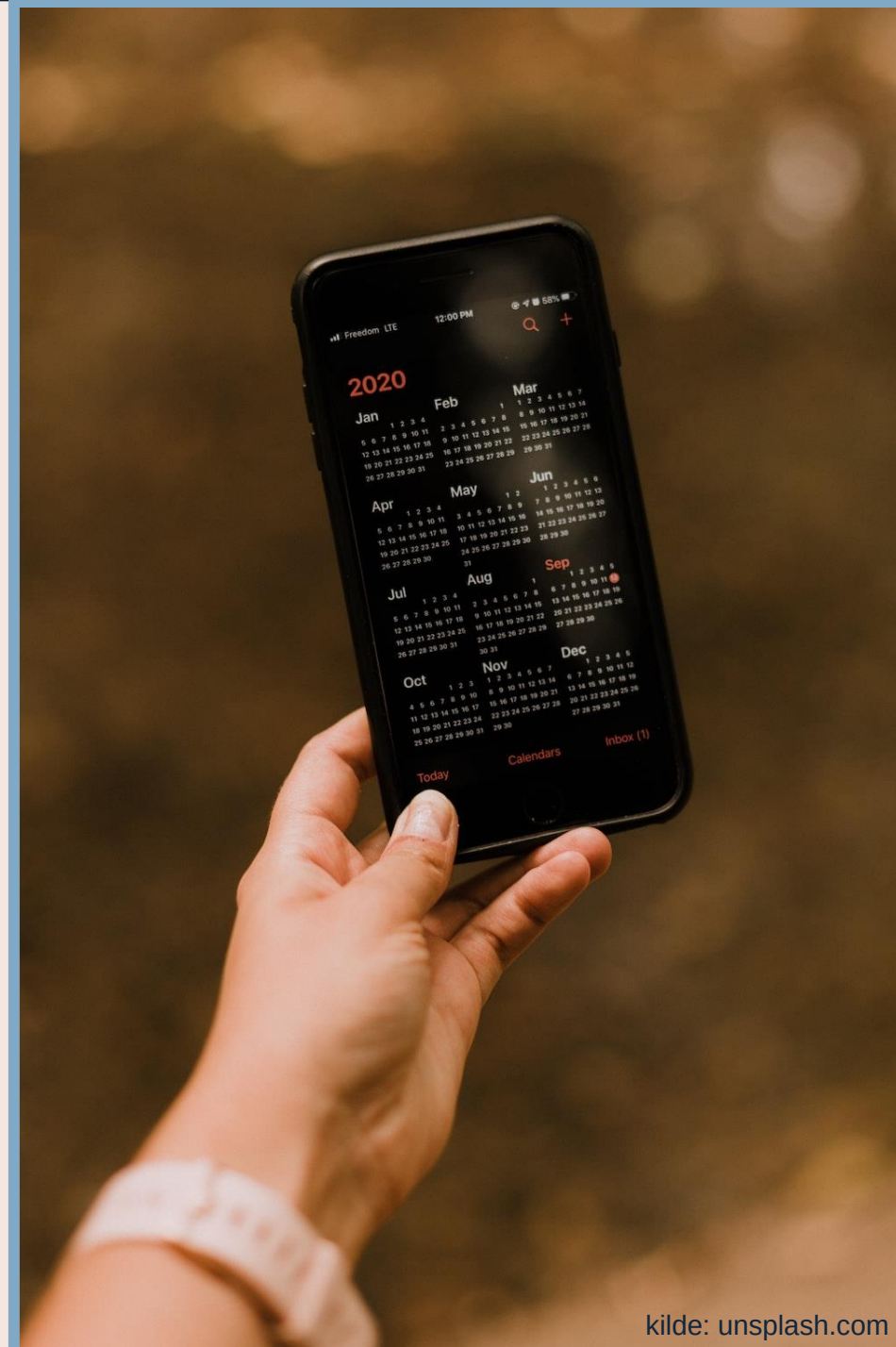
Tiltak og resultater

- Forebygge, stanse eller begrense negative konsekvenser
- Beskrive tiltak
- Resultatet eller forventede resultater

Informasjonskrav

Enhver har ved **skriftlig forespørsel** rett på informasjon fra en virksomhet om hvordan virksomheten håndterer faktiske og potensielle negative konsekvenser som er vurdert i aktsomhetsvurderingene

- Generell informasjon og informasjon om særskilt tjeneste eller vare
- Skriftlig, dekkende og forståelig
- Svarfrister

➤ Hva må virksomheten svare på?

- Aktsomhetsvurderinger → utgangspunktet
- Prinsippene om forholdsmessighet og risikobasert tilnærming
- «Dekkende» → Konkret vurdering
- Om produksjonssted og leverandører

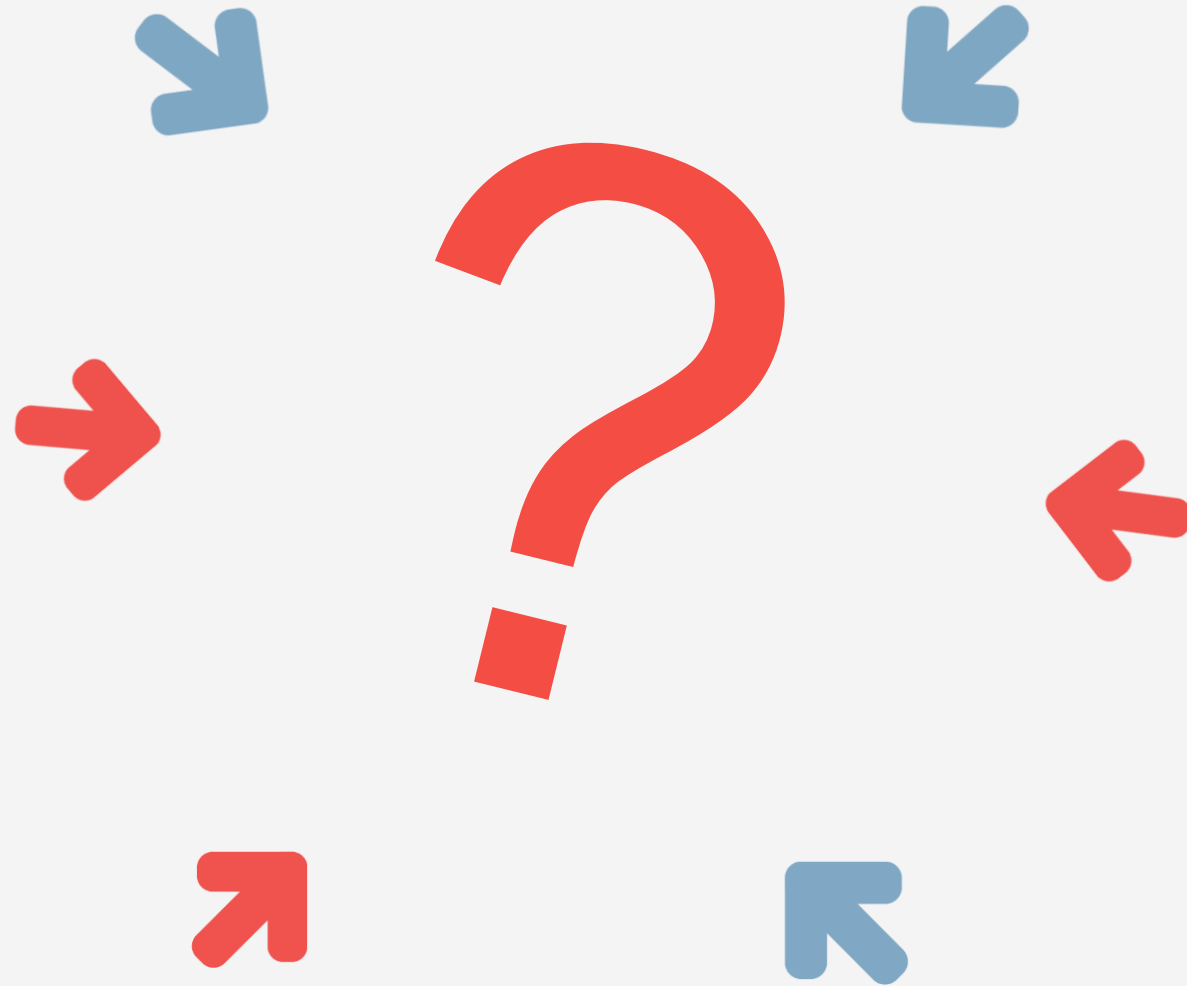

Avslå informasjonskrav

§ 6 (2) bokstav a - c

- a. Kravet gir ikke tilstrekkelig grunnlag for å **identifisere** hva kravet gjelder
- b. Kravet er åpenbart **urimelig**
- c. Den etterspurte informasjonen gjelder opplysninger om noens **personlige forhold**
- d. Den etterspurte informasjonen gjelder opplysninger om tekniske innretninger og fremgangsmåter eller andre drifts- eller **forretningsforhold** som det vil være av **konkurransemessig betydning** å hemmeligholde av hensyn til den opplysningene angår

Hva bør informasjonssøker huske på?

-
- Vær konkret og tydelig
 - Bakgrunn og kontekst
 - Begrunnelse
 - Forventninger

Forbrukertilsynets rolle

- Kompetansebygging
- Veiledning og formidlingsarbeid
- Tilsyn og sanksjoner
- Forbuds og påbudsvedtak, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr

§ 8

Forbrukertilsynet skal gjennom generelle opplysninger, råd og veiledninger arbeide for at reglene i loven og vedtak i medhold av loven blir fulgt

§ 9 (1)

Tilsynet skjer ut fra hensynet til å fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold

Kontakt oss

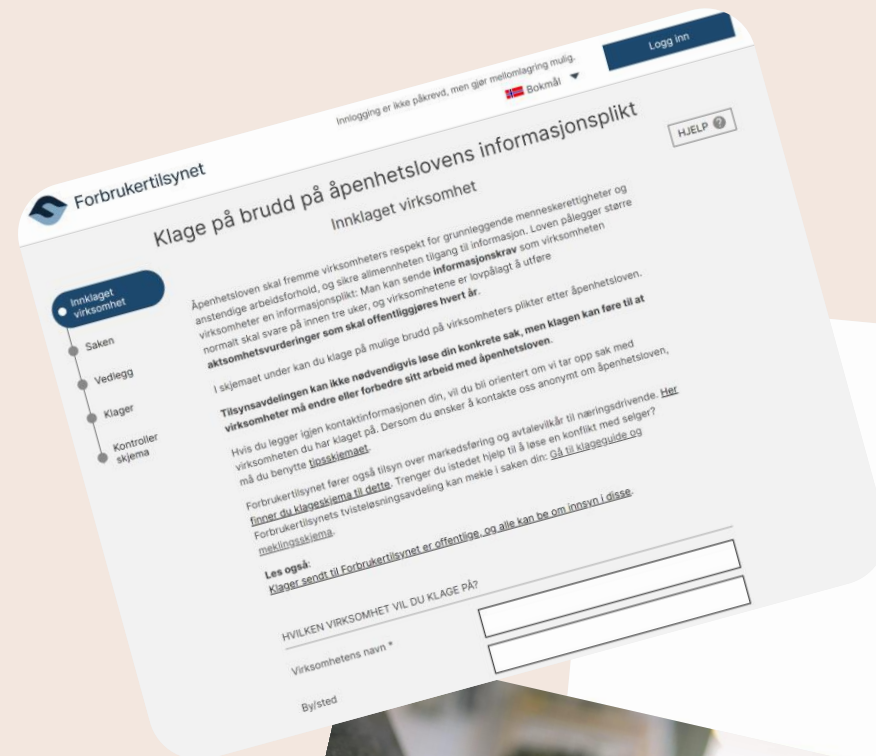
apenhetsloven@forbrukertilsynet.no

+47 23 400 680

[Forbrukertilsynet.no/apenhetsloven](https://forbrukertilsynet.no/apenhetsloven)

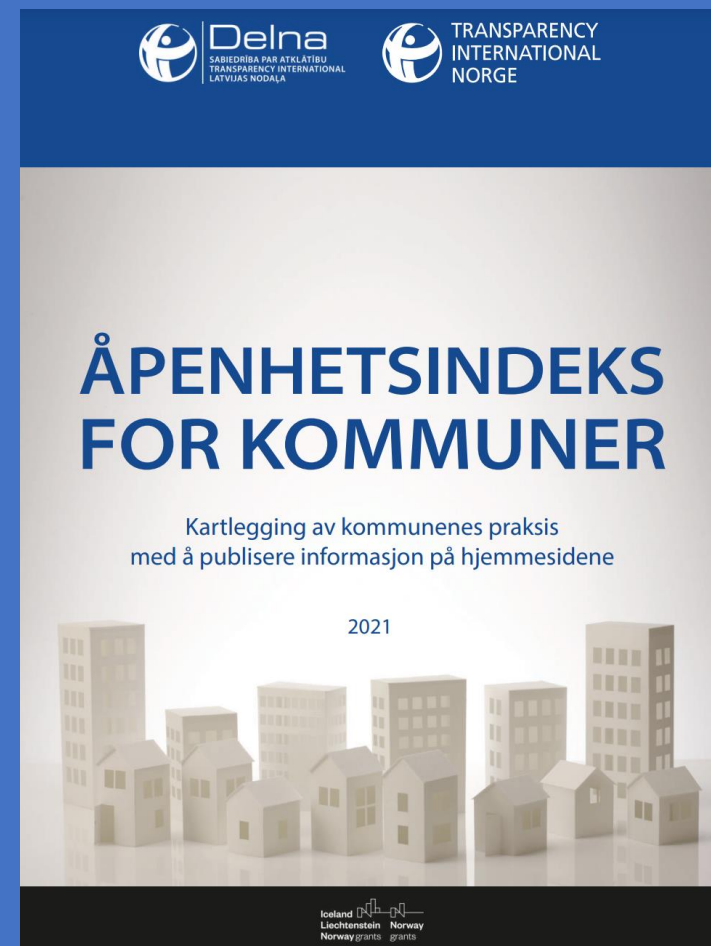
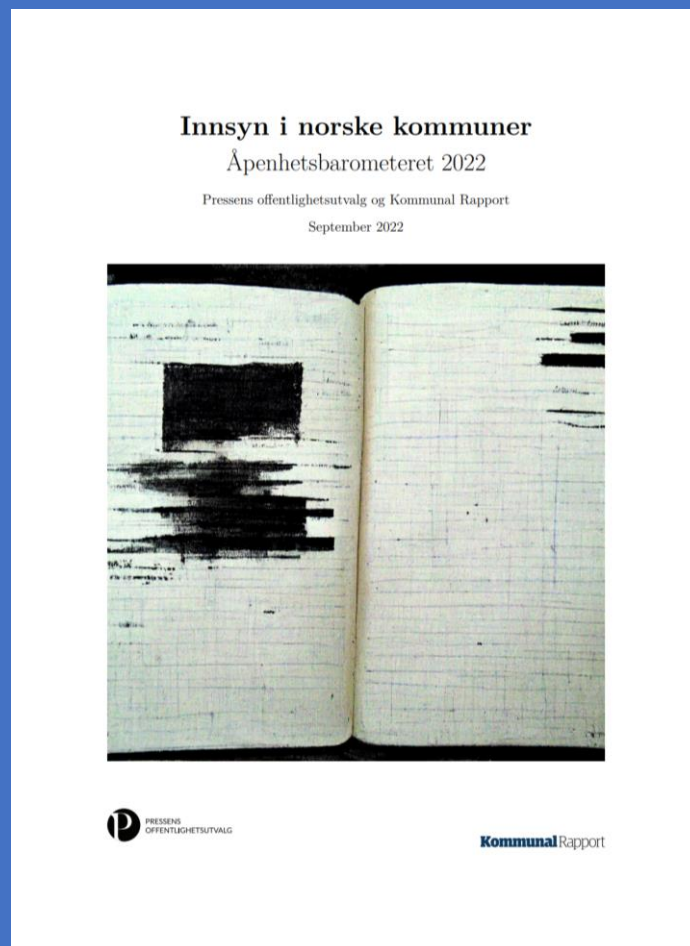
kilde: unsplash.com

Hvordan står det til med åpenheten i kommune-Norge?

Forum for kontroll og tilsyn - Fagkonferansen
Spesialrådgiver Tor Dølvik

2. juni 2023

Kommunenes åpenhet kan bli bedre

TI Norges strategiske mål

1. Økt åpenhet

Åpenhet bidrar til å forebygge og avdekke korrupsjon.

2. Kunnskapsutvikling

Kunnskap er makt i antikorrupsjonsarbeidet

3. Iverksetting av korrupsjonsforebyggende tiltak nasjonalt og internasjonalt

4. Økt bevissthet om risikoen for korrupsjon

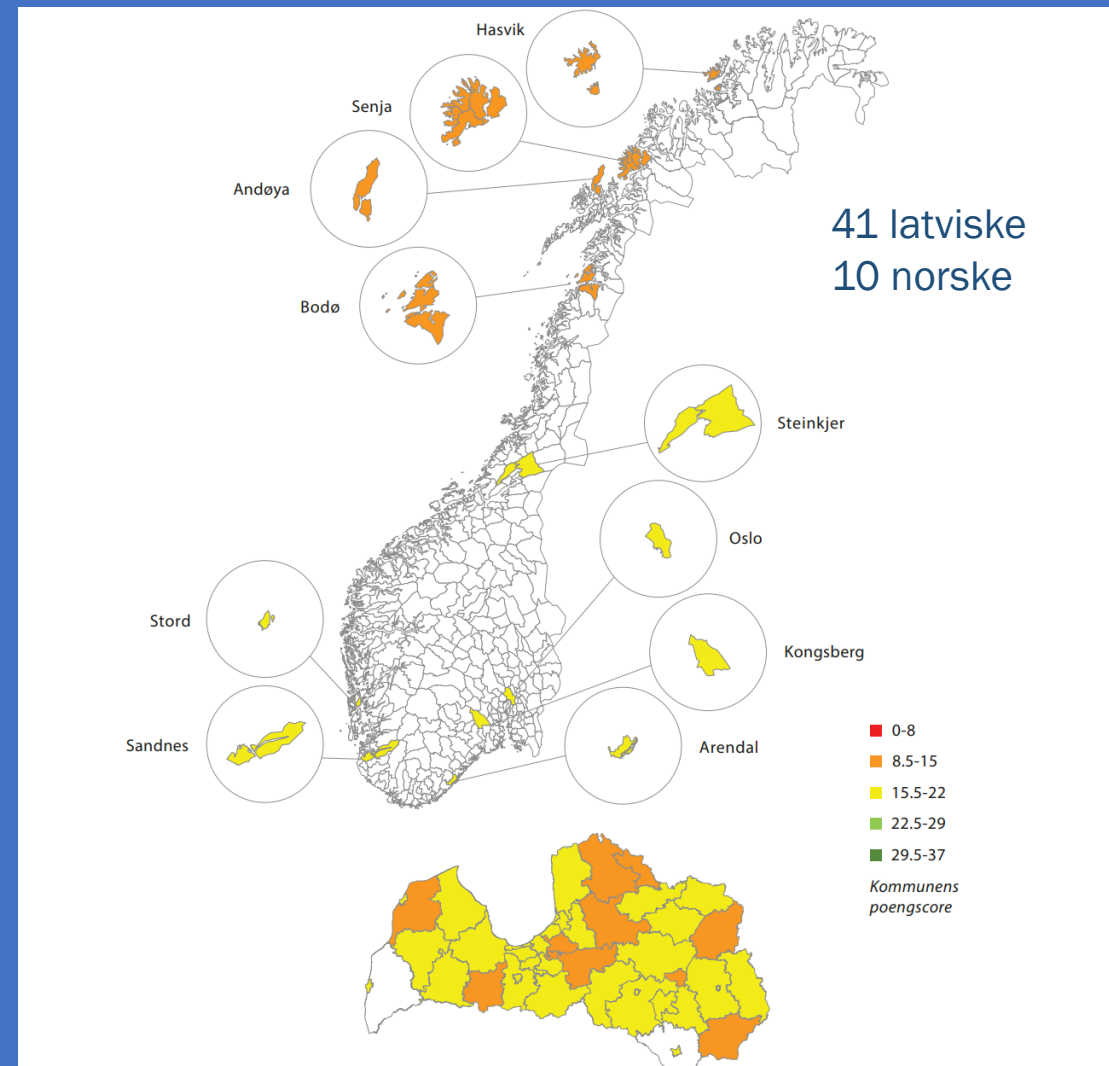
En norsk-latvisk kartlegging av åpenhet

37 indikatorer

- 1) Politikk og beslutningsprosesser (5)
- 2) Organisasjonsstruktur og forvaltning (3)
- 3) Økonomi og finans (5)
- 4) Innbyggerdeltakelse og medvirkning (4)
- 5) Etikk og antikorrupsjon (10)
- 6) Anskaffelser (5)
- 7) Kommunalt eide selskaper (5)

Maks score: 37 poeng
(tildelte poeng pr indikator: 0 – 0,5 – 1)

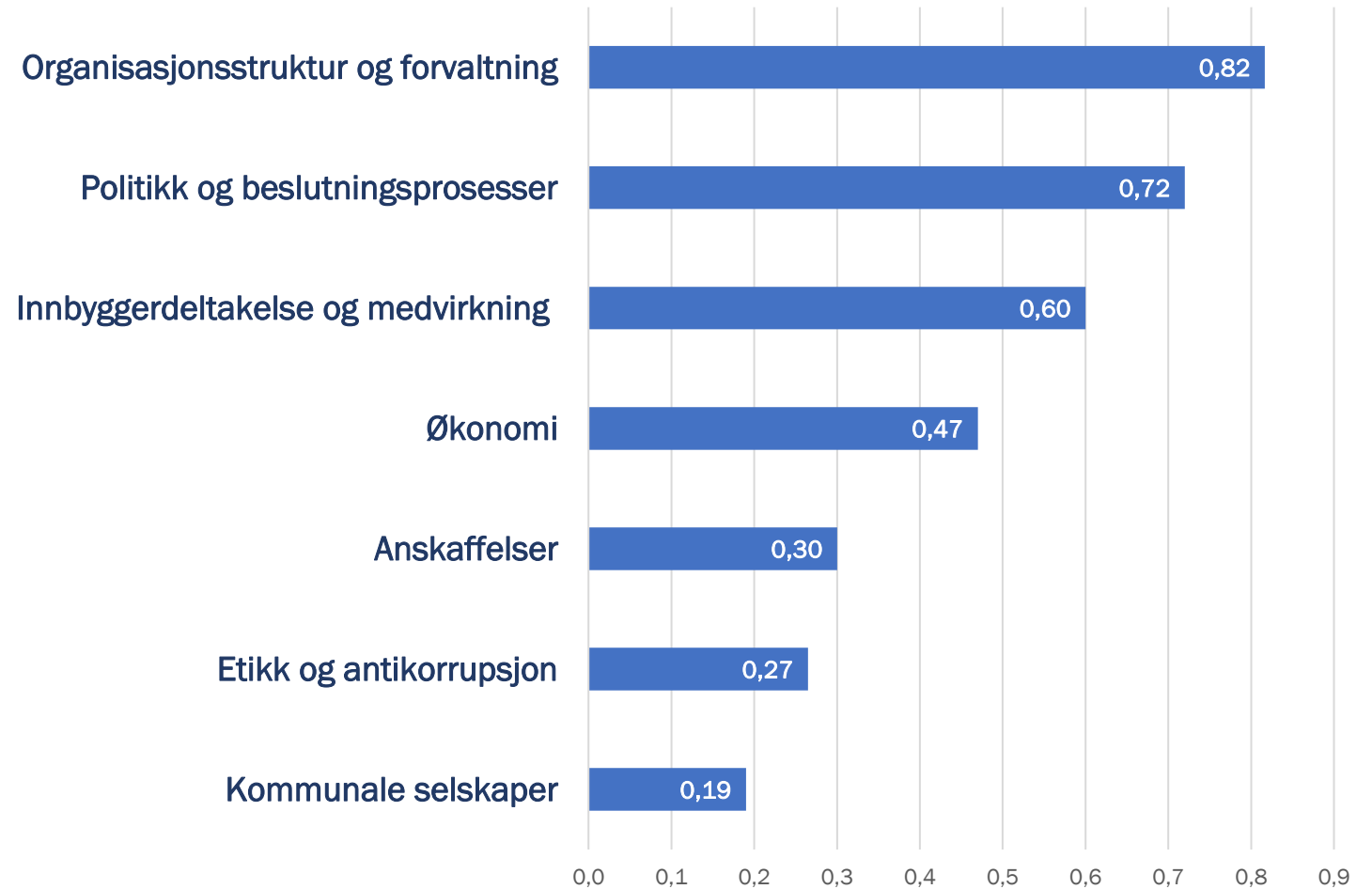
Norske resultater

Bra: Organisering,
beslutninger og
medvirkning

Dårlig: Anskaffelser,
antikorrupsjon,
kommunale selskaper

Gjennomsnitt for hvert tema (maks=1 min=0)

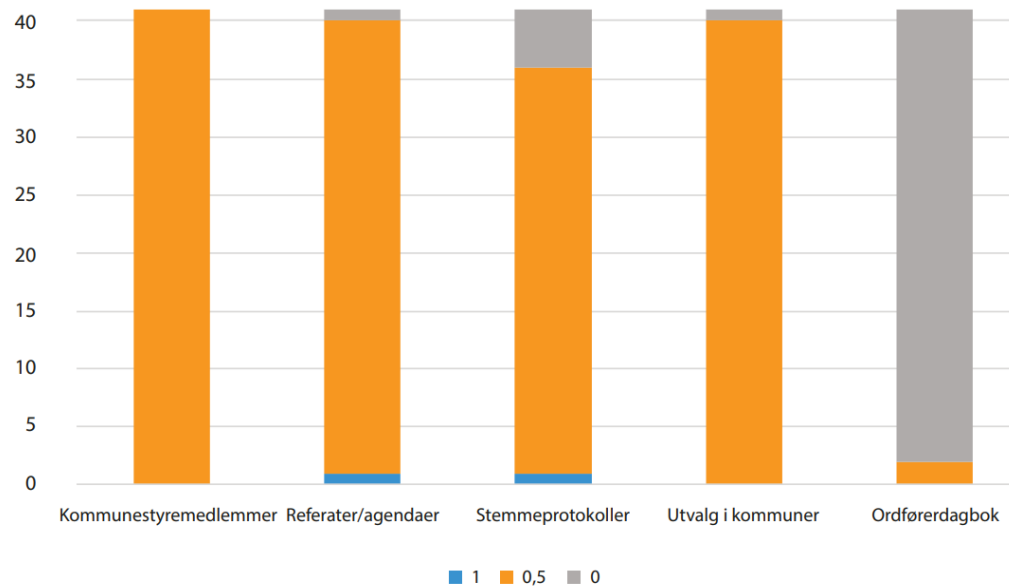

Politikk og beslutningsprosesser

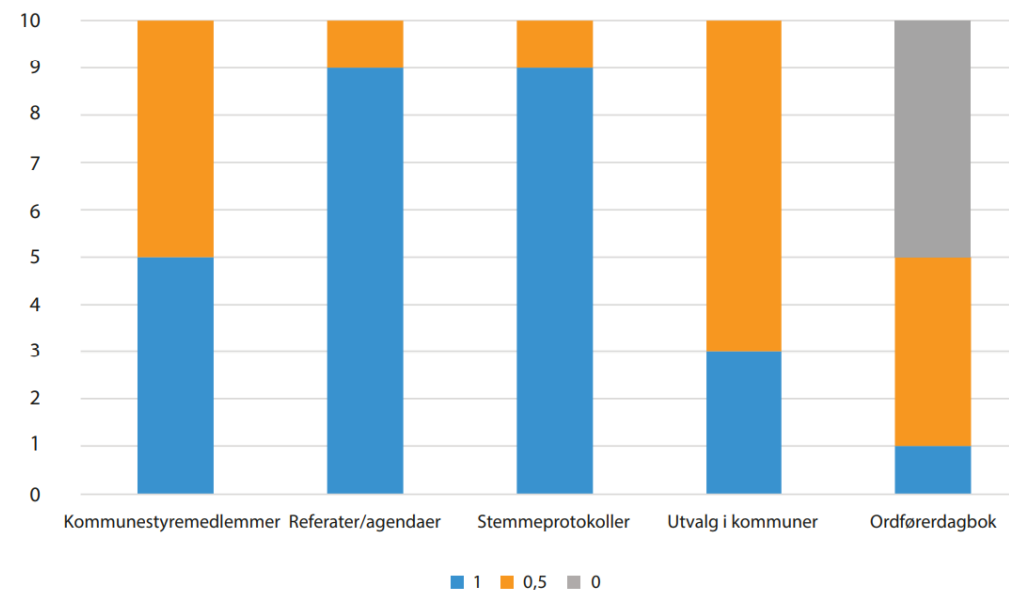
- Info om representanter i kommunestyret
- Agenda og referater fra kommunestyret
- Voteringer i kommunestyret
- Sammensetning av utvalg
- Ordførers dagbok, kalender, agenda

Latvia

Norge

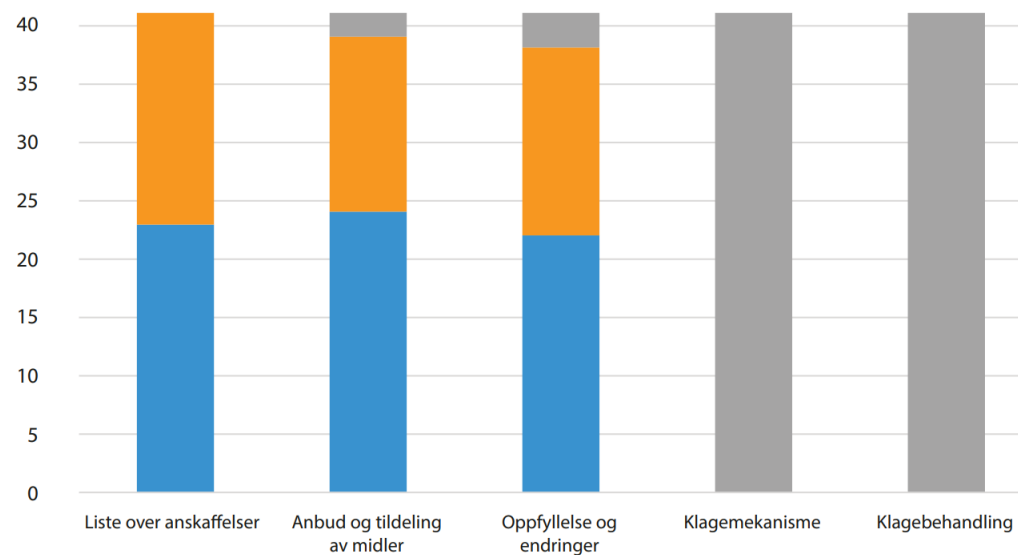

Anskaffelser

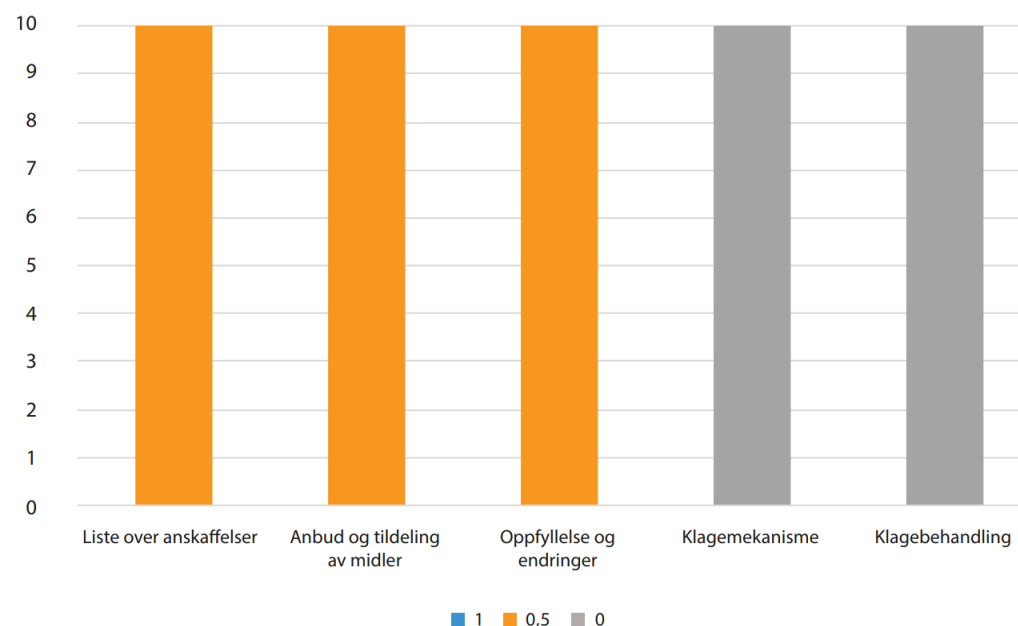
- Liste over alle anskaffelser
- Informasjon om anbud og tildeling
- Informasjon om oppfyllelse av anskaffelseskontrakter og endringer i dem
- Klagemekanisme for anskaffelser
- Opplysninger om håndtering av klager på anskaffelsene

Latvia

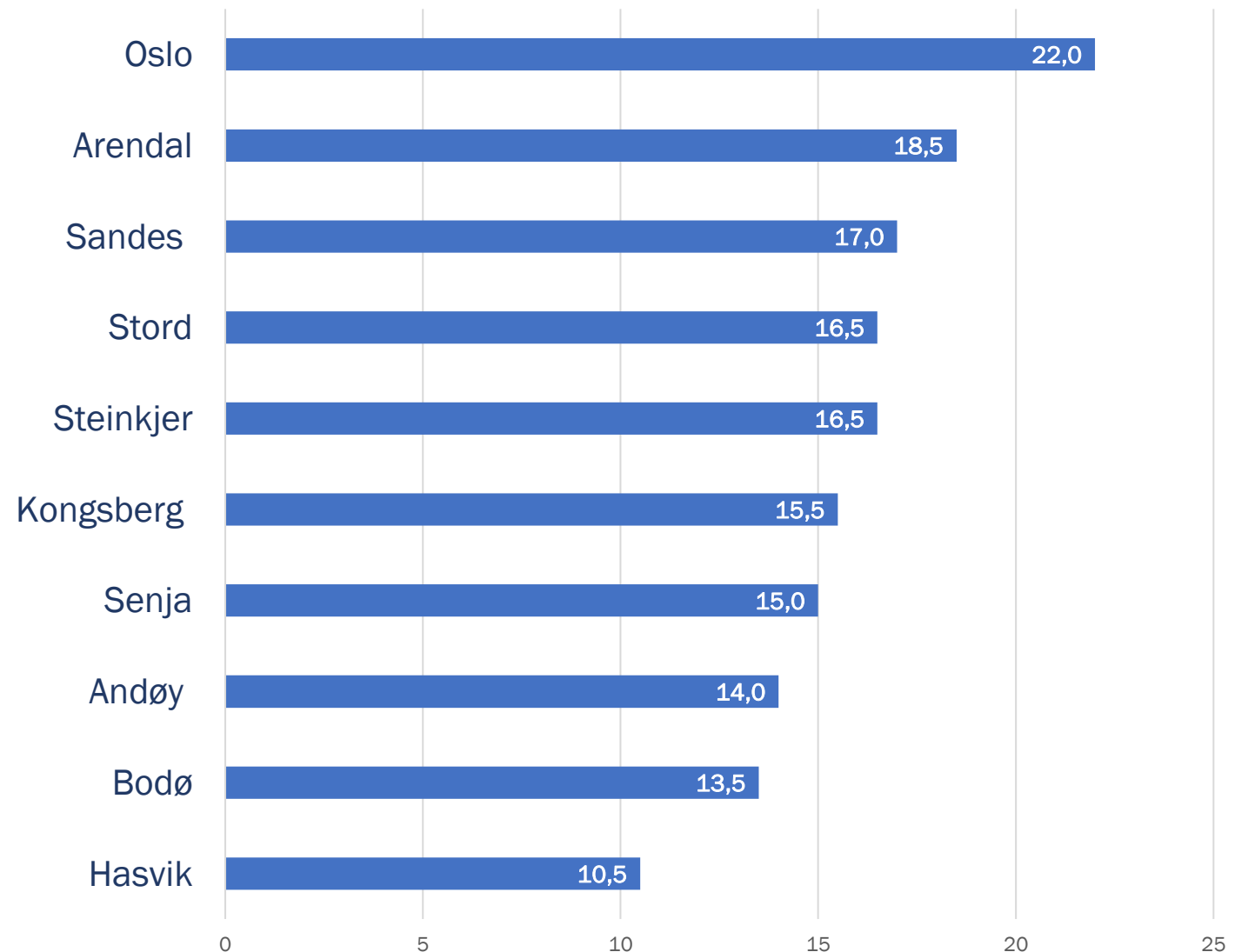
Norge

■ 1 ■ 0,5 ■ 0

Varierende praksis

- Snitt:
Norge: 17,3
Latvia: 16,6
- Median:
Norge: 16,5
Latvia: 17,0

Åpenhetsbarometeret

Tre kilder:

- Postlistesjekk (foretatt av Kommunal Rapport og Pressens offentlighetsutvalg)
 - Har kommunen postjournal på nett?
 - Hva slags søkefunksjon har denne postjournalen?
 - Har postjournalen fulltekstdokumenter på nett?
- Spørreskjema til kommunene
- Krav om innsyn i:
 - Revisors beretning siste kommuneregnskap
 - Hvor mange virkedager brukte kommunen på å besvare innsynsbegjæringen?

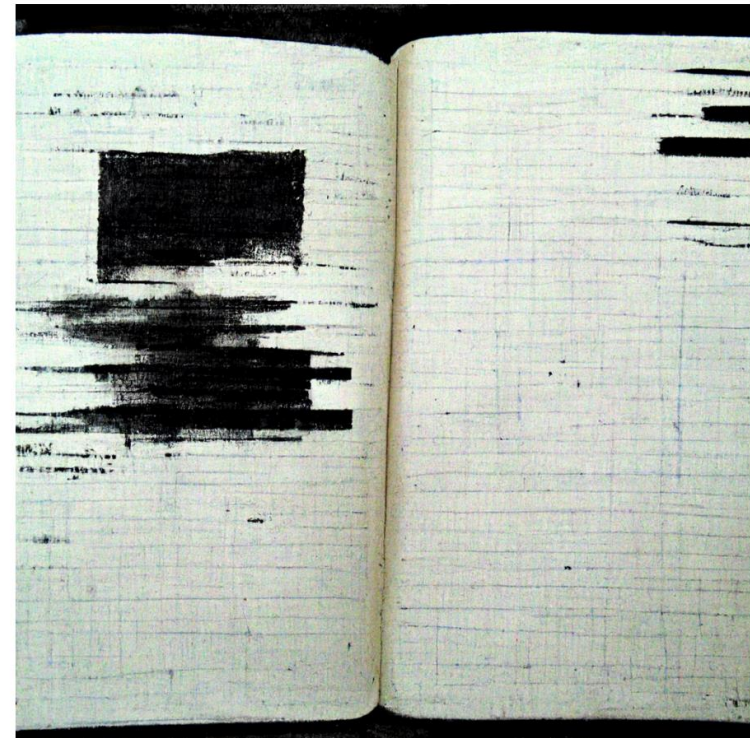

Innsyn i norske kommuner

Åpenhetsbarometeret 2022

Pressens offentlighetsutvalg og Kommunal Rapport

September 2022

Spørsmål til kommunene

1. Har kommunens nettsider kontaktinformasjon til kommunens politikere?
2. Har kommunen byggesaksystemet sitt på nett?
3. Gir kommunens nettsider informasjon om innsynsretten etter offentleglova?
4. Har kommunen en forhåndsbestemt, maksimal levetid for postliste på nett?
5. Hvor langt tilbake i tid går kommunens nåværende, publiserte postliste?
6. Journalføres organinterne dokumenter i kommunens offentlige postliste?
7. Legges politiske saksdokumenter ut på nett?
8. Når legges politiske saksdokumenter ut på nett?
9. Hvor fort legges protokollen fra politiske møter ut på nett?
10. Legges ettersendte politiske saksdokumenter ut på nett samtidig med at de tilgjengeliggjøres for politikerne, eller senest innen 2 døgn etter?
11. Journalføres tekstmeldinger?
12. Er postlister for kommunale foretak (KF) publisert på nett?

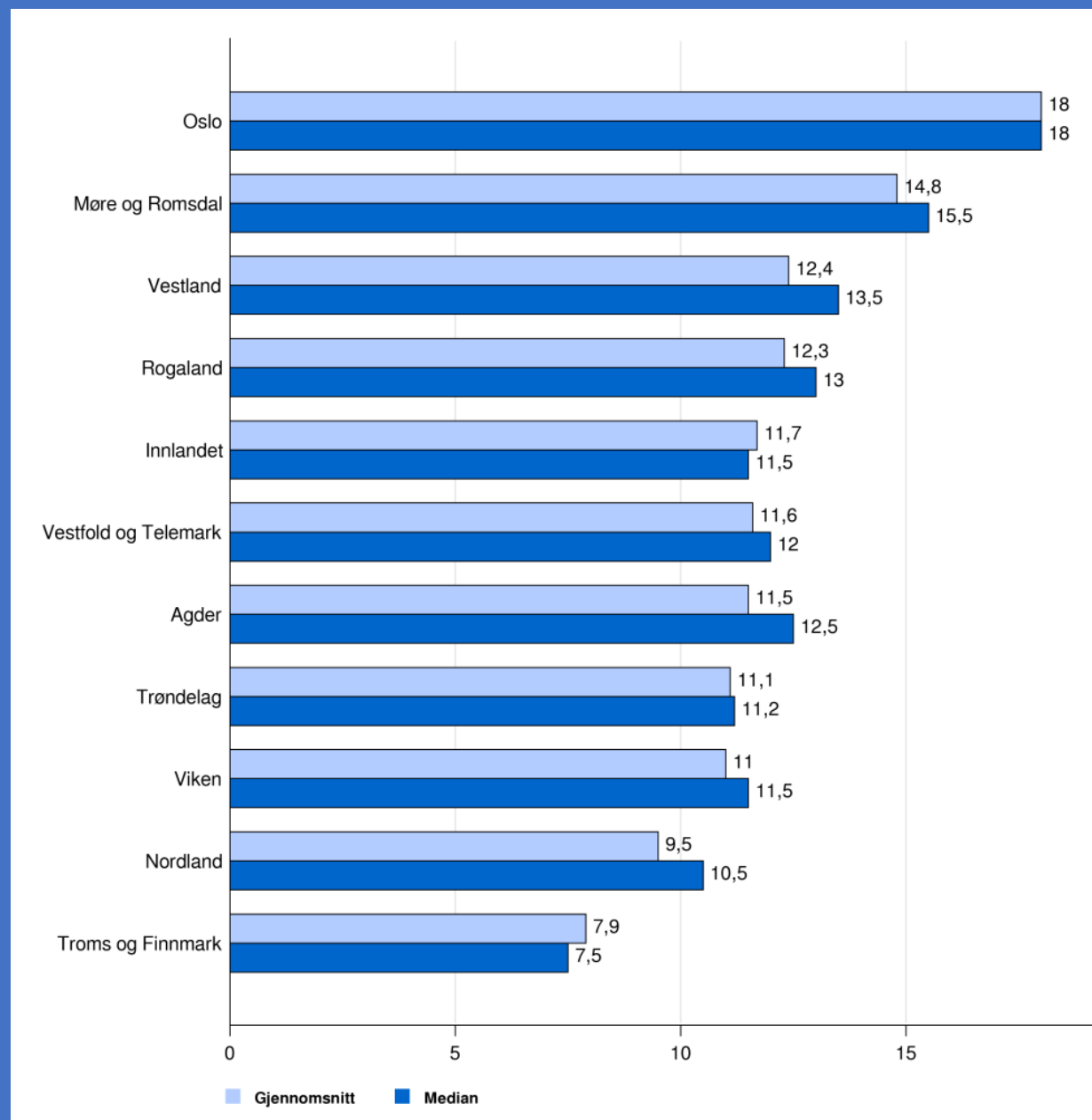
Resultater 2022

- Best i landet: 20 poeng (Rindal og Ørland)
- Dårligst i landet: -3,0 poeng
- Oslo: 18 poeng
- Troms og Finnmark: 7,9 poeng

Maks oppnåelig: 20 poeng

Min oppnåelig: -15 poeng

Landsgjennomsnitt: 11,2 poeng

Åpenhetsbarometeret

- Framskritt siden 2021

- Flere besvarte innsynskravet på en dag (49 % mot 25% året før)
- Flere publiserer i fulltekst (en økning på nesten ti prosentpoeng)
- Flere har postlister med gode søkemuligheter
- Lenger levetid på postlistene enn i 2021
- Kommunene har blitt bedre til å opplyse om innsynsretten på hjemmesidene

- Tilbakeskritt

- 63 kommuner besvarte ikke innsynskravet. I 2021 var det 33 kommuner som ikke svarte

Global Corruption Barometer Norge (2021)

- **Hver femte** innbygger betrakter korrupsjon hos myndighetene som et stort problem i Norge.
- **Tre av ti** innbyggere tror bedrifter ofte betaler eller bruker forbindelser for å vinne offentlige kontrakter.
- **Hver fjerde** innbygger mener at norske myndigheter ikke tar hensyn til folks synspunkter når de fatter beslutninger.
- **Halvparten** av de spurte er enig i at den norske regjeringen i stor grad er styrt av et fåtall aktører som handler i egeninteresse.
- **Hver tiende** innbygger mener at de fleste bedriftsledere og kommunale myndigheter er involvert i korrupsjon.
- **Hver åttende** person som har vært i kontakt med NAV eller sykehusene, sier at de har benyttet personlige forbindelser for å oppnå tjenestene.
- **Nesten halvparten** av de spurte i Norge frykter gjengjeldelser ved å rapportere om tilfeller av korrupsjon.

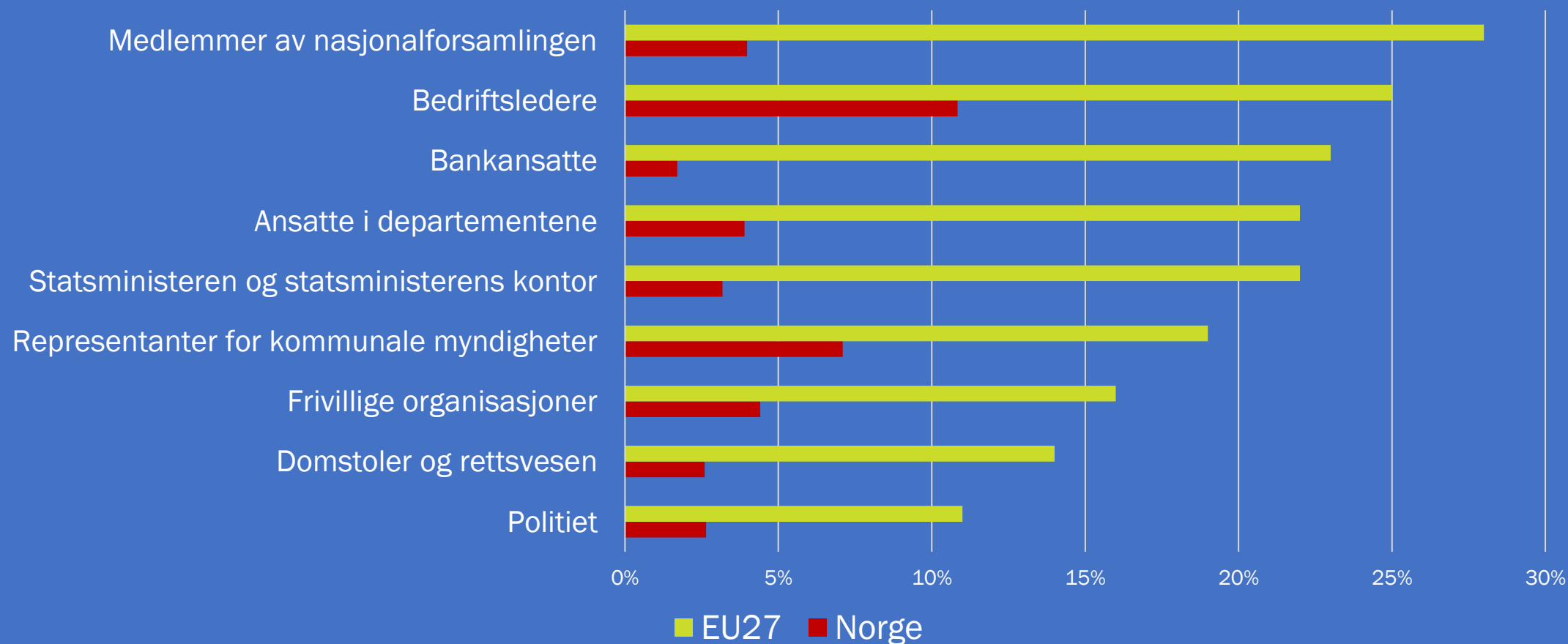

Global Corruption Barometer

Hvor mange av de følgende personer tror du er involvert i korrupsjon?

Andel som sier "de fleste & alle"

Hva påvirker innbyggernes tillit til kommunene?

Bygger tillit

1. Tilfredshet med kommunale tjenester
2. Oppfatter at egen deltakelse har påvirkningskraft
3. Graden av åpenhet
4. Tro på kommunens evner til å løse langsiktige velferdspolitiske utfordringer

Svekker tillit

1. Korrupsjon: Folk som har inntrykk av at korrupsjon og nepotisme forekommer, har klart lavere tillit til kommunen
2. Utilbørlig innflytelse: Folk som har inntrykk av at utilbørlig press og påvirkning fører fram, har klart lavere tillit til kommunen.

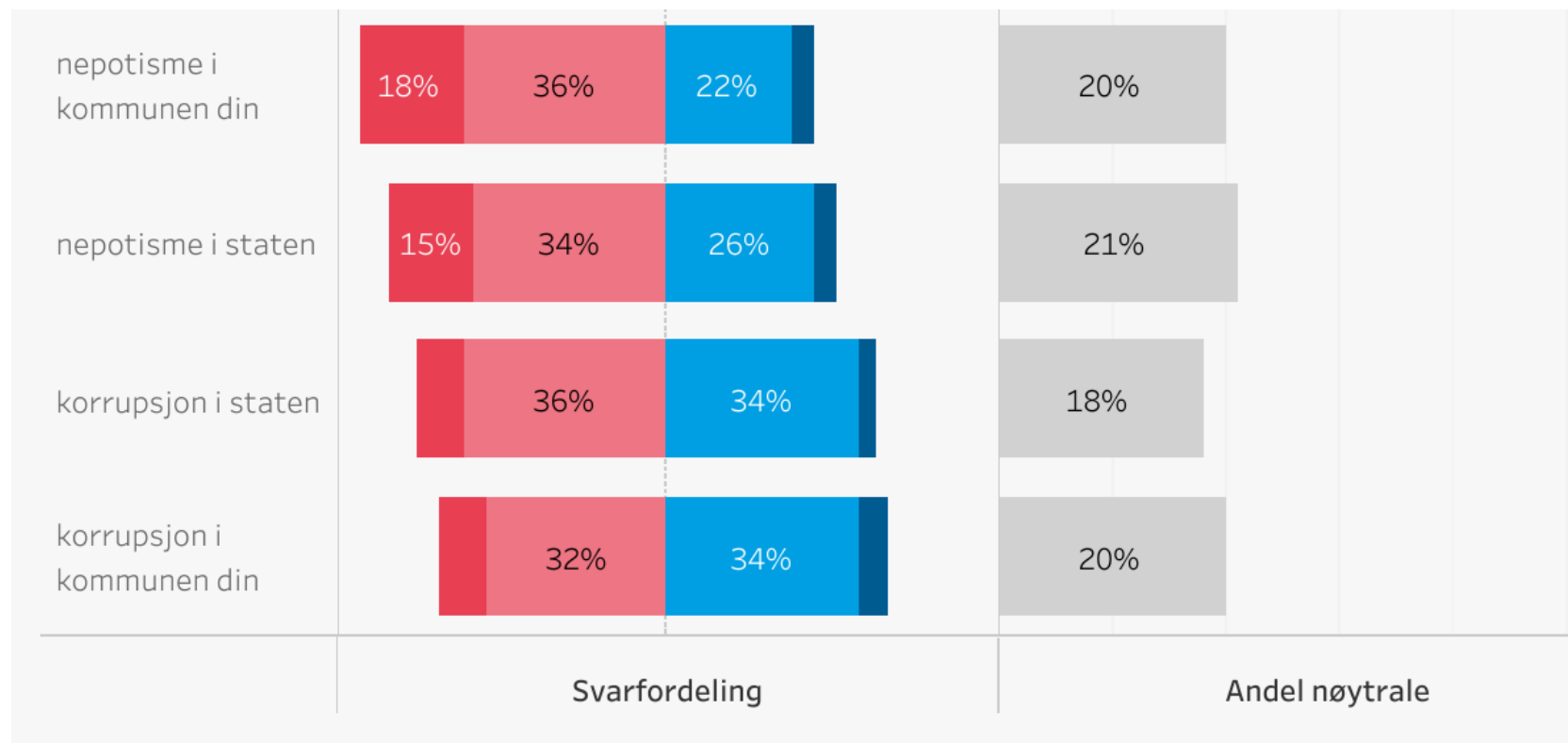
Innbyggerundersøkelsen 2021

Nepotisme

I hvilken grad tror du offentlig ansatte favoriserer familie og venner når saker behandles i staten/i kommunen din?

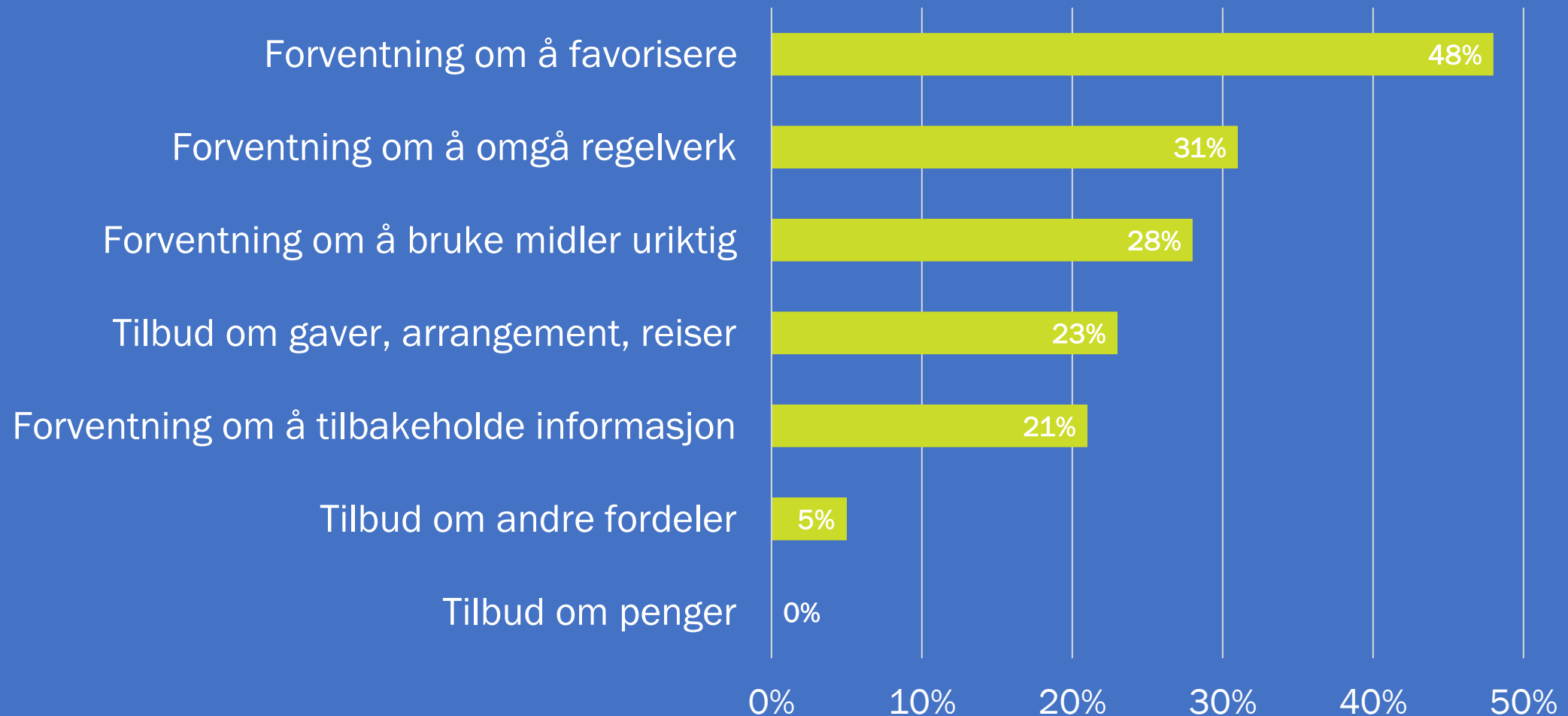
Korrupsjon

I hvilken grad tror du ulike former for korrupsjon, slik som bestikkelser / «smøring» skjer i staten/kommunen din?

Kilde: DFØ 2021

Kommunedirektørene har opplevd mange forsøk

Hva forteller korrupsjonsdommene oss?

Korrupsjonsdommer
i Norge
2003-2022

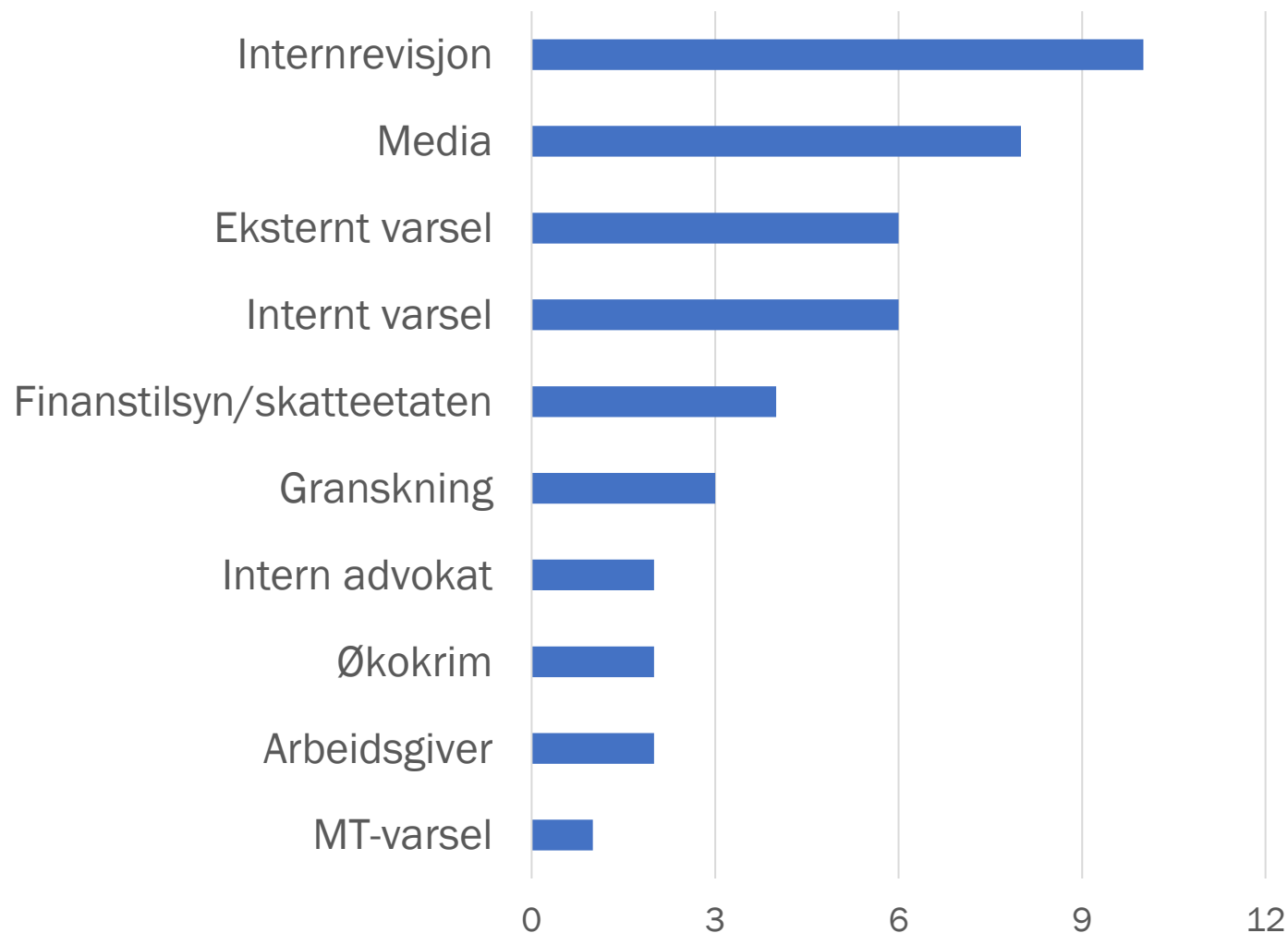

- Hvilke straffebestemmelser?
- Hvordan ble forholdene avdekket?
- Økonomisk omfang
- Hva består korrupsjonen i?
- Hvem medvirker og hvor?
- Årlig oppdatert samling av alle rettskraftige korrupsjonsdommer
- Anbefales til kurs og opplæring

Hvordan ble forholdene avdekket?

Nesten halvparten (21/44)
er avdekket internt:

- Internrevisjon 10
- Internt varsel 6
- Arbeidsgiver 2
- Intern advokat 2
- Intern granskning 1

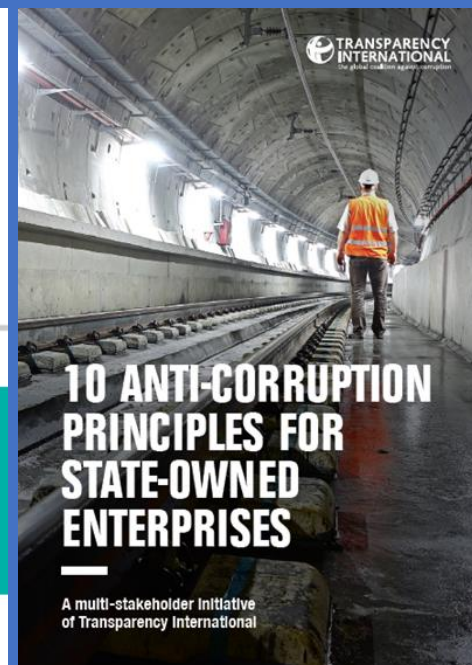
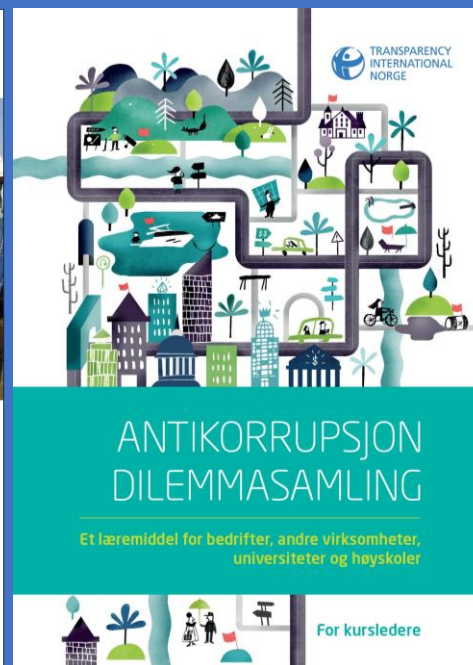

Hvordan skape større kommunal åpenhet?

- Bedre web-sider i en digital tid
 - Tilgang til informasjon
 - Design og søkefunksjoner
 - Hva ønsker «publikum»?
 - Hvilke av «TI-kriteriene» bør prioriteres?
- Informere om påvirkningsarbeid, roller og muligheter til medvirkning
- En statistikkbank om anskaffelser
- Mer aktiv informasjon om kommunale bedrifter
- Innfri rettighetene til innsyn og sørge for bedre praksis om arkivering og journalføring

Hva gjør TI Norge?

- Utvikler verktøy og veiledninger for å forebygge korrupsjon
- Undersøker ulike aspekter ved korrupsjon
- Engasjerer oss i reformarbeid
- Formidler kunnskap

Antikorrupsjonskonferansen 2023

VELKOMMEN

15. og 16. juni

Hjertelig velkommen til den 9. Antikorrupsjonskonferansen som arrangeres torsdag 15. juni (nasjonal dag) og fredag 16. juni 2023 (internasjonal dag) hos NHO, Næringslivets hus, Middelthuns gate 27, Majorstuen, Oslo.

Under konferansedag 1 torsdag 15. juni vil det bli gjennomført profesjonell konferansetolking fra norsk til engelsk. Konferansedag 2 er engelskspråklig.

www.antikorrupsjonskonferansen.no

Tvil og tro – tvisyn og prinsipper

... på samme tid

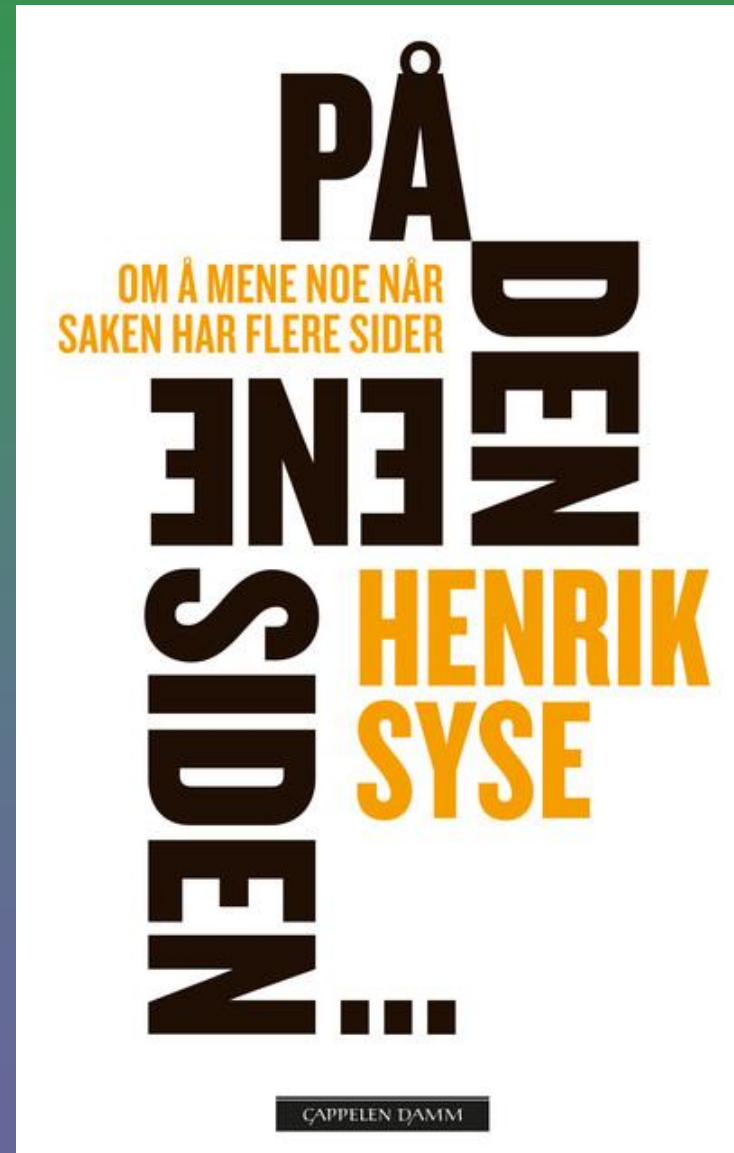
Henrik Syse, forsker, forfatter og filosof

syse@prio.org

Forum for kontroll og tilsyn

1. juni 2023

Det er sannelig vanskelig ...

En norsk kommune

Dette er ikke tiden for bevisstløshet

Men likevel er det tid for tvisyn

En skjellsettende tid

“One does not come out of a crisis the same as before. The pandemic is a crisis. We emerge from a crisis either better or worse than before. It is up to us to choose.” (*Pave Frans, 2. september 2020*)

Dilemma eller fristelse?

- Ekte og falske dilemmaer.
- Falske dilemmaer av to typer:
 - Rene fristelser, der vi *vet* hva som er riktig.
 - Reelle hensyn begge veier, men det ene veier så mye tyngre.
- *Ekte* dilemmaer: Sterke hensyn begge veier, noe må velges – noe må velges bort.
- Vi må ikke benekte realitetene i de ekte dilemmaene.

Prinsipiell og ambivalent – på samme tid?

- Viktig med grunnleggende verdier og prinsipper som utgangspunkt:
 - Menneskeverd, rettsstat og demokrati.
 - Ærlighet, troverdighet, etterrettelighet og tillit.
 - Men også: åpenhet for den andres argumenter.
- Nettopp derfor nødvendig med ambivalens.
- Skråsikkerheten kan faktisk gå på bekostning av prinsippene.

Eksempler

- Abort og menneskeverd.
- Bruk av militærmakt.
- Kapitalismen som økonomisk system.
- Religionens plass i samfunnet.
- Skolens krav.
- Pressens rolle og opptreden.
- Digital teknologi og kunstig intelligens.

Hva trenger vi?

- Vi kan tenke oss to tidslinjer: den teknologiske / samfunnsmessige utviklingen og vår moralske beredskap.
- Hvilken tidslinje har forspranget?
- Og hvem har makten?
- Vi trenger arenaer for moralsk beredskap og bevisstgjøring.
- Vi trenger rettsstatsprinsipper og korte maktavstander.
- Vi trenger et samfunn der mennesker får være deltakere, ikke bare tilskuere.
- Og vi trenger institusjoner som skaper tillit og fortjener respekt.

Det nærsynte bildet

Det større bildet

Det største bildet

